ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

MEHMET SEYDA'NIN ESERLERİNDE ÇOCUK VE EĞİTİM TEMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL

Hazırlayan
Sibel TORAN

Çanakkale - 2009

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne
Sibel TORAN' a ait
"Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Eğitim Teması"
adlı çalışma,
jürimiz tarafından Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan .....
Doç. Dr. Aziz KILINÇ

Üye .....
Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL (Danışman)

Üye .....
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Aydın BAŞAR

ÖZET

Çocuk edebiyatı, çocukluk dönemi olarak adlandırılan 2-14 yaşları arasındaki bireylere hitap eden bir edebiyat koludur. Bu edebiyat kolunda, çocukluk çağında bulunan kimselerin, olay, düşünce, duygu ve imgelerine yönelik, usta yazarlar tarafından özelikle çocuklar için hazırlanmış yazılı ve sözlü eserlerin tümünden bahsetmek mümkündür.

Türkiye'deki çocuk edebiyatı, Cumhuriyet öncesinde, Tanzimat dönemindeki çeviri eserlerle başlar. Bu dönemde, dünya çocuk klasiklerinden çeşitli eserler, yazarlarımız tarafından dilimize çevrilmiştir.

Cumhuriyet'in ilanı ve ardından Harf İnkılâbı ile birlikte, diğer birçok alanda olduğu gibi, çocuk edebiyatında da önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve birçok yazar, çocuk edebiyatı konusunda eserler vermeye başlamıştır.

Bu yazarlardan olan Mehmet Seyda, yetişkinler için kaleme aldığı eserlerinin yanı sıra, çocuk okurlarını da unutmamış ve onlar için de çok sayıda eser meydana getirmiştir. Seyda bu eserlerinde, hem çocuk okurlarına çeşitli mesajlar vererek onların eğitimlerine katkıda bulunmak istemiş, hem de kendi yaşantısından da kesitler vererek onlar için oldukça gerçekçi ve etkileyici atmosferler yaratmış ve çocukların okuma alışkanlığı kazanmalarında ve okumayı sevmelerinde katkı sağlamıştır.

Mehmet Seyda eserlerinde ağırlıklı olarak aile, sevgi, okul ve işini çok iyi yapan usta eğitici ve öğretmenler temaları üzerinde durmuştur. Bunu yaparken çocukların kişilik gelişimlerini de derinlemesine tahlil etmiş ve yukarıdaki unsurların çocukların gelişimlerini ne şekilde olumlu ya da olumsuz olarak etkilediğini eserlerinde ortaya koymaya çalışmıştır.

ABSTRACT

Children Literature is a branch of Literature, which is produced for individuals whose ages are in between 2-14, and this period is called as childhood. Within the concept of this literature, all the productions can be mentioned which are written by master authers and written about the events, thoughts, feelings and symbols of these individuals who are in their childhood period.

The history of Children Literature in Turkish Literature goes back to the "Tanzimat" with translation books before the decleration of Turkish Republic. During this period, many of Turkish authers translated World Classics of Children Literature into our language and these books are the very first examples of Turkish Children Literature.

Mehmet Seyda is one of these authors who has produced many works for both adults and also for his children readers. In these works; Mehmet Seyda not only wanted to contribute to the education of his young readers by giving some significant massages, but also tried to introduce quite impressing and realistic atmospheres by mentioning his experiences in these stories and by this way; he managed to attract the attention of his young readers which mainly makes them gain reading habits.

Mehmet Seyda mainly focussed on family, love, school, teachers and instructers who perform their jobs very well in terms of the education of students items in his books. While he was performing this, he deeply investigated the development of the characteristics of children by the affects of above given items. Accordingly, he tried to explain and put forward how those factors affect these characteristics of children positively or negatively in his studies.

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..i
ABSTRACT…….……ii
İÇİNDEKİLER……..……..……...iii
ÖNSÖZ……vi
BÖLÜM I……...…….…...1
GİRİŞ……...…….....1
1.1. Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı……4
1.1.1. Çocuk Edebiyatında Öykü ve Roman……...…….……...18
1.1.2. Çocuk Öykü ve Romanlarında Aranılan Nitelikler…...…….……...24
1.2. Mehmet Seyda'nın Hayatına İlişkin Bulgular…..…….…….30
1.2.1. Mehmet Seyda'nın Eserleri…….…..34
1.3. Problem…….…..36
1.4. Amaç……..….38
1.5. Önem……...……..…..39
1.6. Sınırlılıklar ……..…41
BÖLÜM II……..……42
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ…….……....42
2.1. Araştırma Modeli ……...……..42
2.2. Evren ve Örneklem……...…….42
2.3. Verilerin Toplanması……...……...…43
2.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması……...…….44
BÖLÜM III……...…...46
ÇALIŞMA KONUSUNA İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR VE BUNLARIN YORUMLANMASI…….....46
3.1. Mehmet Seyda'nın Çocuk ve Eğitim Üzerine Düşünceleri……46
3.2. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Eğitim Teması……..48
3.2.1. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Aile Temasına İlişkin Bulgular……..49
3.2.1.1. "Gururlu Peri" İsimli Eserindeki Bulgular……...…….....54
3.2.1.2. "Melek Yenge" İsimli Eserindeki Bulgular…….....54

3.2.1.3. “Deli Ali” İsimli Eserindeki Bulgular……...…….55
3.2.1.4. “Bir Gün Büyüyeceksin” İsimli Eserindeki Bulgular……....56
3.2.1.5. “İhtiyar Gençlik” İsimli Eserindeki Bulgular……57
3.2.1.6. “Şampiyonluk Kupası” İsimli Eserindeki Bulgular…….....60
3.2.1.7. “Çikolata” İsimli Eserindeki Bulgular…….……..61
3.2.1.8. “Bastıbacak Ermiş” İsimli Eserindeki Bulgular…..……...62
3.2.2. Mehmet Seyda’nın Eserlerinde Çocuk ve Sevgi Temasına İlişkin Bulgular …….66
3.2.2.1. “Gururlu Peri” İsimli Eserindeki Bulgular…….69
3.2.2.2. “Melek Yenge” İsimli Eserindeki Bulgular……71
3.2.2.3. “Deli Ali” İsimli Eserindeki Bulgular…….……...73
3.2.2.4. “İhtiyar Gençlik” İsimli Eserindeki Bulgular…….....75
3.2.2.5. “Düşleme Oyunu” İsimli Eserindeki Bulgular……..…….76
3.2.2.6. “Çikolata” İsimli Eserindeki Bulgular…..……..77
3.2.2.7. “Bastıbacak Ermiş” İsimli Eserindeki Bulgular…..……...78
3.2.3. Mehmet Seyda’nın Eserlerinde Çocuk ve Eğitim Ortamına İlişkin Bulgular…….....81
3.2.3.1. “Gururlu Peri” İsimli Eserindeki Bulgular……...88
3.2.3.2. “Melek Yenge” İsimli Eserindeki Bulgular……...88
3.2.3.3. “Düşleme Oyunu” İsimli Eserindeki Bulgular……..90
3.2.3.4. “Bir Gün Büyüyeceksin” İsimli Eserindeki Bulgular……....90
3.2.3.5. “İhtiyar Gençlik” İsimli Eserindeki Bulgular……..……97
3.2.3.6. “Deli Ali” İsimli Eserindeki Bulgular……..……..99
3.2.3.7. “Bastıbacak Ermiş” İsimli Eserindeki Bulgular…….…100
3.2.4. Mehmet Seyda’nın Eserlerinde Çocuk ve Oyuna İlişkin Bulgular……103
3.2.4.1. “Gururlu Peri” İsimli Eserindeki Bulgular……...107
3.2.4.2. “Melek Yenge” İsimli Eserindeki Bulgular…….…...114
3.2.4.3. “Düşleme Oyunu” İsimli Eserindeki Bulgular……...115
3.2.4.4. “Şampiyonluk Kupası” İsimli Eserindeki Bulgular…….……117
3.2.4.5. “Bir Gün Büyüyeceksin” İsimli Eserindeki Bulgular…..…….119
3.2.4.6. “Deli Ali” İsimli Eserindeki Bulgular…….…….121

3.2.4.7. "Bastıbacak Ermiş" İsimli Eserindeki Bulgular……122
3.2.5. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Şiddete İlişkin Bulgular..124
3.2.5.1. "Gururlu Peri" İsimli Eserindeki Bulgular…….……..…….127
3.2.5.2. "Melek Yenge" İsimli Eserindeki Bulgular…….…….128
3.2.5.3. "Deli Ali" İsimli Eserindeki Bulgular…..……...130
3.2.5.4. "Bir Gün Büyüyeceksin" İsimli Eserindeki Bulgular……...131
3.2.5.5. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular……..……..133
3.2.5.6. "Bastıbacak Ermiş" İsimli Eserindeki Bulgular…..……..…..138
3.2.6. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Kişilik Gelişimine İlişkin Bulgular……....140
3.2.6.1. "Gururlu Peri" İsimli Eserindeki Bulgular……...….144
3.2.6.2. "Melek Yenge" İsimli Eserindeki Bulgular…….....147
3.2.6.3. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular……..……...151
3.2.6.4. "Bastıbacak Ermiş" İsimli Eserindeki Bulgular…….....…...152
3.2.7. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Yurt Sevgisine İlişkin Bulgular…….....157
3.2.7.1. "Düşleme Oyunu" İsimli Eserindeki Bulgular…..…….....158
3.2.7.2. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular…….....159
BÖLÜM IV…….....161
SONUÇ VE ÖNERİLER.....161
4.1. Sonuçlar…….…161
4.2. Öneriler…….…..165
KAYNAKÇA……..166
EK……173
Ek 1: Mehmet Seyda'nın Bir Fotoğrafı……..…..173

ÖNSÖZ

Çocuk edebiyatı, hem çocukları eğitmeyi ve onlara çeşitli mesajlar vermeyi amaçlayan hem de onların edebiyat anlamındaki ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak ortaya konan bir edebiyat koludur. Ülkemizde bu edebiyat türünün gelişmesi, Cumhuriyet dönemi sonrasına denk gelmektedir ki bu dönemden sonra çocuk edebiyatı türünde eser veren birçok yazara rastlanılabilmektedir.

Bu dönemde öne çıkan yazarlardan birisi de Mehmet Seyda'dır. Mehmet Seyda eserlerinde kendi yaşantısından kesitleri sıklıkla kullanan, özellikle çocukluk ve ergenlik dönemindeki olayları oldukça gerçekçi bir üslupla okurlarına aktaran ve eserlerinde sık sık psikolojik çözümlemelere yer veren bir yazardır. Çocuk edebiyatına oldukça önemli katkılar yapmış ve bu edebiyat kolunun gelişmesinde öncü yazarlardan birisi olmuştur.

Yazarın kaleme almış olduğu eserlerden beş öykü kitabı (Deli Ali, Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası, Gururlu Peri, Çikolata) ve dört romanı (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik) çalışma kapsamında incelenmiş ve elde edilen bulgular, yazarın çocuk ve eğitim temasına ilişkin yaklaşımını çözümlemek için kullanılmıştır.

Mehmet Seyda'nın eserlerinde çocuk ve eğitim teması başlıklı bu çalışma, içerik bakımından dört ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; çocuk edebiyatı kavramına kısa bir giriş yapılmış ve ardından çocuk öykü ve romanlarında aranılan niteliklere değinilmiştir. Daha sonra, çalışma konusu olan eserlerin yazarı Mehmet Seyda'nın hayatına ilişkin bulgular ortaya konulmuş ve yazarın eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak, çalışmaya konu olan problem, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi ve çalışmanın sınırlılıkları konuları ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise; çalışmada kullanılan araştırma yöntemi, araştırma modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve son olarak verilerin analizi ve yorumlanması başlıklı kısımlara değinilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; yazar Mehmet Seyda'nın eserlerinde tespit edilen çocuk ve eğitim teması ile ilişkili alt kavramlar tek tek ele alınmış ve yazarın eserlerinde bu kavramların ne şekilde kullanıldıkları eserlerinden de alıntılar yapılarak ortaya konulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde, yazara ve eserlerine dair çözümlemelere ve yorumlara da yer verilmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümü ise sonuç bölümüdür ve çalışmanın ulaştığı sonuç hakkında bilgi verilmiştir.

Bu çalışmanın alt yapısı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı'nda gördüğüm lisansüstü eğitim derslerinden oluşmaktadır. Derin bilgi birikimleriyle bana yol gösteren, ışık tutan ve benim ufkumu genişleten hocalarımın her birine teşekkürü bir borç bilirim.

Uzun ve yorucu bir çalışma döneminde tamamlanan bu tezin plânlanıp yürütülmesi ve sonuçlandırılmasında en önemli paya sahip olan değerli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL'e, fikirleriyle bu çalışmanın güzel mesafeler kat etmesini sağlayan hocalarım Sayın Doç. Dr. Aziz KILINÇ ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Mustafa Aydın BAŞAR'a; eğitim yaşamımın her döneminde desteklerini benden esirgemeyerek yanımda olan aileme; umudumun taze kalmasını sağlayan, değerli eşim Fatih TORAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çanakkale, 2009 Sibel TORAN

BÖLÜM I

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı kavramına giriş yapabilmek için, ayrı ayrı çocuk ve edebiyat kavramlarının tanımlanması gerekmektedir.

> *"Çocuk, tanım itibariyle, bebeklik çağını tamamlamış ancak henüz ergenlik çağına adım atmamış ve gelişmekte olan birey anlamına gelmektedir. Daha açık bir ifadeyle çocukluk, konuşmanın öğrenildiği dönemden başlayan ve cinsel aktivitelerin ortaya çıktığı dönemle biten büyüme, gelişme, eğitim ve oyun dönemidir. Edebiyat ise, tanım olarak, olay, düşünce, duygu ve imajların, dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatıdır.* "(Geçgel ve Güleç 2005: 9).

"Çocuk, doğum ve ergenlik çağı arasındaki dönemi yaşayan küçük insandır. 0- 15 yaş grubunu içine alır. "(Şahin 2007: 3).

"Çocuk, iki yaşından ergenlik çağına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu; henüz ergenlik dönemine erişmemiş kız ve erkektir. "(Yalçın ve Aytaş 2003: 13).

> *"İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusudur. Başka bir deyişle, henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkektir. Bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan insan olarak da tanımlanmaktadır çocuk. "*
> (Köksalan 2007: 16).

"Çocuk, yetişkinin küçük bir örneği(modeli) değildir. "(Nas 2002: 7).

Yukarıdaki tanımlardan da anlaşıldığı üzere çocuk yetişkinden farklıdır. Yetişkin gibi davranması beklenemez. Çocuk kendine özgüdür. Kendine ait bir

dünyası vardır. Düşünme biçimi, algılamaları farklıdır.

"Çocuk, hayal ülkesinde yaşayan bir kahramandır. "(Turan 2007: 18).

Çocukluk dönemini genel olarak 2-14 yaşları arasındaki süreç olarak değerlendirenlerden biri olan Oğuzkan(1987: 3) bunu şöyle değerlendirmektedir:

> *"İnsanın büyüme ve gelişme özellikleriyle ilgili biyolojik ve psikolojik araştırmalar, bebeklik-ilk gençlik çağları arasında yer alan çocukluk çağının genellikle(a) ilk çocukluk çağı, (b) ikinci çocukluk çağı ve (c)son çocukluk çağı olmak üzere üç alt bölüme ayrılabileceğini göstermektedir. "*

O halde bütün bu tanımlardan yola çıkarak çocukluk, bebeklikten ergenliğe kadar olan olgunlaşma sürecidir. Bu gelişme süreci içinde çocuk çevresini tanır, insanlarla ilişki kurar.

"Edebiyat, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatıdır." (Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu: 1998).

> *"Edebiyat; düşünce, duygu ve hayallerin söz ve yazı halinde güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır. Diğer bir ifadeyle insanın iç dünyasında, ruhunda, zihninde var olanların söz ve yazı vasıtasıyla aktarılmasıdır. "*(Dursunoğlu 2007: 27) .

> *"Edebiyat; malzemesi dile dayanan, insanların duygu, düşünce ve hayallerini dile getiren, edebi ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinliği kabul etmeyen sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır. "*(Yalçın ve Aytaş 2003: 17).

Dolayısıyla, bu iki kavramı bir araya getiren çocuk edebiyatı kavramı; yukarıda tanımlandığı biçimde çocukluk dönemindeki bireylerin edebiyat anlamındaki

gereksinimlerini karşılayan bir edebiyat kolu olarak tanımlanabilir.

Edebiyat okul öncesinde çocuğun dilinin ve düş gücünün gelişmesine katkıda bulunur, farklı yönleriyle insanı insana tanıtır, bireye duyarlılık ve dil sevgisi kazandırırken yalnızlıktan, bencillikten ve sığlıktan kurtulmasına yardımcı olur. İnsanın yaşama gücü kazanmasını sağlar; iç dünyasını, estetik zevkini, anlama-anlatma becerisini geliştirir ve sözcük dağarcığını zenginleştirir.

Yukarıda sıralanan işlevlere bakıldığında edebiyatın eğitimle kopmaz bir bütünlük oluşturduğu söylenebilir. Eğitim, insanlara daha etkili bir biçimde ulaşmak için edebiyattan etkili bir araç olarak yararlanabilir.

Çocukluk devresi, çocuğun konuşmayı öğrenmeye başlaması ile başlar. Çocuklar konuşmayı öğrenir öğrenmez, yani yaklaşık olarak bir yaşlarına geldiklerinde, kitapla ilişki kurabilmeye başlarlar.

> *" Çocuğun kitapla karşılaşması önce sadece resimle olur. Daha sonra resim- sözcük, resim- tümce, resim- tümceler, resim-öykü, az resim-çok öykü, nihayet doğrudan veya başka konularda resimsiz metinlere doğru bir gelişme süreci izlenir. "*(Alpay 2002: 101).

Çocuk edebiyatı, çocuklar için uygun eserleri ortaya koyabilmeli ve bu şekilde temel amaçlarından birisi olarak onların gelişimlerine katkıda bulunabilmelidir. Bu nedenle de edebiyatın, özellikle çocuk edebiyatının eğitimle kopmaz bir ilişkisi vardır.

Bu noktadan hareketle, çocuk edebiyatının, çocukların eğitimleri ve gelişmelerindeki önemli rolü de göz önünde bulundurulduğunda, anlam ve önemi daha net ortaya çıkmaktadır.

Bu nedenle, çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatı yazarlarının, işledikleri temalar ve çocukların eğitimleri ile ilgili olarak kendi görüşleri ve eserlerindeki yaklaşımları önemle incelenmesi gereken bir konudur. Bu alandaki öncü ve önemli yazarlardan olan Mehmet Seyda'nın eserleri de, öykü ve romanlarındaki çocuk ve eğitim teması başlığı altında bu çalışmanın kapsamında incelenmiş ve elde edilen bulgular, çocuk edebiyatının gereklilikleri anlamında yorumlanmıştır.

1.1 Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı

İnsanoğlunun var oluşu kadar eski bir sanattır edebiyat. Bireyin duygu ve düşüncelerinin, yaşamının dile getirilmesi edebiyat aracılığıyla mümkün olduğundan insanla beraber doğmuş, gelişmiş ve bu güne ulaşmıştır.

Edebiyat sözcüğünün kökenine bakıldığında Arapça "edeb " den geldiğini; "iyi ahlak, görgü, terbiye, nezaket vb." anlamlar taşıdığını görebilmekteyiz. Türkçede bugünkü anlamıyla ilk kez Tanzimat dönemi sanatçılarından Şinasi'nin kullandığı edebiyat sözcüğünün pek çok kişi tarafından tarifi yapılmıştır:

"Edebiyat 'olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığıyla biçimlendirilmesi sanatı; yazın, literatür" olarak ifade edilebilir. "(Türk Dil Kurumu 1998: 670) .

"Edebiyat, yazma sanatı ile ilgili kaidelerin bütünü ve uygulama bu kaidelere uygun eserleri de içine alan disiplindir."(Bilgegil 1977: 428).

> *"Edebiyat (Literature), sözlüklerde genellikle yaratıcı ya da eleştirel nitelikte, bilimsel yazılardan ayırt edilen, sürekli bir değere, biçim kusursuzluğuna sahip, güçlü duygusal etki yaratan düşünce, duygu ve imgelerin söz ya da yazıyla anlatılması sanatı (yazın) diye tanımlanmaktadır. "(*Kıbrıs 2001: 1).

> *"Edebiyatın en yalın tanımı: olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı şeklinde yapılabilir. Diğer bir anlatımla ise edebiyat; "insanın duygu, düşünce ve toplum yaşamını, doğayla olan ilişkilerini söz ve yazıyla, etkili bir dil ve güzel bir biçimle anlatmayı amaç edinen bir sanat dalıdır. "*(Bezirci ve Göker, 1993: 13).

"Edebiyat, dilimize ' Arapça'dan geçmiştir. Kökeninde "yemeğe davet", "nefsi terbiye" , 'iyi ahlâk' anlamları yatmaktadır."(Alpay 1987: 523).

Edebiyat sözcüğünün kökünü oluşturan "edeb" sözcüğü terbiye (eğitim) anlamını taşır. Edebiyatla eğitim arasında kopmaz bir bağ vardır.

> *"Söylenen her söz, yazılan her yazı edebiyat açısından değerli olamaz. Bir ürünün edebî değer taşıdığının söylenebilmesi için bazı özellikler taşıması gerekir. Öncelikle edebî eser sanat kaygısıyla yazılır, okuyanı etkiler. Edebiyat ürünü, güzel anlatımlı, sağlam düşünceli ve özlü olmalıdır. Eser, zamanın süzgecinden geçebilmeli, toplumca anlaşılmalı, beğenilmelidir. Ancak bu yolla edebî eser, toplum yaşamında duygu ve düşünce, değer ve inanç, hayal ve coşku birliği yaratır; toplumu bazı ortak ölçülerde buluşturur. "*(Bezirci ve Göker 1993: 14).

Edebiyatın faydalarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Çocuğun dilinin, hayal gücünün gelişmesine, okuma isteği duymasına katkıda bulunur.

> *"Kitabın benim için bazen us, bazen imgelem, bazen de bellek olduğunu biliyorum. Dünya kurmaca ise, bunu edebiyat kitaplarından öğrendim; dünya gerçeklik ise bilim kitaplarından… dünyanın us olduğunu felsefe okuyarak, imgelem olduğunu şiir okuyarak öğrendim.*

Dünyanın bellek olduğunu bana öğreten de tarihtir"(Özdemir 2000: 29).

2. Güçlü, zayıf yanlarıyla, çelişkileriyle insanı, insana tanıtır.

"İnsanı insana yaklaştırır edebiyat. Edebiyatın, insanı türdeşlerine yabancılaştırdığını söylemek geçersiz bir genellemenin tuzağına düşmektir. "Kötü" insandan da söz etse, insanı insana tanıtır; insanı ülküleştirerek de açıklasa, insan var oluşunun nasıllığına aydınlık getirir edebiyat. "(Uygur 1969: 160).

3. Farklı insanları tanıtır, onlara yakınlık duyulmasını sağlar.

4. Dil sevgisi kazandırır.

5. Bireye duyarlık kazandırır, duygu eğitimine katkıda bulunur.

"*Duygu eğitimi sağlar edebiyat insana. İnsanın tüm duygu yönünü açar, açıklar, belli eder, bildirir, edebiyat. Yazarlar olmasaydı, birçok duyguları deneylemeyecek, onları tatmayacak, bilmeyecektik; insan yaşamasının birçok önemli kesiminden yoksun kalacaktık böylece.*

İnsanı kendisine öğretir bu bakımdan edebiyat. Ben neyim? Kimim ben? Nasıl bir şeyim ben? Çeşidinden sormadan edemeyeceğimiz soruları en iyi aydınlatan, hiç olmazsa aydınlatabilecek ipuçları veren etkenlik alanıdır edebiyat. (…)" (Uygur 1969: 156-158).

6. Eğlenmeyi, hoşça vakit geçirmeyi sağlar.

7. İç dünyasını zenginleştirir, yaşamına derinlik katar.

"(…)Kitap yaşamı genişleten öğelerin başında gelir. Altmış yaşına kadar bin kitap okumuş biri, aynı yaşa kadar yüz kitap okumuş

birinden, çok daha enine boyuna, çok daha genişliğine algılamış olur dünyayı. "(Özdemir 2000: 29).

8. Üzüntülerinden kurtulmasına, yaşama gücü kazanmasına yardımcı olur.

Antoine Albalat şöyle diyor:

*"(…)Okuma tutkuların en soylusudur. Ekmek nasıl bedeni beslerse o da ruhu besler. Alphonse Karr, okuma için, 'tatlı tatlı kendinden geçme' demiştir. Büyük yazarlar ömürlerinin yarısını okumakla geçirmişlerdir. Montesquieu 'çeyrek saatlik bir okumanın gideremediği bir kederim olmamıştır' der. Bir kitap her zaman güvenilecek bir dosttur. Yas içindeki bir ahbabına, Alphonse Daudet, ' Güzel kitaplar okuyun' diye yazmıştır. "(*Özdemir 2000: 25).

9. Estetik zevkini geliştirir.

10. Anlama (okuma-dinleme), anlatma (konuşma-yazma) becerisini geliştirir.

"Çalışma alanı ne olursa olsun, yaratıcı dil yeteneğini geliştirmiş olanlar, bu yeteneğini geliştirememiş olanlara göre daha etkin, daha başarılıdır. "(Aytür 1988: 25).

11. Sözcük dağarcığını zenginleştirir.

Nurullah Ataç *"Kitap okumayan insandan korkarım*" demiş, Montaigne ise kitaplardan yoksun kalan insanlara acıyor:

"Kitaplar, ömür boyu yanı başımda elimin altındadır. Yaşlılığımda ve yalnızlığımda avuturlar beni. Sıkıntılı bir avareliğin baskısından kurtarır, hoşlanmadığım kişilerin havasından dilediğim zaman ayırıverirler beni. Fazla ağır basmadıkları, gücümü aşmadıkları zaman acılarımı törpülerler. Rahatımı kaçıran bir saplantıyı başımdan atmak için kitaplara başvurmaktan iyisi yoktur, hemen beni

> *kendilerine çeker, içimdekinden uzaklaştırırlar. (…) İnsan yaşamı denen bu yolculukta benim bulduğum en iyi nevale kitaplardır ve ondan yoksun anlayışta insanlara çok acırım. "*(Montaigne 1991: 266-267).

Edebiyatın insana sağladığı faydalar tartışmasız çok fazladır. Çocuk edebiyatı da çocuklara yönelik bir edebiyat olduğu için, aynı yararlar çocuk edebiyatı için de geçerlidir.

Çocuklar okulöncesi dönemden itibaren edebî metinlerle tanışır. Çünkü küçük yaşlardan itibaren büyüklerinden ninniler, masallar ve hikayeler dinlemeye alışmışlardır. Dinledikleri bu edebî metinler ve kendisine okunan kitaplar, çocukları edebiyatın büyülü dünyasıyla tanıştırır.

> *"Çocuk anlatılan masalları büyük bir hayranlıkla takip eder, anlatan kişilerin sunuş biçiminden etkilenerek taklit edilen sesleri defalarca dinlemek ister ve bu sesleri kendisi de taklit etmeye çalışır. Masal tekerlemeleri ve ritmik sesler onlara ilginç gelir. Giderek çocuğun içindeki estetik duygular gelişir ve duygusal dünyasına hitap eden yazınsal metinler çocuklar için doğal bir ihtiyaç haline gelir. "* (Celepoğlu 2007: 30).

Çocuğun zihinsel gelişimini hızlandıran edebiyat, çocuğun somut düşünceden soyut düşünceye geçmesine katkı sağlar. Kitaplar çocukların oynama, eğlenme, görme, duyma, dokunma yoluyla keşfetme ihtiyacını da sağlamış olur.

Çocuk, bugün çocuktur ama yarının genci, öbür günün büyüğü olacaktır. Bu gerçek özellikle büyükler tarafından anlaşılmalıdır. Bugünün çocuğunu ihmal etmek, yarınları ihmal etmek demektir. Çocuklar hiçbir alanda ihmal edilmemelidirler. Çocukluk çağında çocuğu edebî zevkten, edebiyattan ve hazdan mahrum etmek çok büyük yanlışlık olur.

Çocuklar için edebiyatın bir ihtiyaç haline gelmesiyle çocuk edebiyatı ortaya çıkmıştır. Çocuk edebiyatı için şöyle tanımlamalar yapılmaktadır:

> *"Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine; hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır. "*(Yalçın ve Aytaş 2003: 17).

"Çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsayan edebî türdür. "(Köksalan 2007: 16).

> "*Çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri kapsar. Masallar, hikayeler, romanlar, anılar, biyografik eserler, gezi yazıları, şiirler, fen ve doğa olaylarını anlatan yazılar vb. bu çerçeve içine girebilir. "*(Oğuzkan 1987: 12).

Edebiyat, hitap ettiği kitleye ve yaş dönemlerine göre bölümlere ayrılmıştır. Çocuk edebiyatı da bu bölümlerden biridir.

> *"Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır. "* (Şirin 2000: 91).

> *"Çocuk edebiyatı denildiği zaman iki çeşit akla gelmekte:*
>
> *1- Okuyucu olarak sadece çocukların hedef alındığı eserler.*
>
> *2-Bütün insanlığın veya bir milletin malı olan değerli eserlerin çocuklar için yeniden işlendiği eserler. "*(Enginün 1987: 37).

Çocuk, yetişkinin küçük bir modeli olarak düşünülmemelidir. Çocuğun kendine

özgü bir dünyası vardır, bundan dolayı çocukluk kavramının algılanması çok kolay olmamıştır.

> "*Çocukluğun 16. yüzyılda bulgulanmasıyla çocukla yetişkin ayrılmaya başlamıştır. Bunun tohumlar basımevinin(matbaa) bulunmasıyla atılmıştır. Çocuklar belli gelişim dönemlerinden geçerek yetişkin olmalıydılar. Bunun içinse okumaları, öğrenmeleri gerekiyordu. İşte edebiyat, bu aşamada çocukların eğitiminde bir araç olarak kullanılmaya başlandı."*(Neydim 1998: 17- 18).

"Çocuk edebiyatı olur mu? " sorusuna iki farklı gruptan yanıtlar gelmiştir. " Çocuk edebiyatı olamaz. " diyenler edebiyattan farklı bir çocuk edebiyatı olmaması gerektiğini düşünürler. Çocuklar için özel bir edebiyat yapılamayacağına inanırlar.

"Çocuk edebiyatı vardır ve olmalıdır. " diyenler ise, çocuk gerçekliğini vurgulayarak çocuğun yetişkinden farklı ve kendine özgü bir düşünce biçiminin olduğunu savunurlar.

Bu tartışmayla Nas (2002: 33) şöyle düşünür:

> *"Çocuk vardır, 'çocukluk' diye bir dönem vardır. Çocuğun düşünme, algılama biçimi yetişkinden farklıdır. Çocuk, insandır. Bu insan edebiyattan yoksun bırakılamayacağına göre, onun için edebiyat yapılacaktır, bu da çocuk edebiyatıdır. Ama bu böyle diye çocuğa yoz, düzeysiz, kof ürünler sunulamaz. Edebiyat için ne geçerliyse çocuk edebiyatı için de o geçerlidir. Hem çocuk, hem edebiyat gözetilir. Onun için zordur çocuk edebiyatı, zor olduğu için nitelikli, çocuğa göre olan çocuk edebiyatı ürünü azdır, ne yazık ki… "*

Yine bu konuyla ilgili Şirin (1987: 49) şunları söyler:

> *" Büyükler edebiyattan farklı şeyler beklerler; çocuklar edebiyatı ' oyun içinde oyun' kuralına göre düşünürler; oyun tadı, masal tadı almak isterler edebiyattan. Çocuklar için edebiyat güzel vakit geçirme*

aracıdır aynı zamanda. Bu bakımdan, çocuk ruhunu besleyen, yaşama yolculuğuna çıkan çocuğun tecessüsüne ışık saçan kaynaklardan biridir edebiyat. Böyle bir edebiyatı kurmak çocukça bir iş değil, zor bir iştir. "

Çocuk edebiyatı vardır ve olmalıdır. Çocuk edebiyatı gerçekten de zor bir iştir. Çocuk edebiyatı eserlerinin çocukça değil çocuğa uygun, çocuğa hitap eden olması gereklidir.

İbrahim Canan (1987: 72)'a göre çocuk edebiyatı şu şekilde olmalıdır:

"Çocuk edebiyatında, "çocuksu olmak" prensibi, seçeceğimiz kahramandan, işleyeceğimiz tema ve mevzulara, hattâ kahramanların ellerine vereceğimiz malzemeden, ağızlarına koyacağımız tabirlere, kelimelere… tavırlara, renklere, figüranlara varıncaya kadar, her şeyde ' çocuksuluk' a riâyet etmemiz gerekecektir. Yâni tıpkı, küçük bir çocukla konuşurken yüzümüzün şeklinden sesimizin tonuna kadar her şeyimizi, tabiî olarak değiştirip çocuklaştırdığımız gibi, yazarken de, bu fıtrî duruma riâyet edeceğiz. "

Buna karşılık Erdoğan (1989: 11) çocuk edebiyatıyla ilgili şunları söyler:

"Gerek konu seçimi, gerekse kullanılan dilin seçimi açısından çocuklar için yapılan bir edebiyat söz konusudur. "

İnci Enginün çocuk edebiyatıyla ilgili şunları söylemektedir.

"*Eğitimciler, çoğunlukla çocuklar için özel bir edebiyatın varlığına ihtiyaç duyarlar. Eğitim maksadıyla bu görüşü destekliklerini*

sanıyorum. Zira, yaş seviyesine göre elbette bazı düzenlemeler yapılması, kelime bilgisini arttırmaya yönelik metinler tespiti, çocuğun hayal gücünü attıracak resimlerle bu metinlerin donatılması gerekir. Fakat bunları büyük eserler üzerinde sadece çocuklar için değil, her kademedeki okuyucu için yapmak gerekmektedir.

(…)

Sadece çocuğu hedef alarak yazılan eserlere gelince, yetişkin, çoğu zaman çocuğun düşünce dünyasına giremediğinden ya inandırıcı olamamakta veya çocuğun her şeye muktedir olduğu hissini uyandırmaktadır. "(Enginün 1987: 56, 57).

Çocuk edebiyatı çok geniş bir alanı kapsar. Sınırları belli değildir.

"Çocuk edebiyatının ne sınırları belli ne mahiyeti Çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılan kitapların bütününü kucaklıyor ama çocuk, büyükler için yazılan kitapları da okur. "(Meriç 1987: 3).

Çocuk kendinden bir şeyler bulduğu ya da bulacağı şeylere ilgi gösterir. Onların dünyasına giren ürünler ortaya koymak için de çocukların çok iyi tanınması gerekir.

Çocukların kendilerine ait bir dünyaları vardır. Çoğu zaman onlar bu dünyada tek başlarınadırlar. Hayatlarının merkezinde hep kendileri vardır.

"Çocuğu en iyi anlayan annesi, ondan sonra da diğer bir çocuktur. "
(Dursunoğlu 2007: 31).

"Masal yazarları veya çocuklar için eserler yazanlar, bence, yazdıklarını bizzat çocuklara okusalar ve onların tepkilerine göre eserlerini yeniden düzeltseler iyi olacak. O zaman var olduğunu hep söylediğimiz ama kapısını aralamaya bile kalkışmadığımız çocuk dünyasının kapısını gerçekten açmış oluruz. "(Enginün 1987: 56- 57).

Çocukça düşünmek, çocukça sevmek, çocukça yaşamak; onlar gibi düşünmek, onlar gibi konuşmak, kendini onların yerine koymak çok zordur. Bu yüzden çocuk edebiyatıyla ilgilenen ve çocuk edebiyatıyla ilgili eser veren kişilerin onların dünyalarını çok iyi tanımaları, onların dilinden çok iyi

anlamaları, örnek bir aile bireyi, örnek bir anne baba olmaları gerekir. Yani çocuk edebiyatı eserlerinin çocuğa göre olması gerekir.

> *"Çocuk edebiyatı konusunu, toplumda çocuğa bakış açısı ve çocuğa verilen değerden ayırmağa imkân yoktur. Çocuğa değer vermeyen bir millet, başka edebiyatlardan görerek çok sonraları bir şeyler yapmaya kalkışmışsa, bunun henüz ' çocukluk' çağında bir çocuk edebiyatı olduğu söylenebilir. "*(Hatemi 1987: 66).

Çocuğa görelik ilkesini Halit Dursunoğlu (2007: 32) şöyle açıklıyor:

> *"Çocuğa görelik ilkesi dendiğinde; çocuğun hayal gücüne seslenen, onun rahatça ve zevk alarak okuyup anlatabileceği dili ve anlatımı kendinde barındıran, onun ilgi duyabileceği konuları işleyen, onu duygu ve düşünce yönünden besleyen, olay örgüsü karmaşık olmayıp onun kavrayabileceği düzeyde olan metinler akla gelmektedir."*

Çocuk edebiyatı her şeyden önce çocuğa göre, çocuğun ilgi alanlarına, duygu ve düşüncelerine göre olmalıdır.

> *"Çocuk kitaplarının, çocuğa sanat eğitimi veren, onlara ilk sanatsal deneyimler kazandıran bir araç olması zorunludur. Çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalıdır. Çocukça anlayıştan bir yaklaşımla, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine ve okuma alışkanlığı kazanmasına katkı sağlamalıdır.*
> *Çocuğa görelik onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi zorlar. "*(Sever 2003: 9).

"Çocuksuluk"la, "çocuğa görelik" aynı şey değildir. Çocuklara hitap edecek edebi eserler özenle seçilmeli ve bu eserlerde çocukları küçümseyici, küçük düşürücü bütün tutumlardan uzak durulmalıdır. Yetişkinlerin edebiyattan beklentileri neyse çocuklara da onlar sunulmalıdır. Ancak çocuğu, çocuksu ve gerçeklerden uzak bir

dünyada eğlendirmeyi amaçlayan bazı yazarlar çocuk edebiyatını şöyle savunmaktadırlar:

> *"Çocuk edebiyatı deyince çocuklara bilmedikleri yaşam yolunda bir ışık tutma, dünyayı tanıtma, sevginin, saygının her çeşidini sevdirme; aile sevgisi, insan sevgisi, toprak sevgisi, doğa sevgisi, bayrak sevgisi, vatan sevgisinin edebiyata yansımasını anlıyorum. "*(Birinci 1987: 341).

> *"Zararlı fikir ve davranışların yaygın hale gelmesi, yıkıcı ideolojilerin çocuk kitaplarına da sıçraması, milli terbiye esasına dayalı çalışmaların yapılmasını zaruri kıldı… Onu korumanın, onu yalnız bırakmamanın en güzel yolu, kafasını doğru ve güzel kitaplarla beslemek, yolunu bunlarla aydınlatmaktır. "*(Çokum 1987: 316).

> *"…Çocuk, 'çocuksu olanla daha çok ilgi gösterir ve onu daha iyi anlar. ' Sözgelimi, bir hikâyede, büyüklü küçüklü kahramanlar varsa, 'okuyucu çocuk' un örnek almasını istediğimiz rolü çocuk kahramana yaptırmalıyız. Yani biri iyi, diğeri kötü örnek olan iki kahramandan, iyi örnek rolünü mutlaka çocuğa oynatmalıyız… "*(Canan 1987: 74).

Bu gibi yaklaşımlar çocuğu ciddiye almaktan çok, onu yazarın kafasındaki dünyaya iter. Bu tarz çocuk kitapları tek yönlü olduğundan çocuğun dünyaya bakışını geliştirememekte; onun sorunlarına ve dünyasına ışık tutamamaktadır.

İpşiroğlu (1992: 27) çocukların ihtiyaçlarını, gerçeklerini dikkate almayan bu yazarlar hakkında şöyle der:

"Çocuğu yeterince ciddiye almamaktadırlar. "

Çocuk edebiyatı, çocukların dil gelişimine katkıda bulunan, onların edebî ihtiyaçlarını karşılayan; çocuklar için, çocuklara göre yaratılmış eserlerden oluşmalıdır.

> *"Çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalı ancak çocukça olmamalı, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişmesine, okuma alışkanlığı kazanmasına katkıda bulunacak nitelikleri içermelidir.* " (Delidüzgün 2004: 18).

Çocuk kitaplarının yazılması çocuk eğitimindeki arayışların sonucudur. Batı'da çocukların yetişkinlerin kitaplarına yönelmesiyle başlamıştır. Şirin (2000: 15) bu süreci şöyle anlatmaktadır.

> *"Çocukların yapmacık hayvan hikâyeleri ve boş fantezilerle dolu kitapları okumalarının zararlı olacağını ileri sürenler, çocuklar için ayrıca kitap yazılmasına karşı çıkmışlardır. Buna karşılık, çocukların Batı'da yetişkinlerin kitaplarına yönelmesi bu alandaki yarışı başlatmıştır. Çok az sayıda basılan efsane, masal, ortaçağ hikâyeleri ve özellikle peri masalları çocukların kitaba duyarlı olduklarını göstermesi bakımından önemli bir gelişme sayılabilir. Tartışmaların başladığı bu dönemde, Batı'da kilise, çocuğa dini yayımlar dışında kitap okutulmasına karşı çıkıyordu. Çocuklar ise, püriten (dini) çocuk kitaplarını sıkıcı buluyor ve kitapları okumak istemiyorlardı.* "

Ülkemizde çocuk edebiyatı alanındaki gelişmeler Tanzimat dönemindeki çeviri eserlerle ilerler.

> *"Türkiye'de çocuk edebiyatının gelişimi, dünyadaki edebiyatın gelişimiyle yakından ilgilidir. Tanzimat dönemi Türk çocuk edebiyatının da başlangıcı sayılabilir (1839). Tanzimat'tan önce sözlü edebiyat türü hâkimdi. Bunlardan masal, bilmece, tekerleme, atasözleri, Nasreddin Hoca fıkraları daha çok evlerde, Karagöz ve Meddah biçimleri de kamusal alanlarda çocukların eğitim ve eğlencesine sunulurdu.*"
> (http://www.turkceciler.com/cocuk_edebiyati.html).

Ülkemiz edebiyat geleneği de, Batı'da olduğu gibi, çocuk edebiyatının yetişkinlerle ortak sözlü edebiyata dayandığı ve ayrı bir çocuk edebiyatından bahsedilemeyeceği için bu boşluğu doldurmakta çeviri çocuk edebiyatından yararlanıldığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

> *"Meşrutiyet'in ilanından sonra öğretmen okullarının açılmasıyla birlikte, daha çok, "çocukların şivelerini düzeltmek ve onları eğitmede işe yarayabilecek manzumeler hazırlamak" amacıyla çocuk kitapları hazırlanmaya başlanmıştır.*
>
> *Edebiyatımızda çocukla ilgili ilk eserler arasında Nabi (1642- 1712)' nin oğluna öğütler vermek amacıyla kaleme aldığı "Hayriye" ve yine Divan şairlerinden Sümbülzade Vehbi (1718-1809)'nin oğluna ahlak ve görgü dersleri vermek için yazdığı "Lütfiye-i Vehbi" adlı mesneviler gösterilir. Yazıldıkları çağlardaki Türk-İslam toplumunda geçerli davranış kurallarını ve ahlak ilkelerini öğrenmek bakımından değer taşıyan bu eserler; dil, konu ve psikoloji bakımından çocuklara hitap etmediklerinden, çocuk edebiyatıyla, ilişkilendirilmeleri doğru değildir."* (Geçgel ve Güleç 2005: 10).

Bu dönemde çevrilen kitaplara baktığımızda, Batı'nın yaşadığı gelişim sürecinin biraz geç de olsa bizde de yaşandığını görmek mümkündür.

> *"Batı'da 1719 yılında yayınlanan, cesaretle ve tekniğe hükmederek dünyaya egemen olunabileceğini ve insana duyulan inancı vurgulayan Daniel Defoe'nin "Robinson Cruseou" romanı bizde 1874 yılında Ahmet Lütfi tarafından Hikaye-i Robinson adıyla çevrilerek yayınlanır. Jonathan Swift'in "Gulliver" romanı da 1872 yılında Mahmud Nedim tarafından çevrilir ve "Gulliver Nam Müellifin Seyahatnamesi" adıyla yayınlanır.Bu dönemde Jules Verne' in kitapları da yayınlanır. "Gizli Ada (1869), Seksen Günde Devrialem (1889), İki Sene Mektep Tatili (1891), Ahmet ihsan Tokgöz çevirileridir. "Merkiz-i Azra Seyahat (1885), Beş Hafta Balon ile Seyahat (1888)" Mehmet Emin tarafından çevrilmiştir.Bu dönemde ayrıca Şinasi, Recaizade Mahmut Ekrem ve Ahmet Mithat Efendi'nin La Fontaine ya da başka şair ve yazarlardan şiir ve düzyazı biçiminde çevirdiği fabl türünde kısa hikayeler ve uyarlamalar vardı. "*(Neydim 1998: 30).

Daha sonra Cumhuriyet'in ilanı ve çok önemli bir gelişme mahiyetindeki 1928 Harf İnkılâbı ile birlikte, çocuk edebiyatı konusunda hareketliliğin arttığını söylemek mümkündür. Cumhuriyet'in ilk yıllarında çocukların hala büyükler için yazılmış olan eserlerden yararlandıklarını söylemek doğru olsa da, Harf İnkılâbı ile birlikte yavaş

yavaş özel bir uzmanlık isteyen çocuk edebiyatı alanında da yazarlarımızın istek duyduklarını ve eserler üretmeye başladıklarını gözlemlemekteyiz.

Bu konudaki ilk gerçek atılımı 1930'lu yılların hemen başlarında görmekteyiz.

> *"1930'lardan sonra yazarlarımızın çocuk romanı yazmaya karşı ilgili ve istekli oldukları görülür.Bu eserlerden belli başlı olanları ise: Bağrıyanık Ömer (Mahmut Yesari, 1930), 87 Oğuz (Nimet Rakım Çalapala, 1933), Köprü Altı Çocukları (Huriye Öniz, 1936), Tahtları Deviren Çocuk (İskender Fahrettin Sertelli, 1936), Türk İkizleri (Cahit Uçuk, 1937). "*(Geçgel ve Güleç 2005: 11).

Daha sonraki dönemde Türk çocuk edebiyatının sürekli ilerleme kaydettiğini ve her dönemde güçlü eserler ürettiğini belirtmek doğru olacaktır.

> "*Eflatun Cem Güney ilk masal kitabı "Dertli Kaval"ı 1945'te yayımladı.Daha sonra "Nar Tanesi" (1946) , "En Güzel Türk Masalları" (1948) , "Nasreddin Hoca Fıkraları" (1957), "Evvel Zaman İçinde" (1957), "Bir Varmış Bir Yokmuş" (1956), "Dede Korkut Masalları" (1958), "Gökten Üç Elma Düştü" (1960) , "Az gittim Uz Gittim" (1961) adlı eserleri basılmıştır.Orhan Veli Kanık, La Fontaine'in 49 fablını nazım biçiminde Türkçe'ye çevirerek 1943'te "La Fontaine'in Masalları" adıyla iki cilt halinde yayınlamıştır.Cahit Uçuk, " Kırmızı Mantarlar" (1943), "Türk Çocuğuna Masallar" (1946); Oğuz Tansel, "Altı Kardeşler" (1959), "Allı İle Fırfırı" (1976); Aziz Nesin, "Kar Baba" , "Şimdiki Çocuklar Harika" (1967) ; Mehmet Seyda, "Bir Gün Büyüyeceksin" (1956) , "Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler" (1978), "Düşleme Oyunu" (1979) ,"Bastıbacak Ermiş" (1979), "Deli Ali" (1980) ; Işıl Özgentürk, "Keloğlan'ın Tembelliği" (1975) , "Hayat Okulu" (1978) ; Gülten Dayıoğlu, ""Akıllı Pireler" (1982) , "Işın Çağı İnsanları" (1984) gibi çocuk kitapları yayımlanarak çocuk edebiyatımız zenginleşmiştir. "*(Geçgel ve Güleç 2005:13*).*

Günümüzde de, başarılı Türk edebiyatçılarının çocuk edebiyatı konusundaki çalışmalarını ve başarılı eserlerini Türk okurları takip etmektedirler.

1.1.1. Çocuk Edebiyatında Öykü ve Roman

Gerçek ya da gerçekleşmesi mümkün olan olayların veya durumların yer, zaman, kişi öğelerine bağlı kalınarak anlatıldığı kısa edebî türe öykü; uzun edebî türe ise, roman denir.

"Olmuş ya da olması olası olayları anlatan kısa yazıya öykü, uzun yazıya roman denir. "(Nas 2002: 249).

"Öykü şiir ile roman arasına hassas bir yapıya sahip olan ve göründüğünden çok daha önemli özellikleri olan edebî bir türdür. "(Yalçın ve Aytaş: 145).

> *"Belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen gerçeğe uygun bir olayı anlatan veya birtakım kimselerin karakterini çizen ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan kısa yazılara hikâye denir. Bu yazılar bir tasarlama ürünü olabileceği gibi bir gözleme de dayanabilir. Roman ise daha çok ' insanların serüvenlerini, karakterlerini, düşünce ve duygularını ayrıntılarıyla kendine özgü bir biçimde' anlatan uzun düz yazılara verilen addır. Bu tür eserlerde anlatılanlar da hayali veya gerçek hayat durumlarına dayanabilir. "*
> (Oğuzkan 2001: 98).

Edebî bir anlatım türü olarak hikâyeyi, olmuş veya olması mümkün olayları anlatan masala göre daha gerçekçi, romana göre daha kısa anlatıma sahip yazılar olarak tanımlarız.

> *"Roman, Roma İmparatorluğu içindeki halkların kullandıkları bozulmuş Latinceye verilen addır. Latinceden türeyen bu yerli dillere ' roman dilleri' denir. Roman dilleriyle yazılan ilk destan ve halk öykülerine de ' roman' denmiştir. Bu terim sonradan belli bir edebiyat türünün adı olmuştur. "*(Kudret 1980: 271).

Çocukların, okumaya başladıkları ilk yıllarda masal ve masalımsı eserlere ilgi duydukları gözlenmiştir. Ancak on yaşından itibaren masal çağları biter ve daha gerçekçi eserlere, roman ve hikâyelere ilgi duymaya başladıkları gözlenir.

> *"Çocuk, sekiz on yaşlarında sona eren masal çağının ardından gerçeklik duygusu uyandıran metinlere yönelir. Bunlar, yaşanmış ya da yaşanabilir izlenimi bırakan edebî ürünlerdir. "*(Şimşek 2002: 97).

Mehmet Seyda "Cumhuriyet Öncesi Doğumlu Yazarlardan Çocuklara Seçmeler" adlı kitabının önsözünde *"Hikâye ve roman, hatırlarsınız, destan ve masaldan sonra ortaya çıkmış bir yazı türüdür. "* (2007: 10) der.

> *"Çocuklar, çocukluk çağının ilk dönemlerinde genellikle, masalımsı unsurlar içeren eserlerden hoşlanmaktadırlar. Bu yüzden roman, çocukların daha ileriki dönemlerde karşı karşıya gelmesi gereken edebî tür olarak kabul edilir. İçinde birden fazla olay bulunması, detay bilgi ve kahramanların çeşitliliği sebebiyle karmaşık bir yapıya sahip olan roman, daha çok ilk gençlik çağının edebî türü olarak kabul edilebilir.* "(Yalçın ve Aytaş 2003: 161).

Öykü kişilerinin çoğunlukla bir yönü üzerinde durulur, ayrıntılara girilmez, belli ve kısa bir anı işler. Roman kişileriyse çoğunlukla geniş bir zaman çerçevesi içinde işlenir. Kişilerin karakterlerinin her yönü üzerinde durulur; her şey ayrıntılarıyla anlatılır.

> *"Romanlarda hikâyelerden farklı olarak alışkı ve göreneklerin, kişiler arası ilişkilerin ve tutkuların, toplumsal durumların ve ruhsal olayların açıklanmasına veya çözümlenmesine çalışılır. Bununla birlikte, yapılan tanımlardan da açıkça anlaşılacağı gibi, hikâye ve roman arasında, öz ve yapı bakımından çok, hacim bakımından bir ayrım vardır. "*(Oğuzkan 2001: 98).

> "*Öykü kişilerinin çoğunlukla bir yönü üzerinde durulur, belli ve kısa*

> *bir anı işler, ayrıntılara girilmez. Roman kişileriyse geniş bir zaman çerçevesi içinde – yaşamlarının baştan sona akışıyla- işlenir. Kişilerin karakterlerinin her yönü üzerinde durulur; her şey ayrıntılarıyla anlatılır. ”(Nas 2002: 249).*

Öykü ve roman arasındaki fark uzunluk ve yapı bakımındandır. Konu ve yapı bakımından büyük farklar bulunmamaktadır. Öykü ve roman türünün ikisi de aynı amaca hizmet etmektedirler.

> *“Anlatım yolu olarak düzyazıyı kullanan hikâye ve roman; insanların başlarından geçen olayları, iç dünyalarını ya da ‘ insan-insan, inan-toplum, insan- doğa’ ilişkilerini, ‘ yer, zaman, kişi, olay/ durum, anlatıcı’ öğelerine bağlayarak ayrıntılarıyla öykülemeyi amaçlar. ”*
> (Geçgel ve Güleç 2005: 76).

Öykü ve roman insan yaşamının, hayallerinin, çevreyle olan ilişkilerinin, duygu ve düşüncelerinin yansıtıldığı önemli türlerdendir.

Öykü ve roman çocuğun hayal dünyasını masaldaki gibi ütopik değil, gerçekçi doyurur, zihinsel gelişmeyi sağlar ve insanlara yüksek ideallerle birlikte geniş bir hayat anlayışı sağlar.

> *“Sosyal bir varlık olan insanoğlu; duygularını, düşüncelerini, hayallerini ya da başından geçen olayları anlatmak için ilk olarak iki türe gereksinim duymuştur: Bunlardan biri çok kısa ve yoğun bir ifade tarzı olan şiir; diğeri de uzun uzadıya anlatma ve dinleme gereksiniminden doğan destandır. Hikâye ve roman türleri, olağanüstü olayları ve kişileri anlatan destan ve masal çağından ‘olmuş veya olabilir’ olayları anlatmaya geçişle başlamıştır. ”*(Geçgel ve Güleç 2005: 76).

Edebiyatın vazgeçilmez türleri olan roman ve öykü, eğitimde de önemli bir rol üstlenmiştir. Çocuklar edebî türleri okuyarak ve eğlenerek öğrenir; kavrama becerilerini, hayal dünyalarını genişletirler.

> *"Çocuklar, hikâye ve romanlarda çeşitli konulara ilişkin olarak çözülmesini gerekli gördükleri birçok sorunların karşılığını, olayların 'neden' ve 'niçin' ini açıklayan bilgileri, görüş ve yorumları bulabilirler. Hikâye ve romanlar, çocukların sınırlı hayat tecrübelerini zenginleştirir; türlü insan tipleri üzerinde düşünmelerine imkân sağlar; geliştirmekte oldukları değer yargılarının daha açıklık kazanmasına yardımcı olur; böylece çocukların içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını büyük ölçüde kolaylaştırır. Bunun dışında, hikâye ve romanlar çocukların kendi ülkelerindeki insanları geçmişleriyle tanımalarını kolaylaştıracağı gibi onlara başka kıta ve ülkelerde yaşayan insanlar üzerine bilgi ve görüş de kazandırır. "*(Oğuzkan 2001: 98- 99).

Hikâye ve romanlar çocukların okuma alışkanlığının gelişmesinde, boş zamanlarını kitap okuyarak değerlendirmesinde etkilidirler.

> *"Bir yandan hayat hakkında görüş sahibi olup, bir yandan hikâyede olaylara katılan çocuk adeta öykünme yoluyla psikolojik rahatlama sağlarken bir yandan da hikâyedeki üslûbun diline yansıyan sanat ve estetik inceliğini kazanır. "*(Nuhoğlu 2007: 153).

Yetişkinlerinkiler gibi, çocukların okuduğu öykü ve romanlar da, konuları, temaları, kişileri, işleyişleri bakımından çeşitlilik gösterir. Çocuklar için yazılacak hikâye ve romanların konuları belirlenirken, Demiray (1977: 289) *"çocukların ilgi alanlarını göz önünde bulundurmak"* gerektiğini savunur. Aşağıda hikâye ve roman çeşitleri birkaç tane örnek verilerek tanıtılmıştır:

> *" a. Yakın çevreyle ilgili hikâye ve romanlar: Ferenc Molnar (1878- 1952)' ın " Pal Sokağı'nın Çocukları" ; Elanor H. Porter (1868- 1920)' in " Pollyanna" sı; George Sand (1804- 1876)' ın " Köyün İkizleri" yakın çevreyle ilgili çocuk kitaplarına tipik birer örnek olabilir.*
>
> *b. Hayvan hikâye ve romanları: Jack London (1876- 1916)'ın " Kurt Kanı" ve "Cambazhane Köpeği" , J.Rudyard Kipling'in " Ormandaki Kavga" sı; Waldemar Bonsels' i ; Comtesse de Segur (1799- 1874)'un " Bir Eşeğin Hatıraları" nı ve Eric Knight(d. 1897) ı anabiliriz.*
>
> *c. Mizâhi hikâye ve romanlar: Cervantes (1547- 1616)' in " Don Kişot" u; Carlo Collodi (1826- 1890)' nin "Pinokyo" su ile Pamela L.Travers (d. 1906)' in "Mary Poppins" i örnektir.*
>
> *d. Serüven(macera) hikâye ve romanları: Daniel Defoe (1660- 1731)'*

nun " Robinson Crusoe" su; Robert Louis Stevenson (1850- 1894)'ın "Define Adası" nı; Jules Verne(1828- 1905)'in "Aya Seyahat" ve "Seksen Günde Devrialem" adların taşıyan romanları ile Huriye Öniz' in "Köprü Altı Çocukları" nı sayabiliriz.

e. Duygusal hikâye ve romanlar: Bernardin de Saint Pierre (1737- 1814)'in " Pol ve Virjini" ; Charlotte Bronte (1816- 1855)' un " Jane Eyre" si ve Johanna H. Spyri (1827- 1901)'nin "Heidi" gibi romanları ile yerli yazarlarımızdan Cahit Uçuk(d.1911)' un " Türk İkizleri" adındaki romanını sayabiliriz.

f. Tarihi hikâye ve romanlar: Ziya Kozanoğlu(1906- 1966)' nun "Kızıltuğ" (1923) , "Atlı Han" (1924) , " Türk Korsanları" (1926) , "Gültekin" (1928); Ahmet Refik Altınay(1880- 1937)' ın "Türk Akıncıları" (1932)," Viyana Önündeki Türkler"(1931),"Yirmi Beş Sene Siper Kavgası" (1932) eserlerini sayabiliriz.

g. Gezi hikaye ve romanları: E. Granstroem' in " Issız Adada Bir Yıl", Thor Heyerdahl (d.1914)' ın "Kon-Tiki" ve Eloise Lowsnbery' nin çocuklar için sadeleştirdiği " Marko Polo" adlı eserleri gezi hikâye ve romanlarına örnek olarak gösterilebilir. "(Oğuzkan 2001: 101- 106).

Öykü ve romanlar, çocukları yeni çevreler içinde, çeşitli kişilerle karşılaştırarak onları kendi benliklerinden uzaklaştırır ve bu kişilerin yaşantılarından yararlandırır. Büyükler için olduğu kadar küçüklerin de serüven, sevgi, mizah gibi konularla ilgilenmeleri bu tür yapıtlarla sağlanabilir.

"Hikâye türünü 'Decameron' adlı eseriyle Boccacio kurmuştur. Eser 1348'de Floransa' da baş gösteren vebadan korunmak amacıyla şehrin dışındaki bir şatoda toplanan on kişinin, on gün süren sığınmaları sırasında her gün birer hikâye anlatmaları sonucunda ortaya çıkan yüz hikâyeden oluşmaktadır. Guy de Maupassant (1850-1893) , Anton Çehov (1860- 1904) , ve O' Henry (1862- 1910) bu türün dünya edebiyatında öne çıkmış sanatçılarıdır. "(Geçgel ve Güleç 2005: 76).

Öykü ve romanların çocukların okuma alışkanlığı ve zevki kazanmalarında eğitime olan katkısı tartışılmayacak kadar büyüktür. Bunun yanında kurgulanmış dünyaların içine girerek duygusal paralellik kurmaları sebebiyle çocukların eğitilmelerinde çok önemli katkıya sahiptirler.

> *"Bizde ilk çocuk romanı Küçük Paşa (1910)'dır. Yazarı Ebu Bekir Hazım. Sonra Mahmut Yesari' nin Bağrı Yanık Ömer'inden (1930) ve Reşat Nuri Güntekin' in Kızılcık Dalları (1932)'ından söz edilebilir.*
>
> *Bu arada iki kitaptan söz etmek gerekir. Huriye Öniz'in Köprü Altı Çocukları(1936), Andersen ödülünü alan Cahit Uçuk'un Türk İkizleri (1937).*
>
> *Doğan Kardeş Yayınlarının düzenlediği çocuk romanı yarışmasında (1964) Mehmet Seyda'nın Bir Gün Büyüyeceksin' i birinci, Vâlâ Nurettin-Nihal Karamağralı'nın Korkusuz Murat'ı ikinci, Talip Apaydın'ın Toprağa Basınca' sı üçüncü olmuştur. "*(Nas 2002 : 249).

Çocukların öykü ve romanlarda gördükleri durumlarla kendi hayatlarında karşılaştıklarında, bu olaylara nasıl tepki verebileceklerini önceden kestirebilmeleri, hata yapma ihtimallerini zayıflatmakta, onlara hayatla ilgili tecrübeler kazandırmaktadır.

> *"Bir hikâye ya da romanın çocuğa hitabı, kahramanlarının çocuk olmasına bağlı değildir. Kahramanı ya da kişileri yetişkin olan öykü ve romanlar da (Robinson Crusoe, Don Kişot vb.) çocukların ilgisini çekebilmektedir. Çocuklar, ilgi alanlarına giren ve düzeylerine uygun her türlü anlatıdan zevk alırlar. Yeter ki, bütün edebî yapıtlar için geçerli olan ölçülere uygun olsun. Sağlam ve zevkli bir dil, karmaşık olmayan sağlam bir plân (küçük çocuklar için) , hikâyede kurgulanan dünya ile gerçek dünya arasında bağlantı, hareketli ve akıcı olaylara dayalı ilgi çekici bir konu bu ölçülerden bazılarıdır. "*(Geçgel ve Güleç 2005: 78).

Hitap ettiği kitlenin yaş grubu dikkate alınırsa çocuk öykü ve romanlarının rast gele yazılamayacağı, birtakım kurallara bağlı kalınması gerektiği göze çarpar.

1.1.2. Çocuk Öykü ve Romanlarında Aranılan Nitelikler

Öykü ve roman, her yaştan insan için önemlidir. Ancak çocuk için vazgeçilmez

bir olgudur. Bu gerçekten hareketle, çocuğun öykü yoluyla eğitimini sağlamak, onlara istenilen davranışları kazandırmak için en iyi yoldur.

Çocukluk döneminin insan yaşamında kısa bir yer tuttuğu bu nedenle de çocukluk tecrübelerinin önemsiz olduğu düşünülmüştür. Oysa bugün çeşitli etki ve biçimlendirmelere en yatkın olan bu devrenin kısalığından ötürü kötü eserlerle kaydedilmemelidir.

Çocukların bedensel ve zihinsel gelişim evrelerinde sağlıklı bireyler olarak yetişebilmeleri için gereksinimleri, ilgileri ve ihtiyaçları dikkate alınarak, titizlikle yazılmış edebî türler sunulmalıdır. Bu konuda Ciravoğlu (1997: 79) şu nitelikleri sıralar:

> "*Çocuk kitaplarında aranılan nitelikleri biçimsel ve içeriksel olmak üzere iki grupta ele almalıyız. Bu niteliklerden birinden birisi eksik, yarım olursa çocuğa sunduğumuz eser bizi amaçladığımız sonuca ulaştıramaz.* "

Çocuk kitaplarında aranan niteliklere bakıldığında bu niteliklerin biçimsel ve içeriksel olmak üzere iki ayrı grupta belirlendiği görülmektedir.

> *"A) İçeriksel Nitelikler:*
>
> 1. *Çocuk öykü ve romanlarında konu, anlaşılabilir ve net olmalıdır. Ayrıca çocuk dünyasına seslenebilecek bir konu seçilmesi oldukça önemlidir.*
> 2. *Çocuk eserlerinde yer alan karakterler sayıca çok olmamalı ve kesin çizgilerle ve birbirinden ayrılabilecek nitelikte olmalıdır.*
> 3. *Çocuk hikâye ve romanlarında betimlemeler, konunun geçtiği çevre, kahramanların ruhsal durumu çok iyi verilmelidir. Çocukların kavrayamayacağı betimlemeler, psikolojik çözümlemeler eserde yer almamalı.*
> 4. *Eserin başlayışı ve bitişi arasında geçen zaman, çocuğun kavrayabileceği nitelikte olmalıdır. Eserin plânı sade*

düzenlenmelidir.
5. *Eserin dili, açık ve anlaşılır olmalıdır.*
6. *Eserin okunmasında sürükleyiciliği sağlayacak canlı öğeler bulunmalıdır.*
7. *Eser çocuğu olumlu duygulara yönlendirecek nitelikte olmalıdır.*

B)Biçimsel Nitelikler:

1. Kitabın boyutları çocukların sevebileceği, kolayca sayfaları karıştırabileceği nitelikte olmalıdır.
2. Kitabın cildi sağlam olmalı, sayfaları dağılmamalıdır.
3. Sayfalar, genellikle 1. hamur kâğıt ve kolay yırtılmayan cinsten seçilmelidir.
4. Metnin yazıldığı harfler, çocuğun seviyesine uygun bir irilikte seçilmeli, satır araları uygun genişlikte olmalıdır.
5. Kitap çocuğun seviyesine göre çok veya az resimlenmelidir. Okul öncesi çocuğun kitabında metin çok az, resimler ise gerekirse tüm sayfa boyunca kullanılacak nitelikte olmalıdır. Öte yandan bir ilkokul son sınıf öğrencisi için 6- 16 sayfada tekrarlanan bir resmin olması yeterli sayılabilir.
6. Resimler, genellikle renkli baskı tekniğiyle olmalıdır."
(Ciravoğlu 1997: 79).

Çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından farklı olduğu düşünülmektedir. Onlara göre kitabın edebi yanından çok ahlaki ve eğitici yönü önemlidir. Hâlbuki çocuk edebiyatı diğer edebiyat türlerinden ayrılamaz. Aynı değer yargılarından geçer. İyi bir çocuk kitabının sadece eğitici ve ahlaki değerler vermesi yeterli değildir. Edebî temelleri oluşturması da beklenir.

1932 yılında Paul Hazard iyi bir çocuk kitabının nasıl olacağı hakkında bazı prensipler ileri sürmüştür:

"*1. İyi bir eser sanatını ruhuna sadık kalmalı bilgileri doğru vermeli, sade olmalıdır. Çocuklarda hayat boyu sürecek okuma*

> *arzusu uyandırmalıdır.*
> *2. İyi bir kitabın çocukların seveceği biçimde resimleri bulunmalı, resimler çocuklara huzur ve mutluluk vermelidir.*
> *3. İyi eserler çocuklara aşırı duyarlı değil, hassas ve uyanık yapmalıdır.*
> *4. İyi eserler çocuklara doğada ve insanlarda var olan hiçbir şeyi küçümsememeyi öğretir.*
> *5. İyi eserler oyununun yüksek değerine saygı gösteren eserlerdir. Bilgi veren kitaplar örtbas edilmeye çalışılmış, gramer ya da fen kitapları olmamalıdır. Tersine bu bilgileri açıkça çocuğun ruhuna akıtacak, ileride gelişecek tohumu ekecek eserler olmalıdır.*
> *6. İyi eserler gerçek ahlak kurallarını taşırlar. Fedakârlık, sadakat dolu bir sevginin sonunda ödülünü aldığı kıskançlık, çekememezlik ve aç gözlülüğün ne kadar çirkin ve değersiz olduğunu gösterirler."(*http://www.turkceciler.com/cocuk edebiyati.html).

Öykü ve romanlarda ideal insanlar yerine hayatta her an karşılaşabileceğimiz insanlara yer verilmelidir. Seçilecek kahramanların, çocuğun ileriki yaşlarındaki kişiliğinde etkili olacağı unutulmamalıdır. Olaylar çok karmaşık olmamalı, çocukta edebî zevki geliştirecek ifadelere ve durumlara yer verilmelidir.

"Betimlemeler canlı olmalı, konuşmalara betimlemelerden daha fazla yer verilmeli, ruhsal çözümlemelerde ayrıntıya çok fazla inilmemelidir. "(Kıbrıs 2002: 124).

Öykü ve romanlar insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına yardım etmeli, çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ kurmalıdır.

> *"Kitaplarda yazar tarafından kurgulanan gerçeklik, çocuklar tarafından, okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürülebilmeli; başka bir söyleyişle yazarın paylaşmak istedikleri çocukların yaşam- anlam gerçeğinden kopuk olmamalıdır. "*(Sever 2003: 192).

Çocuklara kurgulanmış yeni yaşantılar sunulurken sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu çocuğa bırakılmalıdır.

"Korku, acı, şiddet, kötülük, kin gibi öğeler ölçülü, abartılmadan işlenmelidir. " (Nas 2002: 61).

"Hırsızlık, yalan söyleme, başkalarına zarar verme gibi davranış bozuklukları verilirken çocuğun buradan çıkaracağı sonuca dikkat edilmelidir. "(Yalçın ve Aytaş 2002: 142).

Yaşamın gerçeklerine yer verilirken çocukların yaş ve gelişim özelliklerine dikkat edilmesinin yanında toplumdaki kötü, kaba davranışlara karşı gelinmesine ve iletişimin önemine dikkat çekilmelidir. Bu konuda Sever (2003: 192) şöyle söylüyor:

> "*Kitaplarda, yaşamın bir gerçeği olduğu düşüncesiyle, şiddet olgusuna da yer verilebilir. Ancak, olay kurgusunda, çocukların yaş ve gelişim özellikleri de göz önünde bulundurularak yer verilen şiddet öğeleri, çocukları şiddete karşı neler yapılması gerektiği konusunda duyarlı kılmalı, onlarda şiddet ve kaba güce karşı bir anlayış oluşturabilmelidir. Özellikle, çocuklara demokratik yaşamın önemi ile bireysel ve toplumsal ilişkilerdeki sorunların çözümünde en etkili yöntemin ' iletişim' olduğu gerçeği sezdirilmelidir. "*

İyi bir çocuk kitabı çocuğun ilgi ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılayan fakat her şeyden önce çocuğun zevkle okuduğu eserdir. Bu konuda Gökalp (1982: 95) bir makalesinde şöyle diyor:

"Bir çocuk hangi kitapları anlar ve zevk alırsa onu okuyabilir. Anlamadığı, hoşlanmadığı kitapları, zorla okutursanız kitaptan nefret eder. "

Öykü ve romanların belli bir ideolojiyi benimsetmeye çalışmaması lâzım. Çocukta merak öğesini de uyandırmalıdır.

> *"Çocuk hikâyesi, ideoloji tellallığı yapmayan, fikir üretip belli doğmalar empoze etmeyen, psikolojik ve ideolojik tahlillere girişmeyen, merak öğesine dayalı yalınkat bir anlatımdır. Şaheserlerin bu yolla sunulmasıdır. "*(Yılmaz 1987: 423).

Çocuk kitapları, bağnazlığı ve yazgıcılığı çocuğa aşılamamalıdır.

Çocuk kitapları, dilsel ve görsel özellikleriyle çocuğun hem sanat anlayışını hem de düşüncelerini geliştirici ve destekleyici olmalıdır.

> *"Kitaplardaki resimler, çocukların beğeni ve algılama düzeyine uygun olmalı, metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geliştirici özellikler taşımalıdır. Kahramanların fiziksel portreleri, metinde yansıtılan kişilik özelliklerine uygun bir biçimde çizilmeli; resimler kahramanların başat özelliklerini (şişman, zayıf, uzun saçlı, kısa boylu, sinirli, uysal vb.), yaşadıkları ruhsal durumları, geçirdikleri fiziksel değişimleri çocuklara duyumsatabilmelidir. "*(Sever 2003: 191).

Çocukların bir düşünce veya görüşün tekrar tekrar anlatıldığı, açıklandığı, ispatlanmaya çalışıldığı kitaplardan çok, hareketli olayların bulunduğu eserleri okumaktan zevk duyduklarını unutmamak gerekir.

> *"Çocuk yayınlarında konu seçimi çok önemlidir. Bu seçimde, çocukların evrensel nitelik taşıyan ruhsal özellikleri yanında, onların dünyasına ayrı bir renk ve kişilik kazandıran ulusal kültür değerlerinin, içinde yaşadıkları toplumun benimsediği ahlâk kurallarının, gelenek ve göreneklerin de göz önünde tutulması gerekir."*(Oğuzkan 2001: 367).

Çocukların öykü ve romanları okurken ulusal kültür değerlerinin, ahlâk kurallarının, gelenek ve göreneklerin de farkına varıyor olması gerekliliği göz önünde tutulması gereken bir ayrıntıdır.

Mehmet Seyda'nın çocuklar için yazmış olduğu kitaplarda da bu özelliklerin çoğu mevcuttur. Mehmet Seyda eserleriyle çocukların gelişmekte olan iç ve dış dünyalarına katkıda bulunmuş, okuma sevgisi oluşturmuş, onları yaşamın gerçeklerine hazırlamış, yaratıcı güçlerini harekete geçirmiş, kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu sezinletmiş ve çocukların kendilerini ve başkalarını anlamalarını sağlamıştır.

1.2. Mehmet Seyda'nın Hayatına İlişkin Bulgular

Mehmet Seyda'nın yaşam öyküsü, "Çocuk Edebiyatı Yıllığı- 1987" adlı yıllık edebiyat ansiklopedisine kendi kaleminden alınmıştır. Hayatına ilişkin bilgiler bu kitap esas alınarak yazılmıştır.

Mehmet Seyda'nın babası Mahmut Kâmil Çeliker (Doğum ve ölüm yeri İstanbul: 1898- 1957), dedesi Ömer Sakıp Bey gibi, o da eczacı ve kimyagerdir.

"*15 Ağustos 1919'da İstanbul'da doğmuştur. Soyadı 'Çeliker' dir. 'Necdet Ası', 'Özcan Çeliker', 'Mim- Sin', 'Ömer Sakıp' imzaları onundur.* "(Karaalioğlu 1982: 491).

Her yıl başka bir yerde, başka bir okulda okumuştur: İlkokul birinci sınıf: Uşak-Alaybey İlkokulu (1927) , İlkokul ikinci sınıf: Nişantaşı-Feyziye Lisesi, İlkokul üçüncü sınıf: Nişantaşı-15. İlkokul, İlkokul dördüncü sınıf: Antalya-İsmet Paşa İlkokulu, İlkokul beşinci sınıf: Antalya- Gazi Kız İlkokulu.(Her dersten" pekiyi" alarak birincilikle bitirmiştir. Ancak, disiplinsizlikleri dolayısı ile " gidiş ve hal" notu kırıktır) (1931).

Ortaokul birinci sınıf: Çorum (1932), Ortaokul ikinci sınıf: Çorum (yarısı), Kırıkkale Askeri Sanayi Lisesi (öbür yarısı), Ortaokul üçüncü sınıf: Kırıkkale Askeri Sanayi Lisesi (belgeli), Ortaokul üçüncü sınıf: İstanbul Pertevniyal Lisesi (Bitirme sınavlarına dışarıdan girer 1934).

Lise birinci sınıf: Pertevniyal Lisesi, Lise ikinci sınıf: Pertevniyal Lisesi (Öğrenimini bırakış. 1936).

Yazarın annesi Remziye Hanım (Saray'lı ad Ruhsar), 1904 Edirne doğumludur. Ölüm yeri İstanbul Gureba Hastanesi'dir. Ölüm yılı bilinmemektedir. Annesinin ilk evliliği Mahmut Kâmil Bey'le (1918) , ikinci evliliği dava vekili Sacit Bey'ledir (1920). Seyda, henüz 6 aylıkken babasının boşadığı öz anasını tanıyamamış, onun yerine çocukluğunda üç üvey ana elinden geçmiştir. Bunlar- sırasıyla-Nebiye, Melâhat, Feride Hanım'lardır. Feride Hanım Düzce'lidir, Çerkez'dir ve eşi kendisini üç kez boşayıp yeniden almış, üçü kız ikisi erkek beş çocukları olmuştur. Öz anası Ruhsar Hanım'ın da ikinci evlilikten Ali Şuur ve Güzin adlı ikiz çocuğu olmuşsa da yazar, daha sonra aradığı bu kardeşlerinden birinin Sirkeci'de garsonluk ettiğini, öbürünün (kızın) kötü yollara düştüğünü öğrenmekle kalmış, kendilerini bulamamıştır. (Bütün bu karmakarışık olaylar Seyda'nın "Yaş Ağaç", "Bir Gün Büyüyeceksin" , "İhtiyar Gençlik" adlı romanlarıyla kimi hikâyelerine yansıdığından, burada anılmaya değer.)

Mehmet Seyda'nın çalıştığı işlerde de bir düzensizlik göze çarpar: Kurun gazetesinde ayda 10 lira ücretle muhabirlik (1936) yapmıştır. Damlarda 1 lira gündelikle, katran işçiliği (1937) yapmıştır. Zonguldak- Ereğli Kömürleri İşletmesi muhaberat servisinde evrak kayıt- dosyalama memurluğu, sonradan şefliği (1937- 1941) görevini icra etmiş ve Divriği- Demir Madenleri İşletmesi'nde muhaberat servisi şefliği (1944- 1946) görevinde bulunmuştur.

1946'da 4 ay MTA Enstitüsü Soma Sondaj Ekibi puvantörlüğü, yine 1946'da 6 ay Merzifon- Halk Bankası Merzifon ajans şef yardımcılığı yapmıştır. 1951- 1960 yılları arasında İstanbul Belediyesi Eğlence Yerleri Kapı Kontrol memurluğu ve 1961- 1964 yılları arasında Basın İlan Kurumu Kontrol Bürosu memurluğu görevlerinde bulunmuştur. 1960- 1961 ve 1964- 1967 yıllarında Son Havadis- Kudret- Haber gazetelerinde fıkra yazarlığı yapmıştır. 1967 yılında Basın İlân Kurumu memurluğu ve şef yardımcılığı görevlerinde bulunmuştur.

> *"Memur olarak Trakya ile Anadolu'nun birçok bölgelerini dolaştı. Zonguldak, Divriği, Edirne, Antalya, Merzifon en çok kaldığı yerler arasındadır. Buralarda geçen günlerini, gözlemlerini eserlerinde yansıtır. "*(Karaalioğlu 1982: 491).

Öğrenim, aile ve iş durumuyla ilgili bölümlerden de anlaşılacağı üzere Mehmet Seyda, Edirne'den Erzurum'a, Antalya'dan Zonguldak'a, Trakya ile Anadolu'nun birçok il ve ilçesinde bulunmuş, kiminde uzun yıllar yaşamıştır. Bunlar da, çevre ve insan ilişkileri içinde yapıtlarına girmiştir.

Mehmet Seyda, 1938- 1941 yılları arasında "Ses", "Yedigün", "Yeni Edebiyat" dergilerinde; 1956- 1961 yılları arasında "Forum", "Pazar Postası" dergilerinde yazmıştır. Bu sonuncu dergilerde onun politika ve toplum sorunlarıyla ilgilendiği görülür.

> *"Mehmet Seyda; ilk şiirleri ile edebiyat dünyamıza özendiği yıllarda henüz on dört yaşlarındadır. Yirmi yaşlarında hikâyeye yönelir. Ses, Yeni Adam, Yedigün, Yeni Edebiyat, Yelken, Yeditepe, Varlık, Dost, Yeni Ufuklar, Güney, Kitaplar, Türk Dili dergileriyle; Tan, Zafer, Akşam, Gece Postası, Hürriyet, Tercüman, Cumhuriyet, Yeni Ortam gazetelerindeki yazılar ile sanat gücünü ortaya koyar. Hikâyeleri ile romanları, otobiyografik aynalar gibidir. Yaşam deneylerini, gözlemlerini, acı- tatlı anılarını iç diyaloglarla kendine özgü bir teknikle gün ışığına çıkarır. Türkçenin boyutlarını zorlayan renkli, şiirsel bir dil kullanır. "*(Karaalioğlu 1982: 491).

1961'den sonra, kendi deyişiyle, "politik sorunları ehillerine bırakarak", "gelişen toplumlarda iş bölümünün gereğine inanarak" dergi ayrımı pek gözetmeksizin ama daha seyrek biçimde, çeşitli dergilerde sanat yazıları yayınlamıştır.

> *"İlk çalışmalarında 'gerçekçilere özgü gözlemci ve tasvirci yeteneklerle hikâyelerine kömür bölgesi insanlarını' yansıttı. Daha sonra davranış psikolojisine dayanan çözümleme çabasıyla büyük şehir, aile, töre ve toplum bağlarından kopmuş, başka bağlara ve kişisel disipline ve değer ölçülerine ulaşamamış yalnız kişilerini işledi.*

> *Romanlarında büyük bir ailenin, belirli kişilerini, iki çağ arasında çöküş koşulları içinde çocukluktan başlayarak yürüyen hayat serüvenleriyle birlikte, kişiliklerine ve durumlarına yansıyan, erinlerine işleyen ruhsal çözümlemelerinin altında yürüyen toplum evrimini de göstermeye çalıştı. "*(Kurdakul 2002: 588).

Mehmet Seyda, edebiyatın yalnız şiir, hikâye ve romandan oluşmadığını düşünür. Bu konuyla ilgili "Edebiyat Dostları" (1970) adlı eserinin önsözünde şöyle der:

> *"Yalnız roman, yalnız şiir, yalnız hikâye değildir edebiyat; eleştiri, deneme, inceleme, biyografi… gibi kendine yardımcı türleri de içine alır, onlarla bütünlenerek yürür, gelişir. "*

Mehmet Seyda, klâsik batı romanının etkisinde, insanın iç dünyasını derinlemesine ele alırken, bireyin duygu dünyasını cinsel dürtüleri ekseninde, gözlemlerine de dayanarak gerçekçi ve çarpıcı bir biçimde işlemiştir.

> *"1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda Başarı Ödülü alan romanı 'Yanartaş' ile ünlendi. Yer yer belgesel özellikler taşıyan iki ciltlik bu büyük çalışmasıyla Zonguldak ve çevresindeki 'kömür ocağı' gerçeğine ışık tuttu. Bu roman, Uzun Mehmet'in taşkömürünü bulması rivayetiyle, 1929'dan 1940'lı yıllara kadar Zonguldak Kömür İşletmeleri'nin belgelere dayanan tarihi niteliğindedir. Bu tarih çerçevesinde 'Yanartaş' , kömür madeni işçilerinin yaşamı ve çalışma koşullarına tanıklık eden, belgesel nitelikte ilk roman olma özelliğiyle Türk edebiyatında ayrıcalıklı bir konumdadır. Mehmet Seyda sonraları geçim zorluğu nedeniyle; James Sullivan, Necdet Ası, Ömer Sakıp, Mim- Sin, Özcan Çeliker, S.Toprak, Toprak imzalarıyla mizah ve magazin öyküleriyle polisiye romanlar ve politik yazılar da yazdı.*
>
> *…*
>
> *Üç oyunuyla 1968 Milliyet Gazetesi 'Günümüz Dili ve Hayatına Uygun Karagöz Oyunları' konulu 6. Karacan Armağanı'nda ikincilik ödülünü aldı. "*(Işık 2002: 2448).

Yakın zamanda, Zonguldak Kültür Ve Eğitim Vakfı (ZOKEV) tarafından, 2003 yılında adına "Roman Eleştiri Yarışması" düzenlenmiş olması kendisini daha da güncel kılmıştır.

Mehmet Seyda, 3 Temmuz 1986'da İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

1.2.1. Mehmet Seyda'nın Eserleri

Mehmet Seyda, eserlerini yaşam deneyimini ve gözlemlerini kullanarak yazmıştır. Bu bakımdan eserlerinde sahicilik duygusu hâkimdir.

> *"Yayımlanan ilk yapıtı olan Tolstoy'dan esinlenerek yazdığı 'Mum' adlı hikâyesi, 'S.Toprak' takma adıyla 1936'da, 'Yücel' dergisinin 'Dünya Edebiyatından Seçme Öyküler' ekinde; asıl adıyla yayınladığı ilk hikâyesi olan 'Alınyazısı' ise, Eylül 1937'de 'Yeni Adam' dergisinde çıkmıştır. "*(Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987: 678).

Mehmet Seyda hikâye, roman, öykü, deneme, anı, röportaj, şiir, açık oturum gibi pek çok alanda eserler vermiş ve aldığı ödüllerle de eserlerinin edebî değerini göstermiş bir yazardır.

> *"Şiir de yazan Seyda, sonraları geçim zorluğu nedeniyle magazin hikâyeciliği ve tefrika romancılığına başladı. 'Ne Ekersen' adlı romanının 1958 yılında Cumhuriyet gazetesinin açtığı yarışmada üçüncülük ödülü alması romancılığı ve hikâyeciliğinde bir sıçrama noktası oldu. Aldığı ödüllerin çokluğuyla da ünlü olan Seyda, 'Baş Göz Etme Zamanı' adlı hikâyesiyle 1964 Sait Faik Ödülü'nü, 'Bir Gün Büyüyeceksin' adlı kitabıyla 1964 yılında Doğan Kardeş Çocuk Armağanı'nı,'Yanartaş' adlı romanı ve 'Şehzadenin Başıdır'*

> *hikâyesiyle 1970 TRT Sanat Ödülleri Yarışması'nda iki başarı ödülü, 'İhtiyar Gençlik' romanıyla 1968 May Edebiyat Ödülü'nü, 'İçe Dönük ve Atak'la Türk Dil Kurumu 1974 Roman Ödülü'nü kazandı. "*(Işık 2002: 836).

Mehmet Seyda'nın hikâyelerinde anlatım oldukça gelişmiştir, aksiyon vardır, yazar ilkel anlatımlardan kurtulmuştur.

Mehmet Seyda'nın romanları şunlardır: Ne Ekersen (1958), Yaş Ağaç (1968), Cinsel Oyun (1960), Bir Gün Büyüyeceksin (1966), İhtiyar Gençlik (1968), Köroğlu Destanı (Destan- Roman- 1969), Sultan Döşeği (Tarihi Roman- 1969), Nemrut Mustafa (Tarihi Roman- 1970), Yanartaş (1970), Gerçek Sevgi (1986), İçe Dönük ve Atak (1973), Gerçek Dışı (1976), Süeda Hanımın Ortanca Kızı (1970), Olmaz Böyle Vak'alar (1976), Ölümsüz Dostluk (1978), Bastıbacak Ermiş (1979), Şeytan Çekiçleri (1971), Melek Yenge (1984).

Mehmet Seyda'nın hikâye kitapları şunlardır: Beyaz Duvar (1962), Zonguldak Hikâyeleri (1962), Oyuncakçı Dükkânı (1964), Garnizonda Bir Olay (1968), Anahtarcı Salih (1969), Kör Şeytan (1974), Bana Karşı Ben (1976), Kapatma (1982), Başgöz Etme Zamanı (1964), Çocuktan Korkan Efeler (1985), Şehzade'nin Başıdır (1971), Düşleme Oyunu (1979) , Del'Ali (1980), Çikolata (1976), Gururlu Peri (1981), Şampiyonluk Kupası (1981), Cumhuriyet Öncesi Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler (1974), Cumhuriyet Sonrası Doğumlu Yazarlarımızdan Çocuklara Hikâyeler (1974).

Diğer eserleri şunlardır: Bir Açıdan (Deneme- 1963), Edebiyat Dostları (Biyografi- 1970), Türk Romanı (Açık Oturum- 1969), Türk ve Dünya Edebiyatından Seçmelerle Korku ve Şiddet Hikâyeleri (Antoloji- 1975), Tarihimizde Gariplikler (İnceleme- Araştırma- 1973), Çocukluk Yılları (Anı- 1980), Zaman Dede (Masal- 1982).

1.3. Problem

Çocuk çağlarına seslenen ve onu geleceğe hazırlayan bir edebiyat olarak görülen çocuk edebiyatının başlangıcı ülkemizde Tanzimat Dönemi olarak kabul edilmektedir. Tanzimat Dönemi öncesinde Nabî'nin "Hayriye"; Sümbülzâde Vehbi'nin "Lütfiyye" isimli eserlerini görmekteyiz ki bu eserler daha çok öğüt verme ve didaktik biçimde eğitme amacı gütmektedir.

Tanzimat Dönemi'ne baktığımızda çeviri eserler karşımıza çıkar. Vakanüvis Lütfü "Robinson Crusoe"yu; Mahmut Nedim "Güliver'in Seyahatleri"ni; Mehmet Emin ise "Dünyanın Merkezine Yolculuk" ve "Balonla Beş Hafta"yı çevirmişlerdir.

Cumhuriyetin kabulü ve harf devrimi ile beraber bu alanda yapılan çalışmalar hız kazanmış Türk yazarlar kendi çocuk öykü ve romanlarımızın oluşturulması uğraşına girmişlerdir. Ziya Gökalp, Tevfik Fikret, Ahmet Rasim, Ömer Seyfettin, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa, Kemalettin Tuğcu, Rakım Çalapala, Cahit Uçuk, Aka Gündüz, Enver Naci Gökşen, Gülten Dayıoğlu, Mehmet Seyda, Mükerrem Kamil Su, İbrahim Örs, Mümtaz Zeki Taşkın, İsmail Sivri, Celalettin Göktulga bu alanda akla ilk gelen yazarlardır.

Çocuk başlarda kendisine sunulanı alır, özümser, kabul eder. Kendisine sunulanlarla kişiliğini geliştirir. Bu durum edebiyat için de geçerlidir. Dolayısıyla çocuk edebiyatının bu konudaki görevi büyüktür. Çocuk kendisine sunulan edebiyat ürünleriyle bir yandan hayal dünyasını zenginleştirecek ve başka dünyalar keşfedecek; bir yandan da dilini sevmeyi ve onu incelikleriyle kullanmayı öğrenecektir.

Ancak çocuklara yönelik öykü ve roman kahramanları da son derece önemlidir. Çocuk bazen kendisini kahramanın yerine koyar. Bu açıdan bakıldığında verilen ürünlerdeki kahramanların da olumlu yönlerinin ön plâna çıkarılmasının gerekliliği göze çarpmaktadır.

Çocuk edebiyatı yüklendiği misyon açısından son derece kritik bir noktada durmaktadır. Gelişimlerinin henüz başlarında olan çocuklar, algı konusunda çok fazla dışa dönük olduklarından, edebiyat yolu ile hem hayal dünyalarını, bilgi dağarcıklarını genişletecekler hem de dillerini sevmeyi ve ona sahip çıkmaları gerektiğini öğreneceklerdir. Bu noktada yazarların çocuklar için çizdikleri portreler, eserlerinde kullandıkları kahraman figürleri ve eserlerinde işledikleri temalar çok büyük bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla, bu türde ürün ortaya koyan yazarların tüm bu noktaları değerlendirme gerekliliği net bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada Mehmet Seyda'nın öykü ve romanlarında çocuk ve eğitim temasının ne ölçüde yer aldığı irdelenmiştir. Bu amaçla Mehmet Seyda'nın öykü ve romanlarındaki çocuk ve eğitim anlayışını belirleyebilmek amacıyla beş öykü kitabı (Deli Ali, Şampiyonluk Kupası, Düşleme Oyunu, Gururlu Peri, Çikolata); dört romanı (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik) incelenmiştir.

Mehmet Seyda'nın öykü ve romanlarında çocuk ve eğitim kavramlarının hangi boyutlarda ele alındığının, yazarın çocuk ve eğitim kavramlarına yaklaşımının ne olduğunun belirlenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.4.Amaç

Çalışmamızın temel amacı Mehmet Seyda'nın çocuk ve eğitim konularına yer verdiği öykü ve romanlarında eğitim konusundaki uygulamalara ilişkin tespitlerini, eğitim ortam ve uygulamalarının nasıl olması gerektiğine dair görüşlerini irdelemek; okul, aile ve çocuk üçgeninde eğitim konusundaki düşüncelerini ortaya koymaktır.

Çalışmanın amacına uygun olabilmesi için aşağıdaki temel sorulara cevap aranmıştır.

1. Mehmet Seyda kimdir? Edebiyatımıza hangi yapıtlarıyla katkıda bulunmuştur? SALT BİLGİ KULLANILACAK

2. Mehmet Seyda'nın eğitim ve çocuk üzerine düşünceleri nelerdir? YORUMLANACAK

3. Mehmet Seyda'nın öykü ve romanlarında yer alan çocuk ve eğitim teması nasıl ele alınmıştır? YORUMLANACAK

4. Mehmet Seyda'nın öykü ve romanlarında eğitim ile ilgili olarak,

a) aile
b) sevgi
c) eğitim ortamı
d) oyun
e) şiddet
f) kişilik sistemi
g) yurt sevgisine ilişkin saptamaları nelerdir?

1.5. Önem

Eğitim ve edebiyat arasında doğrudan bir ilişki olduğu belirtilmişti. Çalışmamızda Mehmet Seyda'nın, öykü ve romanlarında çocuk ve eğitim temasını ne derece ele aldığı irdelenmiştir. Türk çocuk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan Mehmet Seyda'nın incelenen öykü ve romanlarında eğitim ve çocuk konusundaki düşüncelerinin ne doğrultuda seyrettiği, bu konuyu öykü ve romanlarında nasıl ele aldığı incelenmiştir.

Yazarın öykü ve romanlarında, çocuklara hangi perspektiften baktığı belirlenmiştir. "Yazar, didaktik ve buyurgan bir ifade mi kullanmıştır, yoksa araştırmayı, sorgulamayı, eleştirmeyi ve okumayı heveslendiren bir yaklaşımda mı bulunmuştur? Yazarın bu tutumu çocuk okurları ne şekilde etkilemiştir? " Bu sorular doğrultusunda oluşturulan çalışma sonrasında varılan sonuç, yazarın eğitim felsefesini de belirlemektedir. Mehmet Seyda çağdaş bilimsel anlayışa göre eğitim felsefesini benimsemiş ve eserlerini ortaya koyarken bu felsefeye uygun biçimde yazmıştır. Çağdaş bilimsel anlayışa göre eğitim, bireyin her yönüyle bir bütün olarak kendisi ve toplumu için en uygun düzeyde geliştirilmesi sürecidir ki Mehmet Seyda'nın çocuk ve eğitim temalı öykü ve romanlarında bu eğitim felsefesinin benimsendiği açıkça görülmektedir.

Ayrıca çocuk edebiyatının, çocukların eğitimleri konusunda önemli bir rolünün olduğuna ve bu nedenle, ortaya koyulan eserlerin bu perspektiften değerlendirilmesi gerektiğine, çalışmanın çeşitli bölümlerinde vurgu yapılmıştır. Türk çocuk edebiyatının öncü isimlerinden olan Mehmet Seyda'nın eserlerinde, çocuk edebiyatının bu rolünün ne derece önemle ele alındığı ve ortaya konan eserlerin bu anlamda ne derece amaçlarına ulaşabildikleri çalışmada yorumlanmaya çalışılmıştır.

Bu noktadan hareketle, Mehmet Seyda'nın sık sık kendi yaşam öyküsünden alıntılara da yer verdiği hikâyelerinde, yazarın çocuk ve eğitim temasına yaklaşımı ve bunu besleyen yan faktörleri ele alış biçimi yazarın bu konudaki fikirlerini ortaya koymaktadır. Mehmet Seyda, ilkokul ve okul öncesi çağlardaki çocukların, ilk temel eğitimlerini ailede, anne baba dışındaki aile fertlerinin de katkılarıyla aldıklarını ve daha sonra eğitimlerine okulda öğretmenleri aracılığı ile devam ettiklerini belirtmektedir. Yazar, çocukların bu yaşlarda kazandıkları temel kişilik özelliklerini hayatları boyunca muhafaza ettiklerini, bu nedenle de alınan temel eğitimin, onların sağlıklı birer birey olabilmeleri için ne denli önemli olduğunu eserlerinde vurgulamıştır.

Bütün bu nedenlerden ötürü, Türk çocuk edebiyatının öncü ve en önemli yazarlarından Mehmet Seyda'nın eserlerinin, başta hitap ettiği çocuk okurlar olmak üzere, aileler ve diğer eğitimciler tarafından okunmasında büyük fayda olduğu düşünülmüştür. Yazarın, eserlerin kaleme alındığı yıllara dair yapmış olduğu tasvirler ve atmosfer betimlemeleri de, ayrıca günümüz çocuklarının bilgi sahibi olmaları açısından yararlı olacaktır. Dolayısıyla, söz konusu çalışma ile Mehmet Seyda'nın çocuk ve eğitim temasına ilişkin tespitleri, düşünceleri ve eğitim sistemine dair yaklaşımları ortaya konmakta ve bu alandaki diğer çalışmalar için de referans bilgiler içermektedir. Çalışmamızda varılan sonuçlar Mehmet Seyda'nın öykü ve romanlarının eğitim alanında ne şekilde kullanılacağına rehberlik edecektir.

1.6.Sınırlılıklar

Bu çalışmada ele alınan öykü ve romanlarda bulunan aile, okul, öğretmen, eğitim ortamı, oyun, şiddet, kişilik gelişimi ve yurt sevgisi kavramları detaylı biçimde incelenmiş ve çocuklara kazandırılacak yararlı alışkanlıkların tespitlerine yer verilmiştir.

Tez, yazarın çocuklar için yazdığı beş çocuk kitabı (Deli Ali, Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası, Gururlu Peri, Çikolata), dört romanı (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik)'nın incelenmesiyle sınırlı tutulmuş; yazarın tüm eserlerinin verildiği Mehmet Seyda'nın eserleri bölümünde de değinilen diğer eserleri, çalışma kapsamının dışında tutulmuştur. Diğer taraftan, yazarın eski yıllarda basılan eserlerinin birçoğuna ulaşmakta sıkıntılar yaşanmış ve bu eserler, ancak yoğun arama çalışmalarının ardından sahaflardan temin edilebilmiştir.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1.Araştırma Modeli

Bu çalışmada kullanılan araştırma modeli, literatür taraması olarak isimlendirilen, yazarın ilgili tüm eserlerinin incelenerek çocuk ve eğitim temasına ilişkin bulguların saptanması ve yorumlanması şeklindedir.

2.2.Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Mehmet Seyda'nın yazmış olduğu on sekiz roman içinden dört roman (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik); on altı öykü kitabından çocuklar için yazılmış beş öykü kitabı (Deli Ali, Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası, Gururlu Peri, Çikolata)'ndan, on sekiz öykü (Minare Böceği Avcıları, Güneş-Gölge ve Bulut, Düşleme Oyunu, O Da Benim- Bu Da Benim, Acı-Tatlı Günler, Üç Çocuk, Bayram Sevinci, Ben Kimim?, Deli Ali, Şampiyonluk Kupası, Çocuk ve Balıklar, Benim Tatlı Haminnem, Kayık, Bayramlaşma, Yandan Çarklı, Ahmet, Çikolata, Yaş ve Yaşamak, Gururlu Peri) oluşturur.

Araştırmanın örnekleminde ise Mehmet Seyda'nın yazmış olduğu dört romanın (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik); beş öykü kitabının (Deli Ali, Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası,

Gururlu Peri, Çikolata) tamamı kullanılmış ve ilgili bölümler, eserlerden alıntılar yapılarak çalışmanın üçüncü bölümünde yorumlanmıştır.

Mehmet Seyda'nın şiirleri, incelemeleri, araştırmaları, denemeleri, masalları, açık oturumları ve çocukların yaş seviyesine hitap etmeyen diğer roman ve hikâyeleri çalışma kapsamının dışında tutulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri kaynak taraması yoluyla elde edilmiştir. Bazı kaynaklar için çeşitli kütüphanelerden ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Yazarın çalışmada kullanılan eserlerinin çoğu oldukça eski basımlar olduklarından bu eserler sahaflardan ve kütüphanelerden temin edilmiştir.

Elde edilen veriler çocuk eğitimi ve eğitim ortamlarındaki süreçlere uygun olarak değerlendirilmiştir. Öykü ve romanlar; çocuk, eğitim, aile, okul temaları yönüyle bir plân dâhilinde incelenmiş ve sırasıyla kaynakları bulma, okuma, fişleme ve değerlendirme işlemleri yapılmıştır.

İncelenen eserlerin çözümlenmesinde, çocuk ve eğitim konuları dikkate alınmıştır. Çözümlemenin ardından, belirlenen temalar gruplar halinde sınıflandırılmış ve farklı eserlerdeki ortak noktalar belirginleştirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Bu çalışmanın veri analizi sürecinde, öncelikle araştırmanın kaynaklarını oluşturan Mehmet Seyda'nın çocuklara yönelik dört romanı (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik); beş öykü kitabı (Deli Ali, Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası, Gururlu Peri, Çikolata)'nın içinde yer alan on dokuz öykü (Minare Böceği Avcıları, Güneş-Gölge ve Bulut, Düşleme Oyunu, O Da Benim-Bu Da Benim, Acı-Tatlı Günler, Üç Çocuk, Bayram Sevinci, Ben Kimim? , Deli Ali, Şampiyonluk Kupası, Çocuk ve Balıklar, Benim Tatlı Haminnem, Kayık, Bayramlaşma, Yandan Çarklı, Ahmet, Çikolata, Yaş ve Yaşamak, Gururlu Peri) baştan sona taranmıştır.

Mehmet Seyda'nın çalışmamızın bel kemiğini oluşturan öykü ve romanlarını incelerken şu noktalara dikkat edilmiştir:

Eserlerin yazılış nedenleri ortaya konmuş; ana fikrin yazarın eğitim hakkındaki düşünceleriyle örtüşüp örtüşmediği belirlenmiştir.

Eserde yer alan olaylar, olayları yaşayan tipler belirlenmiş; olay, tip ve ana fikir üçgeninde tutarsızlık olup olmadığı incelenmiştir.

Eserlerde yer alan kahramanların, anlatılan olaydaki işlevleri irdelenmiş, başkahramanın eser içindeki görevi ve sürükleyiciliği üzerinde durulmuş, taşıdığı karakter özelliklerinin eserin amacına yönelik olup olmadığı saptanmıştır.

Tarama sonucunda konu başlıkları belirlenmiş, çocuk ve eğitim temalı beş öykü kitabı (Deli Ali, Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası, Gururlu Peri, Çikolata)'ndan on dokuz öykü (Minare Böceği Avcıları, Güneş- Gölge ve Bulut, Düşleme Oyunu, O Da Benim-Bu Da Benim, Acı-Tatlı Günler, Üç Çocuk, Bayram

Sevinci, Ben Kimim? , Deli Ali, Şampiyonluk Kupası, Çocuk ve Balıklar, Benim Tatlı Haminnem, Kayık, Bayramlaşma, Yandan Çarklı, Ahmet, Çikolata, Yaş ve Yaşamak, Gururlu Peri) ve dört roman (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik) tespit edilmiştir. Sonraki aşamada belirlenen öyküler ve romanlar konu başlıkları altında sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır.

.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUMU

3.1. Mehmet Seyda'nın Çocuk ve Eğitim Üzerine Düşünceleri

Mehmet Seyda 'çocuk' kavramına önem vermiş, bu kavramın üzerine eğilmiş bir yazardır. Mehmet Seyda'nın çocuklara verdiği önemi ve değeri onlar için yazdığı öykülerinde ve romanlarında yeterince görebiliyoruz.

Mehmet Seyda, söz konusu çalışma kapsamında incelenmiş olan eserlerinde sıklıkla çocuk ve çocuğun eğitimi üzerinde durmuş, bu süreci başından sonuna bir bütün olarak ele almış, sürece katkısı olan aile, ebeveynler, okul ve öğretmenler, çevre v.b unsurların da katılımıyla çocuğun gelişimine ve dünyasına dair çarpıcı eserler yayınlamıştır. Ayrıca eserlerinde, çocuk okuyucularına çeşitli mesajlar vermiş, onların gelişimlerinde etkin olması muhtemel birtakım faktörleri de sıklıkla okuyucularına aktarmıştır.

Yazmış olduğu öykü ve romanlarında kendi çocukluk dönemindeki tecrübelerinden de faydalanmış ve kendi yaşantısında, gelişiminde etkili olan çeşitli olayları hikâyelerinin temel malzemesi olarak kullanmıştır. Dolayısıyla, yazarın incelenen dört roman (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, Bastıbacak Ermiş, İhtiyar Gençlik)'ında ve beş öykü kitabı (Deli Ali, Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası, Gururlu Peri, Çikolata)'ında birçok ortak konuya sıklıkla rastlanılmış ve yazarın bu konuların üzerinde yoğunlaşarak durması nedeniyle bu olayların kendi gelişimini de ne denli etkilemiş olduğu gerçeği somut bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Mehmet Seyda çocukların eğitimini de fazlasıyla önemsemiştir. Çocukların hayatı tozpembe olarak görmesini istemeyip yazdığı öykü ve romanlarda yaşamı doğrularıyla yanlışlarıyla anlatmaya çalışmıştır. Yazar 'çocuktur nasıl olsa' diye aldatmayı, her şeyi sadece iyi yanlarıyla göstermeyi kabul etmemiştir. Çocukların daha küçük yaştan itibaren gerçekleri görmesi gerektiğine inanmıştır.

Mehmet Seyda çocukların salt tüketici değil, üretici ve yaratıcı olmalarını ister. Okullarda verilen ezberci eğitimin olmamasını, bizzat çocukların aktif olduğu, öğrenci merkezli eğitimi savunur. Çocukların sorgulamalarını, araştırmalarını, çevresindeki her şeye eleştirel gözle bakmalarını, olaylara seyirci kalmak yerine çözüm bulabilmek için çabalamalarını ister. Çocuklara öğretilen ya da söylenen her şeyi kendi eleştiri süzgeçlerinden geçirip algılamaları ve doğruyu bu şekilde bulmalarından yanadır.

Ona göre, söylenen ya da öğretilen şey yüzde yüz doğru bile olsa çocuklar; kazandıkları bu eleştirme ve sorgulama alışkanlıkları sayesinde kabul ettikleri şeyi niçin benimsediklerini bileceklerdir.

Yazar, çocukların cezalandırılmasından yana değildir. Çocuğu cezalandırmak yerine yaptığı davranışın kötülüğünü, kendisinde yaratacağı olumsuz etkiyi mantıklı bir şekilde açıklamanın daha uygun olduğunu düşünür. Ona göre çocuğun yanlış davranışı çocuğu eğitenden kaynaklanır. Suç işlemesinin nedeni önceden iyi eğitilmemiş olmasıdır.

Mehmet Seyda, çocukların ilk temel eğitimlerini ailelerinde aile büyüklerinden aldığını ve çocuk ile önceki kuşakların (anne- baba, büyükanne- büyükbaba, hala-enişte v.b) aynı ortam içerisindeki etkileşimlerinin çocuk için son derece önemli olduğunu düşünmektedir. Okul çağına kadar sağlıklı bir şekilde sürdürülen bu etkileşimlerin, daha sonraki dönemlerde çocuğun kazandığı birçok meziyette etkili olduğu vurgusu somut bir biçimde eserlerinde ele alınmaktadır.

Diğer taraftan, çocuğun okul çağına gelmesi ile beraber örnek alınan rol model büyük oranda değişmekte ve öğretmenlerin ağırlığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, eserlerinde sıklıkla güçlü öğretmen karakterlerine yer vermiş ve bu öğretmenlerin öğrenci ve çocuk üzerindeki uzun süreli etkilerine, onları ne şekilde yönlendirdiğine ve istenilen vasıflarda kişiler olarak yetişmelerinde ne derece büyük etkilere sahip olabildiklerine değinmiştir. Dolayısıyla, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu karakterlerin de çözümlemeleri yapılmış ve belli başlı eserlerindeki ilgili bulgular bu bağlamda yorumlanmıştır.

3.2. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Eğitim Teması

Mehmet Seyda çocukları önemsemiş, onları gözlemlemiş, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almış bir yazardır. Çocukların aileden başlayarak iyi bir eğitim almaları gerektiğini savunmuştur.

Bu çalışmada yazarın öykü ve romanları incelenmiş, bu incelemede çocuk ve eğitim üzerine yazdıkları belirlenmiştir. Yazarın "Gururlu Peri, Deli Ali, Şampiyonluk Kupası, Düşleme Oyunu, Çikolata" isimli öykü kitapları ile "Melek Yenge, Bir Gün Büyüyeceksin, İhtiyar Gençlik, Bastıbacak Ermiş" isimli roman kitapları aranılan öğeleri sıklıkla barındırdıklarından çalışmanın inceleme kapsamına dahîl edilmiş ve bu eserler "Çocuk ve Eğitim Teması"nın altında "Çocuk ve Aile, Çocuk ve Sevgi, Çocuk ve Eğitim Ortamı, Çocuk ve Şiddet, Çocuk ve Oyun, Çocuk ve Yurt Sevgisi, Çocuk ve Kişilik Gelişimi " alt başlıkları altında incelenmiştir.

Mehmet Seyda kişilerin ya da olayların beyaz ve siyah gibi net çizgilerle belirlenmesinin ve çocuklara bu şekilde dayatılmasının yanlış olduğunu düşünür.

Ona göre olaylar ya da kişiler mutlak iyi veya mutlak kötü biçimde tek yanlı olarak anlatılmamalıdır. Verilen her şeyin, tarafsızlık ilkesine dayanarak olumlu ve olumsuz yönleri açıklanmalıdır. Çocuk düşünmeli, irdelemeli, sorgulamalı ve neyin iyi neyin kötü olduğuna kendisi karar vermelidir.

3.2.1. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Aile Temasına ilişkin Bulgular

Aile; *"Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. "*(TDK Türkçe Sözlük: 1998) diye tanımlanır. Bu kurum toplumun en küçük parçası olduğu için toplumu da yansıtır. Toplumun değer yargıları, gelenek ve göreneği aile içinde yerini alır.

Aile, çocuklar için en etkili eğitim kurumudur. Kişilik gelişimi aile ortamında başlar okulda ve çevrede sürer. Yörükoğlu (2004: 126) şöyle der:

> *"Aile, insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk bu sahnede, insan ilişkilerini, bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikleri evde kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumları da evde öğrenir. "*(Yörükoğlu 2004: 126).

Çocuk etrafında olup bitenleri anlamak için gözlem yapar.

> *"Bunun yanında çocuk keskin bir gözlemcidir. Ana ve babasının kendisiyle, birbirleriyle ve kardeşleriyle ilişkisini sürekli gözler ve değerlendirir. Sonuçlar çıkarır ve tepki gösterir. "*(Yörükoğlu 2004: 127).

Anne ve babalar, çocuklarını tanımalıdırlar. Çocuklarını anlamaya çalışmalıdırlar. Çocukların hangi durum karşısında nasıl bir tepki vereceğini tanımalı ve her yaşın kendine öz yönleri olduğunu bilirlerse çocuklarını daha kolaylıkla eğitebilirler.

> *"Bir çocuğun anası babası iyi kişiler ise, birbirlerini ve çocuklarını seviyorlarsa, bu çocuk kendini yetişkinliğe en iyi şekilde uydurma ve hayatın başarı veya başarısızlık, mutluluk veya mutsuzluk gibi karşıt olaylarını en pratik yollardan kabul etme fırsatına sahip olur. "*(Şener 1976: 120).

İşte bu düşünce bilimsel bir gerçektir. İyi bir anne- baba olmak çocukları anlamaya bağlıdır ve anne- babaların çocukları anlaması gereklidir.

> *"Sağlıklı aile düzeni, ailenin gereksinmelerini doğal olarak karşılar ve her bir aile üyesi, o aileye ait olmaktan mutluluk duyar. Sağlıksız aile düzeninde, gereksinmeler karşılanamaz ve aile üyeleri, mutsuz ve doyumsuz oldukları halde, bu hastalıklı durumu devam ettirebilmek için çaba gösterirler. "*(Cüceloğlu 1998: 58).

Sağlıklı bir aile düzeninin oluşabilmesi için çocuğun ihtiyaçlarını, maddi ve manevi her anlamda ailenin karşılıyor olabilmesi gereklidir. En başta da ' sevgi' ihtiyacının karşılanması gerekir. Bu konuda Önder (2003: 24) şöyle der:

> *"İnsanlar arasında farklı ilişkiler söz konusu olduğunda, özellikle aileyi diğer ilişki durumlarından ayıran en belirgin fark, her şeyden önce sevginin egemen olmasıdır. "*

Sağlıksız ailelerde geçerli olan belli başlı bazı kuralları Cüceloğlu (1998: 78) şu şekilde maddelendiriyor:

"1. Denetleme: Bireyler, etkileşimlerinde, duygu, düşünce ve davranışlarını yüzde yüz denetleme gereğini hissederler.
2. Mükemmeliyetçilik: Yapılan her işte, söylenilen her sözde, girilen her sınavda kişinin mükemmel olması beklenir.
3. Suçlama: Denetlemeden yapılan ve mükemmel olmayan davranışlar ortaya çıkınca suçlama kendini gösterir. Suçlama, olayları olduğu gibi kabul etmemenin bir sonucudur.
4. Beş temel özgürlüğün inkârı: Sağlıksız ailede kişilerin doğal olarak geliştirdikleri algılama, duygu, düşünce, davranış, arzu ve amaçları inkâr edilir. " İçinden geldiği gibi değil, mükemmeliyetçi kurala uyarak, başkalarının senden beklediği biçimde algıla, duygulan, düşün, davran, arzu et ve amaç edin. "
5. Konuşmak yasak: Aile içindeki sağlıksız durumdan, bu durumun ortaya çıkmasına yol açan kurallar ve davranışlardan söz etmek yasaktır.
6. Küskünlük ve kırgınlıkların sürdürülmesi: Aile içindeki küskünlük ve kırgınlıkların sürdürülmesi, kişilerin birbirlerini anlamalarını ve sağlıklı ilişkiler kurmasını önler.
7. Kimseye güvenememe: Sağlıksız ailede kimse kimseye güvenmez; yüzeyde sanki herkes birbirine güvenir gibi davranır ama gerçek anlamda kimse birbirine güvenmez. "

Mehmet Seyda'nın kimi eserlerinde (Bir Gün Büyüyeceksin, Gururlu Peri, İhtiyar Gençlik) bu sağlıksız aile tablosu göze çarpmaktadır.

Yani sağlıksız bir ailede yetişen çocuk sevilmemiş, yerilmiş, bastırılmış, utanca boğulmuş bir çocuktur. Sağlıklı bir ailede yetişen çocuk ise sevilmiş, övülmüş, yüreklendirilmiş ve desteklenmiştir.

"Çocuğu en iyi anlayan annesi, ondan sonra da diğer bir çocuktur" diyen Dursunoğlu (2007: 31) şunları da ekliyor:

"Çocukların kendilerine ait bir dünyaları vardır. Bu dünyada onlar kendi başlarınadır çoğu zaman. Onlarla ne kadar ilgilenirseniz ilgilenin, en ilgili anlarında bile onlar bambaşka âlemlerde yaşıyor, geziniyor olabilirler. Onların dünyalarını hayal edebilmek için çocuk olmak gerekir. "

Öyleyse anne-babanın gerektiğinde çocuk olması, yani kendi çocukluğunu hatırlaması ve kendini onun yerine koyup empati kurması gerekir.

> "*Aile ortamındaki ilişkilerde, üyelerin kendilerini bazen birbirlerinin yerine koyarak, olaylara ve sorunlara yaklaşmaya çalışmaları, sorunların büyümesini engelleyebilir.* "(Önder 2003: 35).

Çocuk yaptığı güzel davranışların ailesi tarafından takdir edilmesini bekler. Takdir gören çocuğun aynı davranışı tekrarlaması beklenir. Çocuk kötü bir davranışı olduğunda ise hiçbir zaman ceza görmek istemez. Böyle durumda ceza yerine çocuğun hoşuna giden ortam veya durumlar kaldırılmalıdır. Ama ceza verilmemelidir.

> *"Arkadaşları ile iyi geçinen bir çocuğun, şefkat ve anlayışın her zaman var olduğu bir aileden geldiğine inanabiliriz.*
> *…*
> *Ailenin etkisi, kişiliğin en önemli kısmı olan karakterin gelişmesinde de kendini gösterir. Yanlış ve doğru düşünceler, aile yuvasında gelişmeye başlar. Ana- babanın söylediklerini çocuklar doğru olarak kabul ederler. "*(Şener 1976: 116).

Bu bakımdan anne ve baba çocuk için örnektir. Çocuk, anne ve babayı örnek alacağından dolayı anne ve babanın konuşmalarına, davranışlarına, çocuklarına karşı olan yaklaşımlarına çok dikkat etmesi gerekir.

Anne ve baba çocuklar arasında ayrım yapmaması gerekir. Çocuklar arasında ayrım yapılması, çocuklarda kıskançlığa sebep olur. Kardeşler arasında huzursuzluk oluşturur. Hatta çocuk ileriki yaşantısında anne ve babasını örnek aldığı için kendi ailesini kurduğunda da aynı şekilde çocukları arasında ayrımcılığa gider.

Bazı ailelerde, yaşlı bir kişi, örneğin büyükanne, büyükbaba veyahut amca, hala bulunmaktadır. Böyle geniş ailelerde çocukla iletişim daha da önem kazanır. Çünkü çocuk, iyi bir gözlemcidir. Ev içinde yaşanılan olaylardan kendine çok iyi dersler çıkartır. Bu da çocuğun hayat tecrübesini zenginleştirir.

> *"… Büyükanne ve büyükbabalarından dinledikleri kendi anne veya babalarının çocukluklarıyla ilgili hikâyeler, çocukları ve bu yaşlı büyükleri birbirlerine daha çok yaklaştırır. "*(Şener 1976: 122).

Mehmet Seyda, eserlerinde, çocuğun eğitimine ve gelişimine önceki kuşakların katılabildiği büyük ailelerde, büyükbaba, büyükanne gibi aile büyüklerinin rolü üzerinde durarak bu yapının daha sağlıklı bireyler yetişmesinde önemli olduğunu vurgulamaktadır. Çocuk, gelişiminin ilk evrelerinde ailenin yaşça ve hayat tecrübesi bakımından üstün olan bireylerinden aldığı hayat derslerini hayatı boyunca unutmamakta ve bunların çoğunu kendi kişiliğini geliştirmek için kullanmaktadır.

Diğer taraftan Mehmet Seyda, eserlerinde öz ailesi yanında çocukluğunu geçiremeyen ya da çeşitli periyotlar boyunca ailesinden uzakta kalmak zorunda bırakılan çocukların bu anlamda ciddi travmalar yaşadıklarını ve bu sıkıntıları hayatlarının her evresinde yaşadıkları gerçeğini de çarpıcı bir biçimde işlemiştir. Yazarın bu konudaki yaklaşımını daha detaylı bir biçimde aktarabilmek için yazarın incelenen eserlerindeki belli başlı kısımlar çalışmanın bundan sonraki bölümünde kullanılmıştır.

3.2.1.1. “Gururlu Peri” İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar bu hikâyesinde hayat sıkıntısı çeken bir ailenin sıkıntıları nedeniyle ilgilenemedikleri küçük kızlarının bir öğretmen ve annesi tarafından sahiplenilmesini ve bu kız çocuğunu ailelerine almalarını işlemiştir. Aynı zamanda, çok değerli bir öğretmen portresi olarak verilen Salim Öğretmen’ in de kendi öğrencilerini yetiştirmek için sarf ettiği çabalar ve öğrencilerine kendi metotlarına göre verdiği eğitimin öğrencilerine kazandırdıkları hikâyenin temel unsurlarından birisi olarak verilmektedir (Bu alt tema çalışmanın ilerleyen safhalarında detaylı olarak ele alınmıştır).

Bu eserinde Mehmet Seyda, bir çocuğun yetişmesinde aile faktörünün ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.

3.2.1.2. “Melek Yenge” İsimli Eserindeki Bulgular

Mehmet Seyda, “Melek Yenge” isimli eserinde, Zehra Eryılmaz isimli on iki yaşında parlak, başarılı bir küçük kızın ailesinin geçim sıkıntısı nedeniyle kendisine bakamayacakları duruma gelmelerinin ardından kızlarını daha varlıklı bir aileye evlatlık verme kararlarını ve bu kararın ardından küçük kızı çok seven Melek Yenge’sinin kıza sahip çıkarak onu kendi himayesine almasını anlatmaktadır.

Bu eser, küçük bir kızın, ailedeki sıkıntıları uzun yıllar göğüslemek zorunda bırakılması nedeniyle kızdaki sıkıntıları ve bunalımları çarpıcı bir biçimde vermesi nedeniyle önemlidir.

Diğer taraftan, kan bağı ile bağlı olmayan bir aile ferdinin küçük kıza sahip çıkarak onu kendi öz çocuğu yerine koyması, onun bakımına ve yetiştirilmesine talip olması ve bunu yaparken de yine kızın bir öğretmeninden destek alması ve bu konuda kızın ailesinin kendi önüne çıkarttığı engellere rağmen kararlılığı ile istediğini elde etmesi incelikle işlenmiştir.

Yazar bu temayı işlerken küçük kızın annesini, kızını yengesine değil başka bir aileye ısrarla evlatlık vermek isterken tasvir etmiş ancak bunu yaparken annenin çaresizliğini ve kızını kendi dar düşünce yapısına göre kurtarma çabasını okuyucularına aktarmıştır.

Bu romanında yazar, bir ailenin sosyal ve ekonomik durumunun yetersiz olmasının çocuğun üzerindeki olumsuz etkilerini; ailenin kan bağı ile bağlı olmak değil gerçekten değer ve emek veren kişilerin aile olarak kabul edilebileceğini göstermek istemiştir.

3.2.1.3. "Deli Ali" İsimli Eserindeki Bulgular

"Deli Ali" hikâye kitabı, yazarın başka eserlerinde de sıklıkla kullanıldığı küçük çocuk ve bu çocuğa masal ya da hikâyeler anlatan büyükbabanın anlattığı veya beraber yaşadıkları bir olay olarak tasvir edilmekte ve diğer eserlerinde de çeşitli defalar kullanılmaktadır. Bu hikâyenin de ana unsuru olan sevgi teması çalışmanın ilgili bölümünde ayrıca ele alınmış ve yorumlanmıştır.

Diğer taraftan, yazar bu hikâyesinde de ailenin bir çocuğun ilk eğitimini almasında ve onun temel kişilik özelliklerini kazanmasında ne denli önemli bir rol oynadığını bir kez daha, özellikle de çocuk okurlarına oldukça etkileyici bir

biçimde vermektedir. Bu hikâyede, hem hikâyeye adını veren "Ali" isimli özürlü küçük çocuğun ailesi tarafından yanlış bir biçimde yetiştirilmesi ve muamele edilmesi nedeniyle tamamen kaybedilme noktasına getirilmesi, hem de olayın başından geçtiği anlatılan küçük çocuğun büyükbabasının Deli Ali'yi kurtarmak için gösterdiği yaklaşım nedeniyle kendi torununu da etkileyerek onun gelişimine yapmış olduğu katkı birlikte okuyuculara aktarılmaktadır.

Dolayısıyla, hikâyenin iki ana kahramanı olan iki farklı çocuk için de aile kavramının önemi farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır.

3.2.1.4. "Bir Gün Büyüyeceksin" İsimli Eserindeki Bulgular

"Bir Gün Büyüyeceksin" isimli eserde yazar, "Osman" isimli bir karakter yaratmakta ve küçük çocuğun ergenlik dönemine kadar ailesi içerisinde yaşadıklarını okurlarına aktarmaktadır.

Küçük çocuk, kısa yaşantısının çeşitli evrelerinde, ailesinin verdiği yaşam mücadelesi nedeniyle farklı aile fertleri ile beraber yaşamak durumunda kalmış ve bu durum çocuğun kişilik gelişiminde kalıcı izlere neden olmuştur.

Bir anlamda bu eserin devamı olarak nitelendirebileceğimiz "İhtiyar Gençlik" isimli romanda ise bu izlerin ne şekilde gün yüzüne çıktığını okuyucular daha net bir biçimde gözlemleyebilmekte ve artık okul çağına gelen çocuğun ailesinde aldığı ilk eğitimin onun kişiliğindeki etkileri çarpıcı betimlemelerle okurlara verilmektedir.

Dolayısıyla, bu eserde de kapsamlı bir biçimde işlenildiği üzere çocukluğun ilk yıllarında beraber olunan aile fertleri ve bunların çocuğa yaklaşımları çocuğun gelişiminin temelini teşkil etmekte ve bu sayede kazanılan meziyetler çocuğun sonraki yıllardaki başarısını önemli oranda etkilemektedir.

3.2.1.5. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular

Mehmet Seyda, bu romanında, çocukluluğun ilk dönemlerini daha çok büyükbaba ve büyükannesi ile mutlu bir şekilde geçiren küçük bir çocuğun, onların yanından ayrıldıktan sonra halası ve eniştesinin daha sonra da babası ve üvey annesinin yanına taşınması nedeniyle yaşadığı adaptasyon problemlerini ve yine ailesinin yaşamakta olduğu geçim sıkıntıları nedeniyle yaşanılan sıkıntıların çocuk üzerindeki etkilerini anlatmıştır.

1968 yılında MAY Edebiyat Ödülü de kazanmış olan bu roman, son derece çarpıcı betimlemelere ve gerçekçi tasvirlere yer vermekte ve bir çocuğun aile, okul ve arkadaş çevresinde yaşadıklarına dair son derece canlı bir anlatım sunmaktadır.

"Bir Gün Büyüyeceksin" romanının devamı niteliğindeki bu roman ile beraber anlatılan hikâyenin bütününün, Mehmet Seyda'nın kendi hayat hikâyesinden de kesitler taşıdığı görülmektedir.

Dolayısıyla "Osman" adı ile hikâyede anlatılan ana karakterin (küçük çocuk) aile yaşantısına dair işlenen olayların Mehmet Seyda'nın çocukluğuna ilişkin ipuçları verdiği ve bu anlatılan olayların kendisinin de kişilik gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu görülür.

Aynı zamanda "İhtiyar Gençlik" romanında Mehmet Seyda, güçlü ve baskın bir karakter olan babanın çocuğun karakter yapısının gelişiminde oynadığı rolü de ortaya koymaktadır. Bu nedenle çocuk, kararlarını babasını memnun edecek şekilde almaya çalışmakta ve tercihlerini de babasının eğilimleri doğrultusunda yapmaya gayret etmekte ya da buna mecbur kalmaktadır. Eserden alınan aşağıdaki bölümde de bu durum çarpıcı bir şekilde ortaya konmaktadır.

"Bir içsel dürtüyle koştu seğirtti ona, yetişti. Yetişip:
-Baba, büyüyünce, ben de büyük babamla sizin gibi eczacı olayım mı? dedi.
Baba kaşlarını çattı:
-Ben sana ne olacakın demiştim, ha?
Kaşların çatılışı ayrı, sesin hafif sertliği bile, babanın şaka kaldırır soydan olmadığını belirtmeye yetiyordu.
Çocuk hemen toparlandı ve cevap verdi:
-Elektrik mühendisi.
Sağ eliyle sol elinin içini süpürüp:
-Öyleyse bitti, dedi baba, bitti, tamam."

Bu konuşmadan sonra baba çocuğun geleceği ile ilgili kararını değiştirir ve maddi kaygılarla çocuk için yeni bir meslek seçer:

"Babadan kalmış eczaneyi Uşak'ta satıp savmadan önce, kimi günler 120 liralık alışverişe para demeyen baba, 60 lira aylıklı eczacısıydı Memleket Hastanesi'nin. Röntgen uzmanı Necmettin Bey de başhekimiydi bu hastanenin; görünüşte babacan, güler yüzlü, aslında astığı astık kestiği kestik. Korkup çekinenleri çok, dostu çok, hastası bol.
Bunları görüp imrenen ve bir bakıma gocunan baba aldığı çocuğu karşısına. Dedi ki:
-Oğlum, baba sözü dinler ve tutar mısın? Elektrik mühendisliği neyine? Olacaksan röntgen uzmanı ol, Necmettin Bey gibi. Hastanede çek heriflerin, karıların filmlerini. Bu olmadı de, muayenehanende çek. Paralar oluk gibi aksın, doldur ceplerini. Yazın izin alır Samsun'a, İstanbul'a gidersin.
Çocuk:
-Peki, baba, deyip söz verdi. Olursam röntgen uzmanı olurum."

Bu diyaloglardan da anlaşılacağı üzere hikâyenin geçtiği yıllardaki aile yapısı gereği bu tip kararların tamamen aile büyükleri ve genellikle de baba ya da büyükbaba tarafından alındığı gerçeği romanda işlenmektedir. Dolayısıyla çocuk da kayıtsız şartsız kendisi için verilen kararı uygulama konusunda söz dinlemek durumunda kalmaktadır.

Eserde uzun uzadıya işlenen bir diğer önemli husus da çocuğun kendisini babasına kabul ettirme ve onun takdirini kazanmaya çalışma çabalarıdır.

Çocuk, her ne kadar babasının kendi geleceği ile ilgili almakta olduğu kararları itirazsız kabul etse de; aslında hayal ettiği, kendi yapmak istediği işi en iyi biçimde icra etmek ve kendi seçimi olan meslekteki başarıları ile babasının takdirini kazanmak istemektedir. Bunu, aşağıdaki şu bölümde çok net bir biçimde gözlemlemekteyiz:

> *"Duvarlara rasgele çivi çakılamazdı -tahtakurusu yuvası olur- resim asmak yasak. Konuk odasındaki yüklük, bu yüzden, kapaklarının içiyle birlikte hem kitaplığı hem resim sergisiydi onun. Küçüklerin karıştırmamaları, her önüne gelenin açamaması için sandalyenin üstüne çıkar, yüklüğün kapaklarını en üst mandalında kapatırdı. Bir gün görülüp ele geçerse ya yırtılacak ya şaşılacak ya da alay konusu olacak şiirlerini de bir tabaka kalın kâğıda özene bezene yazar, kurdele geçirip bu dolap kapaklarının içine asardı. Bir gizli dilek ve özlem, kendini dışa vurmaksızın, gönlünde yaşar dururdu: bunları bir kişi, yalnız o, yalnız baba görsün okusun, ama hemen kapatsın dolabın kapağını, ama ona ağzını açıp bir şey söylemesin isterdi. Bilsin de, 'Benim oğlum şairmiş, ressammış… ' desin de yüze vurmasın."*

Mehmet Seyda, çocukların gelecekleri hakkındaki kararları kendilerinin almaları gerektiğini düşünür ve baskıcı bir tutum sergileyen aileleri bu yönüyle eleştirmiştir. Yazar çocukların, kararlarında özgür olmaları gerektiğini; aileleri tarafından yaptıkları çalışmaların ve aldıkları kararların takdir edilmesi gerektiğini savunur.

3.2.1.6. "Şampiyonluk Kupası" İsimli Eserindeki Bulgular

Mehmet Seyda'nın bu eserinde, başka eserlerinde de geçen ya da kullanılan çeşitli kısa öykülerinin derlenerek bir kitap halinde yayımlandığını görmekteyiz. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında, bu eserde yer alan öykülerden çocuk ve eğitim teması ile ilişkili olarak yorumlanmış ve değerlendirilecek olan diğer bulgular ilgili başlıklar altında ele alınmıştır.

Eserde yer alan öykülerden "Acı Tatlı Günler" isimli öyküde, yazarın başka eserlerinde de üstünde durduğu bir durum anlatılmakta ve buna göre bir ilkokul öğretmeninin vermiş olduğu ödev doğrultusunda çocukların hazırladıkları ödevler ve öğretmenin öğrencilerinden aldığı geri kazanımlar işlenmektedir.

Öğretmenin verdiği yazılı anlatım ödevi gereği, öğrenciler kendi başlarından geçen bir acı bir de tatlı öyküyü arkadaşlarına ve öğretmenlerine anlatırlar. Bu anlatımlar sırasında öğrencilerden biri ailenin çocuğa göstermesi gereken öneme dair şu örneği verir:

> *"–Ama öğretmenim büyükler de bizi üzmesinler. Babam bana bağırdığı günler çok üzülüyorum.*
> *-Peki, baban sana neden bağırıyor?*
> *-Sözünü dinlemiyor, tutmuyormuşum da ondan…*
> *Sınıfa döndü Mustafa Toraman:*
> *-Oysa baba sözü dinlemek, tutmak gerekir değil mi çocuklar?*
> *Sorusuna olumlu yanıtlar aldıkta sonra ekledi:*
> *-Unutmayın ki, hiçbir ana baba, yavrusunun kötülüğünü istemez. Onun iyiliğine çalışır. Okusun, büyüsün, yetişsin, adam olsun diye gözünün içine bakar. Bütün öğretmenleriniz, büyükleriniz, yakınlarınız, inanın bana, hep bu istekle çırpınırlar. Başarılı olamazsanız, onlar sizden daha çok üzülürler. Çocuğu şu ya da bu nedenle okutamayan ana babanın üzüntüsünü tasarlamak bile güçtür."*

Yukarıdaki bölümde de değinildiği üzere Mehmet Seyda eserlerinde çocuk okurlarına anne ve babanın çocukları için her zaman en iyi olanı istediklerini ve çocuklarının okuması için her türlü fedakârlığı yapabilecekleri mesajını vermektedir.

3.2.1.7. "Çikolata" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, aile bağlarının güçlü olması gerekliliğini savunmuştur bu eserinde. Çocukların annelerine olan bağlılığından ve annenin de çocuklarına duyduğu sevgi ve bağlılıktan söz etmiştir.

Yazarın bu eserindeki başkahraman, annesini kaybetme korkusu yaşayan, annesini paylaşamayan bir kız çocuğu olan Tülin'dir. Evlerine annesinin erkek arkadaşı gelmiştir. Ancak kız, bu erkeğin annesini alıp götüreceği korkusuyla onun getirdiği çikolatayı almamıştır. Adam bir kere onu yanağından öpmesini istemiş, ancak bu korkuyla yine öpmemiştir. Daha sonra evden yüzüklerini kazdırmak için ayrılan anne ve adam yolda giderlerken bu konu üzerine konuşurlar ve olay şöyle gelişir.

"Adam:
- Çocuklar bana ısınacaklar mı acaba, beni sevecekler mi dersin?
- Niçin sevmesinler? diyen kadın yutkundu. Bu sana bağlı.
Adam, düşünceli düşünceli alt dudağını ısırdı.
- Haklısın bana bağlı ama, biraz da çocuklara bağlı. Hele küçüğü…
Bana öyle geliyor ki, o sarı inat şey beni hiç sevmeyecek.
Erkekteki ses hınçlıydı.
- Bunu nereden çıkardı şimdi?
Ama kadının sesine tuhaf bir pürüz gelmişti.
Farkında olmadan birbirlerinin kollarından çıkmış, ayrı yürümeğe başlamışlardı. Nişan yüzüklerini kazdırmağa gidiyorlardı.

Kadın, sanki uzak bir tehlikeden korkuyormuşçasına ve sesi iyiden iyiye titreyerek:
- Ama çok küçük daha o… diye kayırdı kızını.
-Biliyorum.
- Çok küçük, minnacık. Sevildiğini anlarsa uzak durmaz, sokulur. Sokulgandır.
- Ama çikolata getirdim ona, o kadar üsteledim, beni öpmedi bugün. Tam tersine; gidip koltuğa oturarak fena halde surat astı.
- Çocuk işte, aldırma, bazen de inadı tutar.
- Sana karşı da tutar mı sı sık?
Kadın, baştan aşağı dürüst, gerçeği gizlemeden:
- Hayır… diye mırıldandı.
- Gördün mü ya?
Genç kadın, umursamazlıkla ellerini ovuşturdu. Adımları iyice yavaşlamıştı. Eskisi gibi hızlı, neşeli ve kararlı yürümüyordu. Sanki göze görünmez ağırlıklar binmişti ayaklarına, ona rahat adım attırmayan bir şeyler dolanmıştı. Ansızın yakıp kavurucu bir özlem duygusu uyandı içinde. Evdeki çocuğunu, çocuklarını özlemişti.
- Ben şimdi eve döneyim hemen! dedi.
- Hayır, kalsın şimdilik. Anladın mı? Sana yarın telefon ederim.
- Çocuk musun? Acele etme, dur biraz konuşalım."

Kadın gözyaşları içerisinde eve döner ve dönmesiyle kızının *"Anne…annem geldi! "* sesi karşılar onu. Kızına sımsıkı sarılarak gözyaşlarını siler.

Mehmet Seyda, bir annenin çocuklarına olan bağlılığını ve çocukların da ailesinden olmayan bir yabancıyı kolay kolay kabullenemeyeceğini anlatmak istemiştir.

3.2.1.8. "Bastıbacak Ermiş" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, bu eserinde aile üyeleri birbirinden ne kadar uzakta olurlarsa olsunlar aralarındaki bağın hiçbir zaman kopmaması gerektiğini anlatmak istemiştir.

Bu romanda, "Ermiş" adında üstün zekâlı olduğuna inanılan bir çocuğun ailesinden ayrıldıktan sonra yaşadıkları anlatılır.

Ermiş'in zekâsını ölçmeye gelen ve ona göre onu gerekli yerlere gönderecek olan Vali, Milli Eğitim Müdürü ve İl Sağlık Müdürü'nün sordukları sorular karşısında Ermiş'ten aldıkları cevaplar ilginçtir. Aralarında şu diyalog geçer:

" –Oğlum, adın nedir?
-Buba.
-Kaç yaşındsın?
-Buba.
-Senin Ankara'ya gönderelim mi?
-Buba.
-Orada okursun.
-Buba.
-İlerlersin.
-Buba.
-Hak ettiğin her şeyi elde edersin.
-Buba.
-Bak, ben bu ilin valisiyim.
-Buba!
-Bu amca Sağlık Müdürümüzdür.
-Buba!
-Milli Eğitim Müdürü bu da.
-Buba!
Ermiş, acaba nasıl bir düşünceye kapılmıştı ki, önce anasıyla babasını, sonra bilgiç konuşmalarına tanık olmuş onca köylüsünü utançlarından yerin dibine geçirmekteydi. "

Yazar burada çocukların ailelerinden ayrılmak istemediklerini; babaya duyulan güven ve sevgiyi anlatmak istemiştir.

Yine aşağıdaki Ermiş'in annesi ve babasıyla geçen aşağıdaki diyalog aile bağlılığının önemini gösterir:

"Ermiş:
-Ana, buba..gidem mi? Siz ne dersiniz? Diye sordu.
Anası Hürmüz kadınla, babası Çulsuz Ramiz:
-Oğlum, sen bilin! dediler. Yeter ki bizi ve kardaşlarını unutma!
-Yok! dedi Ermiş. Olur mu? Ben hiçbirinizi unutmam. Sütümü verdiniz, bana kardaşlarımı verdiniz. Giderim, bir gün aranıza gene dönerim. "

Ermiş, Ankara'da özel bir hastanenin, özel bir odasına konur ve üç ay sonra gazetecilerle karşılaştırılır. Gazetecilerden birinin en çok kimi özlediğini sorması üzerine Ermiş, babasını özlediğini söyler.

Daha sonra Ermiş'i evlatlık edinmeye ve eğitim masraflarını karşılamak isteyen bir aileyle şöyle bir diyalog geçer:

"Ermiş:
-Ben sizin oğlunuz olmam. Ben, bubamın oğluyum. Ben, Çulsuz Ramiz'in oğluyum."

Çocukların ailelerine olan bağlılığı burada da ortaya çıkmaktadır.

Ermiş, yeni ailesinin yanına yerleştikten bir süre sonra babasına mektup yazar, yeni ailesinin ona iş vereceklerinden bahseder ve her gün babasının yolunu gözler.

"Ermiş, sabahları uyanır uyanmaz pencereye koşardı. İçinde, bir sabah kalkınca babasının bahçede göreceği kanısı yerleşmişti. Onu göremeyince, o gün umudunu keserdi. Köşktekilerin hiçbiri babasının ne zaman geleceğini sormamışlardı. Yalnız bir keresinde, Metin Abisi ona takıldı:
-Bastıbacak, baban seni unutmuş!
Ermiş buna gelemeyip, hemen diklendi:
-Bubam beni unutmaz! "

Yazar, anne ve babaların çocuklarına her zaman bağlı olacaklarını belirtmiştir.

Ermiş'in yeni ailesinin üyelerinden biri olan "Metin" ile annesinin aşağıdaki konuşmasıyla da yazar aile kavramının bazı çocuklar tarafından nasıl göründüğünü anlatmaya çalışmış ve çocukların bu davranışlarını eleştirmiştir.

"Şimdi tepeden tırnağa ruhbilimci kesilen Metin konuşuyordu:
-Ne alınıyorsun anacığım? Aile mutluluğu budur işte. İnsan sevgisi budur, bu! Birbirlerinden çoktan bıkmış usanmış eşlerin aynı çatı altında oturmalarıdır. Erkeğin para kazanması, kadının harcaması, vıdı vıdı etmesi, çocukların doğması, karı kocanın buna sevinmesi, çocukların da zamanla birer sorun olmasıdır. Budur, bu! Bilmem hangi filozof böyle demiş. "

Ermiş'in babası geldikten sonra annesi ve kardeşleri de köşke dâhil olur ve yazar haminnenin ağzından ailelerin çocuklarına nasıl davranmaları gerektiğini okuyucuya şöyle anlatır.

"–Hürmüz Hanım, çocukları sevmekte, önemsemekte ayırmayın birbirinden. Bu, onları incitir. Beni kendi payıma, Gülçin'le Metin arasında, şu kızdır şu erkektir diye, ya da ne bileyim, şu öbüründen daha akıllı, daha sevimlidir diye hiç ayrılık gözetmem. Siz de gözetmeyin. Ben konuştum baktım; Hasan olsun, hacer olsun, Ayşe olsun.. hepsi birbirinden sevimli ve akıllı. Yalnız nasıl demeli, köyde biraz güdük kalmışlar. Ermiş'e gösterilen özen onlara gösterilmemiş.
-Doğru dersiniz Büyükhanım, onlara bakamadık, onları okutamadık. Kader, kısmet, nasip.
Haminne gene:
- Hah, bende onu diyeceğim Hürmüz Hanım, dedi. Onları okutun. Sordum soruşturdum, hepsi okula gitmek için can atıyor. Çantalarını gelinim alır, ayakkabılarını Cevat alır. Hepsini bir güzel donattık mı, tamamdır. "

Yazar, ailelerin çocuklar arasında ayrım yapmadan eşit davranmaları gerektiğini ve çocuklarıyla daha fazla ilgilenmeleri gerektiğini anlatmak istemiştir.

Aile üyeleri bir arada olduklarında kendilerine olan güvenleri daha fazladır ve daha mutludurlar. Yazar, okuyucuya aşağıya alınan bölümde de bu mesajı veriyor:

"Eşini, çocuklarını köyden alıp İstanbul'a getireli beri Çulsuz Ramiz başka bir insan olmuş, sanki kabuk değiştirmişti. Adımlarını daha bir güvenli atmaktaydı. Bakışlarındaki ürkeklik, eziklik yok olmak, silinmek üzereydi. Sesi yakından bile güç duyulurdu eskiden, şimdi uzaktan da duyulmaktaydı. "

Ermiş, köşkte kendi ailesinin kaldığı kulübede değil de köşkte kalıyordu ve ailesinin yanında olmamak onu çok üzüyordu. Bu durumu Gülçin ablasıyla şöyle konuşur:

"–Odamı severim, çok rahattır Gülçin abla..dedi. Ama onlar oradayken ben burada kalırsam, içim rahat etmez. Uykum kaçar. Lokmalar boğazımdan gitmez. "

Yazar, ailelerin çocuklarına ilgi göstermelerini ister ve eşit davranmak zorunda olduklarını anlatmak istemiştir. Ayrıca çocukların ailelerine son derece bağlı olduklarını ve aile üyelerinin bir arada olduklarında kendilerine daha fazla güvendikleri, kendilerini daha mutlu, huzurlu hissettikleri mesajını vermiştir.

3.2.2. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Sevgi Temasına İlişkin Bulgular

Çocuk eğitiminde sevginin özel bir yeri, anlamı ve etkisi vardır. Çocuk sevildiğini hissetmeden yaşayamaz. Çocuğun taşkın bir sevgiye ihtiyacı vardır.

"Sevmek, çocukla bütünleşmek, onunla bazı etkinliklerinde beraber olmak ve bir birey olarak onun gerçeklerini anlamaya çalışmaktır.

> *Çocuk, annesinden ve babasından farklı nitelikte sevgi bekler. Bu sevginin özellikle kendi şahsına yönelik olmasını ister. Beceri ve yetenekleri sevgi sebebi olmamalıdır. Sözgelimi, iyi huylu bir çocuk olması, ya da iyi notlar alması için değil de, şartsız olarak, gerçekten sevildiğinin kanıtlanmasına ihtiyacı vardır. Seviliğinden emin olan çocuk, sevgisini beklediği kişileri azaba sokarak inatçı bir biçimde hoşa gitmeyecek davranışlar için girmez. "(*Yavuzer 1999: 35).

Mehmet Seyda eserlerinde sevgi faktörünü çocuk eğitiminin en temel unsurlarından birisi, hatta başta gelen öğesi olarak sürekli bir biçimde vurgulamaktadır.

> *"Dünyaya gelen insan yavrusunun doğar doğmaz hissettiği ilk şey, ana sevgisidir. Ana ile çocuğu güçlü bir içgüdü, derin, biyolojik bir bağ sıkıca yaklaştırır. Bu yakınlığın kelimelerle açıklanmasına, izahına imkân yoktur. "*(Şener 1976: 176).

Çocuklar için her şeyden önce anne sevgisinin ayrı bir yeri vardır. Çocuk, sevgi ortamında büyürse bu onun davranışlarını olumlu yönde geliştirecektir.

> *"Aile, çocukların da kendilerini güvende ve mutlu hissedecekleri sevgi ortamını içinde barındıran bir sosyal şemsiye olmak durumundadır. Hem evli çiftler hem de çocuklar için ailede sevginin bulunması önemli bir koşuldur. Asıl önemli olan ailedeki bireylerin sevgilerini birbirlerine açıkça ifade edebilmeleri ve gösterebilmeleridir. "*(Önder 2003: 24).

Sevgi ortamı, sevginin karşı tarafa hissettirilmesiyle oluşur. Sevgi, sadece bireylere karşı gösterilmemelidir. Sevgi doğaya, hayvanlara ve diğer canlı cansız her şeye olmalıdır diye düşünerek Mehmet Seyda, eserlerine her türlü sevgiyi dâhil etmiştir.

Sevgi yoksunu olan çocuk kendini dışlanmış, atılmış olarak düşünür ve güvensizlik duygusu gelişir.

> *"Sevgi, çocuğun gelişimi ve eğitimi için gerekli su ve gübre gibidir. Bu su ve gübre, zamanında yeterince verilemediği takdirde, çeşitli sosyal ve duygusal nitelikte yaralar açılabilir. Açılan bu yaraların yıllar sonra onarılması mümkün olamadığı gibi, çocukluk yıllarında duygusal besiyi yeterince alamamış annenin büyüttüğü çocukta da benzer yaraların açılabilme şanssızlığı vardır. "*(Yavuzer 1999: 38).

.

Çocuk sadece ailesi tarafından değil çevresi, arkadaşları tarafından da sevilmek ister. Sevgi gören çocuğun kendine güveni artar ve kendisini daha iyi ifade eder.

Yazar, aile içerisinde, okulda ve arkadaş çevresinde sevginin önemini incelenen eserlerinde işlemiş ve sevgi bakımından yeterli doyuma ulaşamayan çocukların yaşadıkları sıkıntıları çarpıcı betimlemelerle okurlarına aktarmıştır.

Mehmet Seyda, özellikle aile sevgisi üzerinde ısrarla durmuş, çocuğun aile içerisinde sevgi açısından doyurulması gerekliliğini eserlerinin temel unsuru olarak değinmiştir.

Yazarın çocukluk ve ergenlik dönemine ait çeşitli ipuçlarının yer aldığı "Bir Gün Büyüyeceksin" ve "İhtiyar Gençlik" adlı eserlerinde; anne sevgisinden mahrum kalan bir çocuğun bu boşluğu başka şekillerde doldurma çabası, ailenin başka fertlerinden bu ihtiyacını karşılama mücadelesi ve üvey annenin sevgi anlamında öz çocukları ile üvey çocuğuna yaklaşımı bu romanlarda derinlemesine anlatılmaktadır.

Diğer taraftan, çalışma kapsamında incelenmiş olan Mehmet Seyda eserlerinde, okul, öğretmen sevgisi ve bu sevginin pozitif anlamda çocuğa kazandırdıkları da önemli bir yer kaplamakta, bu durum özellikle çocuk okurlara çeşitli mesajlar şeklinde verilmektedir.

Dolayısıyla, Mehmet Seyda'nın eserlerindeki en temel öğelerden bir tanesinin sevgi teması olduğu ve sevginin özellikle çocuk eğitimi sürecinde büyük önem arz ettiği açıkça gözlemlenmektedir. Bu nedenle yazarın incelenen eserlerindeki bazı çarpıcı noktalar, bahsedilen bu duruma yapılan vurguyu güçlendirmek anlamında aşağıda verilen alıntılarda olduğu gibi çalışmaya ilave edilmiştir.

3.2.2.1. "Gururlu Peri" İsimli Eserindeki Bulgular

Yukarıda da belirtildiği üzere öz ailesi tarafından maddi imkânsızlıklar gerekçesi ile ilgisiz bırakılan küçük bir kız çocuğunun ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevgiyi kendisini evlat edinen bir öğretmen ve onun annesinden alması anlatılan bu hikâyede; çocuk gelişimi ve eğitiminde sevginin önemi ve gerekliliği teması ağırlıklı olarak işlenmiştir.

Ayrıca, Öğretmen Salim'in derslerinde verdiği ödev ve çalışmalar esnasında öğrencilerinden aldığı geri dönüşlerde de yine anne- baba sevgisi, okul- öğretmen sevgisi gibi konular işlenilerek çocuk okurlara bu anlamda çeşitli mesajlar da aktarılmaktadır.

Örneğin, Salim Öğretmen'in verdiği yazılı anlatım ödevi gereği öğrencilerden Ayşe'nin anne baba sevgisi üzerine düşünmesi ve ebeveynleri ile bu konuyu tartışması hikâyede şu şekilde okurlara verilmiştir:

> *"Kızlarının düşüncesini dağıtmak için, anne eline dikiş, baba iki günlük bayat gazeteyi almışlarken, Ayşe'nin uykudan yeni uyanmışa benzeyen sevinçli sesi duyuldu geldi:*
> *-Hım… Size bir soru: Beni niçin seversiniz?*
> *Yanıtlaması çok kolay bir soruydu elbette. Babası güldü:*
> *-Kızımız olduğun için.*

Annesi ekledi:
-Biricik yavrumuzsun. Evimizin tazecik çiçeği, şenliğisin!
Ne ki, beğenmezlikle dudak bükmüştü Ayşe:
-Bu kadarcık mı?
-Yetmez mi? Dedi babası.
Annesi sordu:
-Daha ne olsun istiyorsun, kızım?
Biricik nazlı, şirin kızları:
-Şey, bilmem ki diye mırıldandı. Ama yaramazlık etsem kızarsınız bana, söylenirsiniz, belki döversiniz beni.
Hoppala! Bu da nerden çıktı şimdi? Gülten Hanım, kızına gücenik bir bakış yolladı:
-Yaramazlık başka. Uslanman için babanla ben, sana söylenir, çıkışırız tabii. Ama şimdiye dek bir fiskecik vurmadık.
Baba, başını sallayarak eşini destekledi hemen:
-Ne annen, ne de ben..
-Dövmediniz, hiç dövmediniz beni. Evet orası doğru ama ara sıra bağırırsınız bana!
-Ters, yanlış bir davranışını görürsek bağırırız elbette! dedi babası. Ana baba olup da bağırmayanı yoktur!
-Nelermiş o ters, yanlış davranışlarım?
Ayşe sordu böyle.
Gülten Hanım, dili döndüğünce, anlatmaya çalıştı:
-Bak şekerim, her ana baba, çocuğunun akıllı uslu, iyi huylu ve çalışkan olmasını ister. Bunun tersini yani çocuğunun yaramaz, akılsız, kötü huylu ve tembel olmasını istemez. Zaten kim ister, kim sever böyle çocuğu kızım? Hiç kimse sevmez ve istemez. Biz, babanla ben, kötü bir davranışını, tembelliğini, pasaklılığını görürsek, sana çıkışacağız tabii. Bu, çocuğunu iyi yetiştirmek isteyen her anayla babanın analık babalık görevidir aynı zamanda. Yanlışını görürken, başımızı çevirip geçemeyiz, değil mi? Böyle bir şeyi ne biz yaparız ne de sen böyle bir şey isteyebilirsin! ”

Bu konuşmaların ardından Ayşe, hâlâ anne ve babasının kendisine neden kızdığını tam olarak anlayamadığından soruları ile anne ve babasını sıkıştırmaya devam etmektedir:

“ …
-Yanlışın var, anne, dedi Ayşe. Öğretmen bir gün söz arasında dedi ki bize, yumuşak başlı iyilik ve sevgi sürekli olursa iyilik ve sevgidir. Öfkeler onu karartır, söndürür. Sana kızabiliriz, kızarız diyorsunuz. Ben de soruyorum: kızdığınız zaman ne oluyor? Sevginiz kararıyor, sönüyor, azalıyor mu? ”

Anne ve baba kızlarının soruları karşısında iyice bunalırlar ve kızlarını ikna etmek için sevginin tanımını yapmaya çalışırlar:

> *"-Sevgi, insanı insana yaklaştıran en sağlam duygudur. Ara yerde sevgi bağı olmadıkça, hiç kimse karşısındakinin iç yüzünü, derdini, sıkıntısını anlayamaz. Ona hep uzak, hep yabancı kalır. Dinle! Senin canın yandığı zaman bizim de canımız yanar. Sana bağırdıkça, senin buna üzüldüğünü, ağladığını gördükçe, biz üzülmüyor muyuz sanıyorsun? "*

Bu tanımdan sonra da Ayşe, sorularına devam eder ancak annesi ile babasının onu çok sevdiklerine artık ikna olmuştur. Daha sonra anne ve baba, Ayşe'nin her şeyi sorguluyor olmasından memnun bir şekilde onu ödevi ile baş başa bırakırlar.

Mehmet Seyda bu ve benzeri diyalogları bu eserinde çokça kullanmış ve bir çocuğun sevme ve sevilme ihtiyacı olduğunu okurlarına aktarma yolunu seçmiştir.

3.2.2.2. "Melek Yenge" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazarın bu eserinde, çocuk ve sevgi teması üzerinde özellikle durulmuş, bu konu derinlemesine işlenerek önemi hakkında vurgu yapılmak istenilmiştir.

Hikâyenin kahramanı olan küçük kız çocuğu (Zehra) maddi imkânsızlıklar gerekçe gösterilerek evlatlık verilmek istenirken, yengesi (Melek Yenge) tarafından gösterilen ilgi ve ikisi arasındaki yoğun sevgi ilişkisi hikâyenin genelinde işlenmiştir.

Diğer taraftan, tıpkı "Gururlu Peri"de olduğu gibi; hikâyenin ana kahramanlarından olan Müdür Bey'in, aralarında Zehra'nın da bulunduğu öğrencilerine bir yazılı anlatım ödevi vermesi ve öğrencilerin bu ödevi farklı biçimlerde hazırlayarak sınıfta arkadaşları ile paylaşmaları olayı da hikâyede anlatılmış ve öğrencilerin kendi yaşantılarında sevginin rolü üzerine anlattıkları kitapta işlenilmiştir.

Yine bu şekilde sınıfta geçen diyalogların birinde; sevginin ne olduğu kavramı üzerine Müdür Bey öğrencilerine şunları söylemektedir:

> *"–Beni dinleyin çocuklar! diyerek öyle yaptı. Birçok şey severiz. Sevgiler çok çeşitlidir. Kimi yararlıdır bunun, kimi yararsız.*
> *Ayşe Tamer sordu:*
> *-Sizce yaşamda en değerli şey nedir öğretmenim?*
> *-Sevgidir, Ayşe. şu dünyada en değerli şey sevgidir çocuklar. Düşünün hele bir; üzerinizden ananızın babanızın sevgisi eksilse, yok olsa ne yaparsınız? Sudan çıkmış balığa dönmez misiniz? Durum acılaşmaz, kötüleşmez mi sizin için? İçinizde ya anasını ya babasını küçük yaşta yitirenler var. Onlar bu sevgilerden birinin eksikliğinin ne demek olduğunu hepimizden daha iyi bilirler. Bir şey daha diyeyim size. Kitaplarınız var. Okur, sonuna gelirsiniz, biter. Bir daha okursunuz, gene biter. Aklınızda, belleğinizde izi kalır. Bu da çok iyi bir şey elbet. Hiç küçümsenemez. Ne küçümsenmesi? Okunan kitap akılda kaldıysa, bir işe yaradı demektir. Cebinizde paranız olur. Harcarsınız, tükenir. Harcadıkça tükenmeyen, gittikçe çoğalan şeyse, yalnız sevgidir. Ne tuhaf değil mi? "*

Bu bölümde görüldüğü üzere, Müdür Bey sınıftaki öğrencilerine ve dolaylı olarak da yazar küçük yaştaki okurlarına sevgi teması üzerine çarpıcı açıklamalar yapmaktadır ki bu Mehmet Seyda'nın sık sık kullandığı bir üsluptur.

Mehmet Seyda, hayatta en önemli olan şeyin sevgi olduğunu vurgulamıştır.

3.2.2.3. "Deli Ali" İsimli Eserindeki Bulgular

Mehmet Seyda'nın bu hikâyesi de yine yazarın diğer eserlerinde de kullanılmakla beraber; yazarın çocuk eğitiminde ilgi ve sevginin ne denli büyük bir önem taşıdığı yönündeki düşüncelerini ortaya koymak için seçilen eserlerinin başında gelir.

Yukarıda da değinildiği üzere bu hikâyede cahilliklerinin etkisiyle ailesinin rahatsız olan çocuklarını zincire vurmaları, ancak hikayenin ana kahramanı olan küçük çocuğun (bu çocuğun "Bir Gün Büyüyeceksin" ve "İhtiyar Gençlik" romanlarının da kahramanı olması nedeniyle Mehmet Seyda'nın yaşamından izler taşıdığı düşünülmektedir) büyükbabasının büyük bir sabır ve özveri ile çocuğa sevgi ve ilgi göstererek onu yeniden normal bir yaşama döndürmesi anlatılmaktadır.

Hikâyenin ana kahramanı olan Seyda'nın yeni ev sahiplerinin oğlu Ali özürlü bir çocuktur. Seyda'yla ilk karşılaşmaları şöyle olmuştur.

> *"Ümmügülsüm Abla'nın bize yol vermek için kıyıya çekilmesiyle ben, çocukların Del'Ali dedikleri çocuğu gördüm. Benim yaşımda, benim boyumdaydı. Tombulcaydı. Başı dalga dalga traşlıydı; saçlarını iyi kesememişler. Azıcık ablaklığa kaçan yuvarlak bir yüzü vardı. Burnu basıktı. Geniş, fırlak bir alnın altındaki koyu kara gözleri pırıl pırıldı. Kapkara bir önlük giydirmişlerdi ona. Tombul ayakları çıplaktı. Boynundan, kara ve enli bir demire geçirilen halkayla, iki üç metre uzunluğunda bir zincire bağlanmıştı. Zincirin öbür ucu, merdiven başındaki topuzun hemen altına bir kez dolandırılmış ve iki halkasına asma kilit vurulmuştu.*
>
> *Bizi görür görmez, üzerimize atılacakmış gibi yaptı. Zincirler şangırdadı. Korktuğumuzu anlarsa sevinecekti sanki. "*

Seyda ve büyükbabasının Del'Ali ile ilk karşılaşması bu şekilde oldu. Daha sonra büyükbaba elini uzatır, Del'Ali'nin elini öpmesini bekler ve olaylar şöyle gelişir.

> *"Büyükbabam öpmesi için elini uzattığında, o hâlâ zincirini sallamaktaydı. Bu kez, meraklı, dikkatli bakışlarını büyükbabamın eline dikti.*
> *- El öp, Ali.*
> *El öpmeye alışık mıydı acaba?*
> *Zinciri bıraktı.*
> *Sinirden kaskatı gerilmiştim.*
> *İki eliyle birden yapıştı büyükbabamın eline. Ağzına götürdü. Ağzını açtı. Isıracak mıydı yoksa?*
> *Ablası yeniden uyardı.*
> *- Dede sana gelmiş, el öp Ali!*
> *Ve Del'Ali, büyükbabamın elini öptü. Biraz güçlü öptü, eli dişlerine çarptırdı, ama öptü. Daha doğrusu, öpmüş sayıldı.*
> *- Çok yaşa oğlum.*
> *Büyükbabam, karşılığında, onun merdiven basamağı gibi kötü traşlı başını okşadı.*
> *- Tüh, düşünmedik. Hadi, varsa, şeker ver!*
> *Yoktu.*
> *- Getireyim büyükbaba! dedim.*
> *Dönüp koştum bizim eve. Bir kavanozda, konuklara sunulmak üzere, akide şekeri bulunurdu her zaman. Ben de, canım çektikçe, gider gelir atardım ağzıma. Birkaç tane aldım. Koydum kâğıdın içine. "*

Daha sonraları Seyda ve büyükbabası Del'Ali' yi daha sık ziyaret etmeye başlarlar. Büyükbabası Ali'ye masallar anlatır, ona sevgi gösterir. Zincire bağlanmaktan kurtarır. Zamanla Ali iyileşir ve sokağa çıkar. Daha sonraları da babasıyla pazar yerine gitmeye, incik boncuk, kitap ve tesbih satmaya başlar. Artık kimse ona Del'Ali diyemez.

Görüldüğü gibi Mehmet Seyda bir çocuk için sevginin çok önemli olduğunu düşünür. Sevgi her şeyi çözer ona göre. Çocukların sevgiden yoksun bırakılmaları halinde o çocukta hiçbir gelişme olamayacağını düşünür.

Dolayısıyla, bu hikâyede sevginin, psikolojik olarak tamamen rahatsız bir çocuğun eğitiminde dahi çok kilit bir rol oynayabileceği ve çocuğun gelişimine çok ciddi oranda katkı yapabileceği gerçeği yazarın etkili anlatımı ile okurlarına verilmektedir.

3.2.2.4. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazarın bu eserinde, sevgi teması açısından çarpıcı öğelerden bir tanesi, ana karakter olan çocuğun, kendisini uzun süre ayrı kaldığı babasına sevdirtme ve kabul ettirme çabasıdır. Çocuk aynı zamanda üvey annesi ve üvey kardeşleri ile de aralarındaki sevgi bağını kurmaya çalışmakta ancak bunu yaparken ciddi sıkıntılar yaşamaktadır.

Diğer taraftan çocuk, benzer bir sevgi ilişkisini kendisini yazar olması konusunda destekleyen Türkçe Öğretmeni Ruşen Zeki ile kurmaya çabalamaktadır.

Çocuğun üvey annesi ve üvey kardeşleri ile yakınlaşma çabası ve sevgi bağını tahsis etme gayreti, hikâyeden yapılan şu alıntıda verilmektedir:

Geçmişe dair hatırlanılan bir iki küçük olayın ardından:

> *"–Hiç, aklıma geliverdi de. Annelerimin içinde ben en çok seni sevmiştim.*
> *-Sen kardeşlerine iyi bak, kol kanat ger onlara, bir fiske vurma sakın. Mustafa'yı ortaya çıkarıncaya kadar neler çektim… o zaman hiçbir kötülüğüm dokunmaz. Kirli donlarını yıkayan ben, yırtık çoraplarını yamayan, ben! "*

Bu örnekte de görüldüğü üzere üvey annenin sevgisi ve ilgisi başka bir ön koşula bağlanmıştır ve bu nedenle de samimi olmaktan uzaktır. Dolayısıyla çocuk ve üvey annesi arasında gerçek bir sevgi bağı hiçbir şekilde tam olarak kurulamamaktadır ve yazar da bunu çeşitli bölümlerde parça parça işlemektedir.

Ayrıca çocukların sevgi beklentisi içinde olduklarını, şiddet değil de sevgi görmek istediklerini belirtmek istemiştir yazar.

3.2.2.5. "Düşleme Oyunu" İsimli Eserindeki Bulgular

"Düşleme Oyunu"nda, yine Mehmet Seyda'nın sıklıkla kullandığı üslûbuyla sevgi temasının ele alındığını görmekteyiz. Buna göre, ilkokul öğretmeni olan Mustafa Toraman öğrencilerine bir yazılı anlatım ödevi verir ve öğrencilerinin verdiği ödev kâğıtları hakkında sınıfta konuşmaya başlar:

> *"–Dün gece, yazılı ödevlerinize baktım, diye konuştu öğretmen Mustafa Toraman. Ana baba sevgisini ne güzel, ne doğru anlatmışsınız! Oya sen, " Annemle babam benim güneşim, toprağımdır. Onlar olmasaydı ben de olmazdım." diye yazmışsın. Bekir sen, " Onlardan birinin varlığını yanımda duymazsam, sanki ortalık birden kapkaranlık kesilir. Bundan çok korkarım." demişsin. Doğrudur. Annelerle babalar güneşi, havası, toprağıdır çocukların. Onlar olmasa, onların yerini başkaları alsa, boy atmaları, her bakımdan gelişmeleri gerçekten güç olur. "*

Yukarıdaki bölümde de belirtildiği üzere yazar aslında Mustafa Toraman öğretmenin ve onun öğrencilerinin ağzından anne- baba sevgisinin kendisi için neler ifade ettiğini anlatmaktadır. Çocukların gözünden anne ve babanın önemini anlatmak istemiştir.

3.2.2.6. "Çikolata" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, çocukların karşılık beklenilmeden sevilmeleri gerektiğine inanır ve bu eserinde çocukların sevgilerinin kazanılmasının zor olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Aşağıya alınan bölüm bunu göstermektedir:

> *"Genç adam, arkasında bir şey sakladığını belli ederek minicik kıza yaklaştı. Yaklaşıp dedi ki:*
> *-Haydi, ablanı ne kadar seviyorsun göster bakayım!*
> *Tülin, kollarını azıcık yana açıp ablasını ne kadar sevdiğini ona gösterdi.*
> *-Beni?*
> *Tülin' in kolları ilkin yanlarına düştü. Derken, hatır hoşluğuna, birazcık kalktı, birazcık açıldı.*
> *-Ya anneni?*
> *Minicik kızın kolları öyle bir açılış açıldı ki, içine dünyalar sığacaktı neredeyse. "*

Yazar, çocukların annelerine olan düşkünlüğünü ve sevgilerinin ne kadar yoğun yaşadıklarını anlatmak istemiştir. Bu bakımdan, anneler de çocuklarına gerekli sevgiyi göstermelidirler.

Daha sonra adam arkasında sakladığı renkli kâğıtlara sarılmış paketi gösterir ve ona çikolata getirdiğini söyler. Daha sonra ardından tekrar onu ne kadar sevdiğini sorar. Tülin, isteksizce kollarını açar ve adamın annesi, ablası kadar sevilmek istediğini düşünür ama adamın davranışı hiç hoşuna gitmez. Kendisini üzmeye çalıştığını veya çikolatanın değerini arttırmaya çalıştığını düşünür ve arkasından adam kendisini yanağından öpmesi karşısında ona aldığı çikolatayı vereceğini söylemesiyle, Tülin düşüncelere dalar.

> *"Olduğu yerde kararsız, bir ileri bir geri sallandı Tülin. Konuğun yüzüne değil, halıya bakıyordu. Çikolatayı alırsa, adamı öperse, o da annesini alıp bir yerlere götürecekti. Gezmelere gideceklerdi. Kendisini evde yalnız bırakarak, her halde gezmelere gideceklerdi.*

Küçük kafası yalnız buna eriyordu ve yalnız buna erdiği için öpmek istemediğini söyledi. ”

Adam, şaşırır ve kızar. Ancak çikolata paketini yanına bırakır ve daha sonra annesiyle birlikte çıkarlar.

Yazar, bir çocuğun annesine duyduğu bağlılığı anlatmış ve çocukların sevgisi kazanmanın kolay olmadığını, çocukların her şeyin farkında olduklarını göstermek istemiştir.

Olayın sonrasında da adamın, Tülin’in davranışlarından dolayı anneye sitem etmesi, anneyi de üzer ve anne de eve geri döner.

Bu bakımdan da yazar, annenin de çocuğa duyduğu sevgiyi göstermiş ve bu da çocuğun gerçek bir sevgi ortamında büyüme gerekliliğini karşımıza çıkartmıştır.

3.2.2.7. “Bastıbacak Ermiş” İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar bu eserinde aile sevgisine, orman sevgisine, hayvan sevgisine, baba sevgisine, anne sevgisine, torun ve büyükanne sevgisine değinmiştir.

Romanda geçen, ileri zekâlı olarak görülen Ermiş’i görmeye gelen yüksek sağlık ve bilim kurumlarından oluşan bir topluluğun ona sordukları sorular karşısında Ermiş’in verdiği cevaplar, bir çocuğun neleri sevebileceğini göstermesi bakımından önemlidir.

"–En çok kimi seviyorsun?
- Bubamı seviyorum.
- Başka?
- Anamı seviyorum.
- Başka?
- Kardaşlarımı seviyorum.
- Daha başka?
- Güneşi, ayı, arkadaşlarımı ve köpeğimi seviyorum! diye bağırıyordu.
- Seni buradan götürmek istesek, bizimle gelir misin?
- İstemem.
- Neden?
- Köyümü de seviyorum."

Ermiş'in vermiş olduğu cevaplarla yazar bir çocuğun var olan her şeyi sevdiğini ve sevdiklerinden ayrılmak istemediğini belirtmiştir. Ancak bir çocuğun önce ailesini sevdiğine değinmiştir.

Ermiş'in yuvadaki diğer çocuklarla kümesteki civcivlere duyduğu sevgi de şöyle anlatılır:

"Hepsi pek seviyorlardı bu civcivleri. Avuçlarına alıp okşamak istiyorlardı. Kümesi çevreleyen tellere parmaklarını geçirip, içleri giderek onları seyrediyorlardı. "

Yazar, çocuklara hayvan sevgisini aşılamayı amaçlamıştır.

Ermiş'i evlat edinmek için gelen aile ile yurt müdürü arasında geçen şu konuşmaya bakınca da yazarın orman sevgisine değindiğini görüyoruz.

"–Eskiden İstanbul'da kışlar oldukça ılık geçerken Ankara'da dondurucu soğuklar olurdu. Bilirim. Yağsa yağsa kar yağar, don tutar, yerden günlerce kalkmazdı.
Bunu böyle anlatan Cevat Bey' di.
-Evet, dedi Emre Amca. Ama kentin yöresine, kentin içine dikilen ağaçlar büyüdü, havayı enikonu yumuşattı. Ankaralılar da yağmur yüzü görüyor artık. Keşke bozkırın her yakasına ağaç dikilse… "

Romanda bir annenin oğluna duyduğu sevgi de romanın kahramanlarından Cevat Bey'in -Ermiş'i evlat edinen ailenin aile reisi- her tarafı sargılar içinde eve gelmesiyle büyükannenin yaşlılığını, ağrılarını, hastalığını unutup oğluna koşma sahnesi bir örnektir. Yazar bu sevgiyi şöyle anlatır:

"Ana yüreği başka şeye benzemiyordu. Yaşlı, dizleri ağrılı bir kadını bir anda gençlik çevikliğine döndürebiliyordu. "

Yazar, roman kahramanlarından haminnenin ağzından insanın sevgiye olan açlığını şöyle anlatmıştır:

> *"Bir gün sen de yaşlanınca anlayacaksın, haminne demişti dersin; insanın yalnızlığı büyür çoğalır. Kayıp giderken tutunacak dal arar. Belki sana da bir Ermiş getirirler. Küçücüktür. İnceciktir. Sevgi susuzluğundadır. O incecik, o küçücük dala tutunur sığınırsın. Umudun, avuntun, yaşama direncindir o senin! "*

İnsanın her yaşta sevgiye ihtiyacı olduğunu vurgulamaktadır.

Büyüklerin küçüklere duyduğu sevgi söyle belirtilir:

> *"Çocuklar yanından ayrıldıktan sonra, sırtını ve başını koltuğun arkasına yasladı haminne. Gözlerini yumdu. Dudaklarında bir gülümseme belirmişti. Yüreği küt küt atıyordu. ' Ne biçim yüreksin? ' diye geçiriyordu içinden. Belki gülümsemesi bundandı. ' Çingene torbası gibisin. Çocuk sevgisini at içine, at içine, dolmak, doymak bilmiyorsun! ' "*

Büyüklerin çocukları sevmelerini ve çocuklara sevgilerini göstermeleri gerektiği mesajı verilmektedir.

Aileye duyulan sevginin ayrı bir yeri vardır. Hiçbir sevgi anne- baba sevgisinin yerini alamaz. Yazarın bu düşüncelerini aşağıdaki haminne ve torunu Gülçin arasında geçen diyalogtan anlıyoruz.

> *"Haminne:*
> *- Hani bir atasözü vardır yavrum; bülbülü altın kafese koymuşlar da, ah vatanım demiş. O hesap. Tanrı kimseyi yuvasından, yurdundan, yakınlarından ayrı düşürmesin. Babasını tutuklayarak alıp götürdüklerinde, Bastıbacak bayağı hastalanmış, yemez içmez olmuştu. Neredeyse iğne ipliğe dönecekti. Yoksa, durup dururken, bu yaşımız, bu başımızla, o kart tavuk oyununa kalkışır mıydık?*
> *- Ermiş bizleri en az annesi, babası, kardeşleri denli seviyor haminne.*
> *- Sevmiyor demedim Gülçin, beni yanlış anlama. Seni ve beni belki de onlardan çok seviyor olabilir. Her şey olabilir, bir tek şey olmaz; Bastıbacak gibi uyanık, düşünceli, duygulu bir çocuk, göz göre göre, anasından babasından ayrı tutulmaya katlanamaz, gelemez. Bu dokunur ona. Bu rahatsız eder onu."*

Mehmet Seyda çocuğun her zaman sevgiye ihtiyacı olduğu, sevginin sadece kişilere değil doğaya, hayvanlara karşı da olması gerektiği ve en önemli sevginin anne baba sevgisi olduğu mesajını okuyucularına kazandırmak istemiştir.

3.2.3. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Eğitim Ortamına İlişkin Bulgular

Eğitim sadece okulda verilen bir kavram değildir. Eğitim, doğumdan ölüme kadar evde, okulda, sokakta, iş yaşamında var olan bir süreçtir.

Yüzyılımızda pek çok etken eğitim kavramlarının amaçlarını ve işlevlerini değiştirmiştir. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler, çağdaş anlamda demokratik

yapılanmalar, insan hakları kavramının benimsenmesi ile eğitimden beklenenler artmış; geleneksel eğitim anlayışı yerini çağdaş eğitim anlayışına bırakmıştır.

Çağdaş eğitim anlayışı, bireyin her yönüyle bir bütün olarak kendisi ve toplumu için en uygun düzeyde geliştirilmesini benimser.

Çağdaş anlayışa göre eğitimin genel amacı; beden ve ruhen sağlıklı, uyumlu, yenilikçi, modern ve yaşamın her alanında aktif bireyler yetiştirmektir.

Eğitim doğumla birlikte başlayan ve tüm hayatı kapsayan bir süreçtir. Eğitim ortamı denince akla yalnızca okul gelmemelidir. İnsanoğlunun nefes aldığı her ortamda eğitim vardır. Okul başlı başına bu amaç çerçevesinde işleyen bir kurumdur. Ancak okulun yanı sıra aile, çevre, oyun, arkadaş ve iş ilişkisi çerçevesinde eğitim ölüme dek devam eder.

Mehmet Seyda'nın öykü ve romanlarında çocuk ve eğitim ortamları başlığı altına aldığımız eserler, yazarın yukarıda değinilen çağdaş anlayışa ne derece yakın olduğunu göstermektedir.

> *"Çocuğun okula başlaması ile birlikte, daha çok sayıda arkadaşla etkileşimde bulunduğu, aile ilişkilerinin zayıflamaya başladığı ve grup oyunlarının arttığı gözlemlenir. Okulda uyulması gereken kurallar, daha önceden hiç karşılaşmadığı akran grubu, öğretmenler, idareciler, başarmak zorunda olduğu dersler, sorumluluklar ve farklı bir çevre, çocuğun uyumunu zorlaştıran başlıca nedenlerdir. "* (Köksalan 2007: 48).

Çağdaş eğitim anlayışında okulun üzerine düşen ise öğrencinin bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden en uygun düzeyde geliştirilmesi için çaba göstermektir.

> *"Çocuklar ilk gençlik çağında öğretmenlerinin adil davranışlarına dikkat ederler. Yeni ve değişik etkinliklerden hoşlanırlar, kurallara isyan isteği hâkimdir. İlgi duydukları konulara ve öğretmenlere aşırı ilgi gösterirler ve toplumun onaylamadığı değerlere uygun varsayımlar geliştirirler. "*(Yalçın ve Aytaş 2003: 41).

Öğretmen, kavram öğretiminde öğrencinin yaşını, dil gelişimini ve zihinsel gelişimin ön plânda tutmalıdır.

> *"Kavram öğretiminde öğretmen, öğreteceği konunun kapsamı ve içeriğini dikkate alarak, konu çok kapsamlı ise, belli bir plân çerçevesinde kavramları nerede, nasıl öğreteceğini belirlemelidir. Öğretmen öğrencilerde oluşacak tepkileri almalı, onların anlama düzeyini kontrol etmelidir. Öğrencilerin kendi kendilerine düşünecekleri bir süreci işletmeli, araştırma ve inceleme fırsatları sunarak onları cesaretlendirmelidir. "*(Beydoğan 1998: 126).

Eğitim ortamı denildiğinde sadece okul ortamı anlaşılmamalıdır. Aile ortamı da çocuğa eğitimin verildiği yerdir.

Okul ortamında öğretmen çocuk için bir modeldir. Öğretmenin ve okul idarecilerin bunu asla unutmaması gerekir. Öğretmenin çocukta istendik davranış meydana getirebilmesi için öncelikle o davranışı kendisi de sergilemelidir. Aynı durum aile içerisinde aile büyükleri için de geçerlidir.

Konuşma, dili kullanma eylemi, düşüncenin gelişmesini hızlandıracak olmasından dolayı anne- babalar ve diğer aile üyeleri çocukla konuşmalıdırlar.

> *"Özellikle anne babalar ve diğer aile bireyleri çocukla konuşmayı ihmal etmemelidirler. Ancak bu konuşma çocukça telaffuzlarla değil, bir yetişkinin diksiyonuyla olmalıdır. Çocukların yarım, eksik ve yanlış telaffuzları eğlence unsuru olarak kullanılmamalı, böylece onların bu yanlışları tekrarlamaları teşvik edilmemelidir. Bu, çocukların konuşma ve dili kullanmada gecikmelerine sebep olur… "*(Şimşek 2002*: 17).*

Bunun dışında çocukta istenilen davranışları oluşturabilmek için çocuğu çok iyi tanımak gereklidir. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçları bilindiğinde çocuğun zevkle o davranışı kendinde gerçekleştirmesi sağlanır.

> *"Öğrencilerin derslerin dışında okuduklarıyla ilgileri arasında sıkı bir bağ vardır. Bu okuma, zorunlu, bir başka deyişle yükümlü bir okuma olmadığından öğrenci okuyacağı kitabı ilgisine, merak duyduğu alana göre seçer. O halde ders dışında öğrencilerin okuyacakları kitapları onların ilgilerine göre seçme, göz önünde tutulması gereken ilkelerden biridir. Yalnız bunu yapabilme öğrencileri yakından tanımayı, onların ilgi duydukları alanları yanılmadan saptamayı gerektirir. "*(Oğuzkan 2001: 13).

Mehmet Seyda'nın incelenen eserlerinde çağdaş eğitim anlayışını benimsediğini, okul ortamında öğretmenlerin öğrenciler için iyi birer örnek teşkil ettiğini ve öğretmenlerin öğrencileri salt bilgi alıcıları olarak değil, düşünen, üretebilen bireyler olarak yetiştirme gayreti içinde oldukları görülmüştür.

Yazarın incelenen eserlerinin büyük bir bölümünde, öğrencilerini güçlü bir şekilde etkileyerek onların kişisel gelişimleri konusunda ciddi katkılar yapan öğretmen modellerine ve bu öğretmen ile öğrencilerinin sınıfta işledikleri derslerde yaşanan durumları, öğretmenin yaklaşımı ve sistemi hakkında da ipuçları vererek işlediğini görmekteyiz. Buna ilâve olarak, yine incelenen eserlerin bazılarında¸ hikâyenin geçtiği dönemde, eğitim sistemine ait birtakım tasvirleri ve anlatımları da gözlemlemekteyiz.

Masal türü de çocukların eğitilmesinde oldukça önemlidir.

> *"Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa sürüp gelen, çoğunlukla insanların veya tanrıların başından geçen, olağan dışı olayları anlatan hikâyeye masal denir. "*(TDK Sözlük 1998: 1510).

"Terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâyedir masal. "(Devellioğlu, 1970: 747).

> *"Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyülük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır. "(Boratav 1997: 75).*

> *"Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiat üstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen sözlü bir anlatım türüdür. "*(Sakaoğlu 1999: 29).

"Genellikle olağanüstü kişilere, olaylara, serüvenlere yer verilen ve ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa anlatılarak geçen hayal ürünü hikâyelere masal denir " (Oğuzkan 2001: 17).

Görüldüğü gibi masal hayal mahsulüdür. Ayrıca sözlü edebiyat ürünüdür. Masallar eğitici ve eğlendiricidirler.

> *"Masallar eğitici, öğretici ve ders verici nitelik taşırlar. Özellikle hayvan masalları tamamen ders vericidirler. Yapılan iyilikler övülür, ödüllendirilir. Kötülükler ise cezasız kalmaz. Dinleyenler iyilik yapmaya yönlendirilir. Beydeba, Pançatantra'yı çağına tanıklık etme düşüncesiyle yazdı. Hükümdar Debşelem'e sunduğu kitabın dış yüzü halkı idare ve terbiye etmek; iç yüzü ise kralların ahlâk ve siyasetini yorumlamayı amaçlıyor. Hayvanların, canavarların, kuşların konuşturulmuş olmasıyla dış yüzü halk ve aydın için eğlence, iç yüzünde ise okumuşların fikri gelişmesi gözetilmiştir. "*(Şirin 1998: 15).

Çocuğa masalın anlatılması onun düş gücünü geliştirir, sözcük dağarcığını zenginleştirir, dinleme yeteneğini geliştirir, çocuk haklıyı ve haksızı daha iyi ayırt edebilir, çocuğu yaşama hazırlar.

İnci Enginün'ün (1987: 56) masal hakkındaki görüşleri şöyledir:

> *"Masallar büyük küçük herkesin zevk aldığı bir türdür. Aslında büyük ile küçüğün karşı karşıya geldiği, kaynaştığı eserdir de. Büyük küçüğe ya masalı anlatacak veya okuyacaktır. İster anlatsın ister okusun, bütün dikkatiyle masalı dinleyen küçük yaratık, kendisi de dikkat çeken bir varlık olur. Onun korkuları, hassasiyet, zayıflığı ve gücü hep masal okuma veya anlatma sırasında fark edilir. Zaten içinde yaşadığı ve bir devler ülkesi gibi gördüğü çevresinde küçük çocuk, masal yaratıklarını hemen çevresindeki kişilere benzetecektir. Masalların zararlı olduğu iddiaları bana daima çok budalaca geldi. Masallar kadar insanı hayata hazırlayan, duygularını besleyen bir başka tür yoktur. Bu bereketli kaynak, geleceğin insanını şekillendirir. "*

Masalların söyleyişindeki kolaylık ve eğlendiricilik çocuğun dil gelişiminde önemli bir etkendir. Okul ortamında derslerin zevkli ve eğlenceli geçmesini sağlar. Ayrıca çocuğa kazandırılmak istenen davranış, masaldan kendisine çıkarttığı ders sonunda kazandırılmış olur.

> *" Masalların çocuk eğitiminde önemli bir yere sahip olduğu, okuma, dinleme eğilimlerini gerçekleştirdiği; onları iyiye, güzele, doğru davranışlara, hoşgörüye yönlendirdiği düşünülmektedir. Çocuğa ana dilinin, bir işçinin elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini aşılayan masaldır. "*(Boratav 1958: 14).

Masalların eğitimdeki asıl fonksiyonu çocuklara sunulan iyi örneklerle ruh dünyalarını geliştirmek, onları inandıkları yolda yürüyebilecek, önlerine çıkacak engelleri yenerek şahsiyetli birer insan yapmaktır.

> *"Masal, gerçek dünyanın basitleştirilmiş bir modeli gibidir. Aynı zamanda da çocuğun dünyaya ilişkin bilgileri ve deneyimleri edinmesinde yardımcı bir araçtır. "*(Delidüzgün 2004: 26).

Masal eğitimin vazgeçilmez öğelerinden biridir. Aile ortamında ve okul ortamında verilmek istenilen eğitimin bir bakıma yardımcısıdır masal.

İnci Enginün (1987: 59) Gökalp'in masalla ilgili sözlerini şöyle dile getirir:

> *"Türkçenin en güzel çocuk masallarını yazan Gökalp der ki:*
> *Hayatın en tatlı çağı çocukluktur. Bu devirde dinlenen peri masalları, en güzel romanlardan daha vecidlidir. Bilmem çocuklarıma olan iştiyakımdan, tahassürümden dolayı mı, her nedense, bugün ruhumun içi bir çocuk bahçesi olmuş gibidir. "*

Çocuk eğitiminde son derece gerekli ve önemlidir masallar. Bu kadar öneme sahip olan bir türü Mehmet Seyda eserlerine çok büyük bir ustalıkla yansıtmıştır.

Masallar eserlerinde, Seyda'nın kendi yaşam öyküsünde de oldukça büyük bir öneme sahip olan büyükbabasının ağzından anlatılmaktadır. Eserlerinde büyükbaba yeri ve zamanı geldikçe torunlarını yanına toplayarak masallar anlatmaktadır. Bu da okuyucu üzerinde kazandırılmak istenen davranışı, duyguyu kazandırmakta ve okuyucuyu ayrı bir keyfin içine sokup eğlendirmektedir.

Mehmet Seyda'nın eserlerinde, eğitim ve eğitim ortamı teması üzerinde özellikle durduğunu ve bu kavramları roman ve öykü kitaplarında oldukça kapsamlı ve detaylı bir biçimde ele alarak kendi yaklaşımı ve tecrübeleri ile ilgili bilgiler vermekte olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla yazarın, kendi eserlerinde özellikle vurgu yaptığı "öğretmen- öğrenci ilişkisi, öğretmenin dersi işleyiş biçimi hakkındaki düşünceleri, özellikle masal yoluyla da hayal güçlerinin gelişmesi konusunda ilerleme sağlanabileceği düşünceleri" yazarın eserlerinde tekrar tekrar vurgulanmakta ve bu konularda fikir sahibi olmaktayız. Çalışmanın bu bölümünde, sadece belli başlı birkaç eserdeki ilgili konuya değinilmiş ve diğer eserlerdeki ilgili konular, çalışmanın ilerleyen bölümlerindeki başka başlıkların altında incelenmiştir.

3.2.3.1. “Gururlu Peri” İsimli Eserindeki Bulgular

Yukarıdaki bölümlerde de işlenildiği üzere yazarın bu eserinde küçük kız çocuğunu evlat edinen Salim Öğretmen ile kendi öğrencilerinin sınıf ortamında yaşadıkları da hikâyenin içerisinde işlenilmiştir. Buna göre Salim Öğretmen, öğrencilerinin ilgiyle derse katılabilecekleri ve onların iç dünyasını daha iyi anlayabileceği aynı zamanda da onların kendilerini ne oranda başarılı bir biçimde ifade edebildiklerini görebileceği bir aktiviteyi sınıfta yaptırmaktadır.

Bu faaliyetin detayları, Mehmet Seyda’nın eserlerinde çocuk ve eğitim teması içerisinde, çocuk ve oyun kavramı bölümünde ele alınmıştır. Ancak, yazarın incelenen başka eserlerinde de gözlemlendiği gibi; sınıf ortamında öğretmenin öğrencilerine yazılı ve sözlü anlatım faaliyetlerinde genellikle benzer uygulamalar yaptırdığını ve bu uygulamaların çoğunlukla yukarıda belirtilen amaçlara yönelik uygulamalar olduğunu tespit edilmiştir.

Dolayısıyla, Mehmet Seyda’nın, eserlerinde genellikle idealize ettiği eğitim sistemi, öğrencilerin katılımlarının tam olarak sağlandığı ve kendilerini istedikleri biçimde ifade etmeleri için gerekli zeminin sağlandığı, öğrenci merkezli bir sistemdir.

3.2.3.2. “Melek Yenge” İsimli Eserindeki Bulgular

“Melek Yenge” isimli eserde, hikâyenin önemli bir kısmının sınıf ortamında geçtiğini ve Türkçe Öğretmeni olarak derslere giren Müdür Bey’in, aralarında eserin kahramanı olan Zehra’nın da bulunduğu öğrencileri ile sınıfta icra ettikleri faaliyetleri anlattığı belirtilmişti. Buna göre Müdür Bey; öğrencilerine bir yazılı

anlatım ödevi vermekte ve bu sayede öğrencilerinin durumunu görmek istemektedir. Bu esnada da onlara bazı ipuçları vermektedir:

"Müdür Bey kürsüden soruyordu:
-Size geçen hafta bir ödev vermiş, hepiniz kendinize göre en unutulmaz gününüz hangisiyse, onu kısaca yazsın demiştim. Nasıl, yazdınız mı çocuklar?
Gene bir ağızdan bağrışıldı:
-Yazdık, Müdür Bey!
-İyi öyleyse, dedi Müdür. Şimdi sınıfta birer birer okursunuz, hep birlikte dinleriz. Bakalım, arkadaşlarınızın en unutulmaz günleri nasılmış öğreniriz.
Abidin, oturduğu yerde sancılanmış gibi kıvrandıktan sonra, parmak kaldırdı:
-Öğretmenim! Şey, bağışlayın, Müdür Bey, bir şey diyeceğim!
-Müdür ona bakıp, şöyle konuştu:
-Çocuğum, sınıf öğretmeniniz Dursun Bey'in rahatsızlığı devam ediyor. Bir süre, kendisine söz verdim, derslerinizin boş geçmemesi için, onun yerine ben geleceğim. Müdürlük yönetimsel ve ek bir görevdir. Aslında ben de bir öğretmenim. Dolayısıyla bana rahatlıkla öğretmenim diyebilirsiniz!
Abidin:
-Peki, öğretmenim, dedi. Öğretmenim, diye ekledi. Biz yazılı ödevlerimizin sınıfta okunacağını bilmiyorduk.
Arkasındaki sıradan Ayşe atıldı:
-Evet, efendim, bilmiyorduk!
Çocuklar adeta tempo tutuyor:
-Bilmiyorduk. Hepimiz ona göre yazdık, diyorlardı.
Müdür, bir el işaretiyle onları susturdu:
-Hepiniz ona göre yazdınızsa daha iyi. Arkadaşlarınızca dinlenilmeyeceğini sandığınız için, olur ya, arkadaşlarınızın size takılmalarından çekindiğiniz için, umarım daha güzel, daha içten şeyler yazmışsınızdır. Öyle mi acaba?
Sınıf bir ağızdan, doğrulamıştı bunu:
-Evet! Evet öğretmenim!
Müdür de, ikinci bir el hareketiyle:
-Buna sevindim, deyip gene susturmuştu onları. Yalnız, bir şeyi unutmayın çocuklar, hep aklınızda bulunsun: Biz bir yazı yazdığımız zaman, içindekileri, aklımızdakileri sadece bir kişiye değil, herkese yazmışız demektir. Bir yazı başkasının okuması için yazılır."

Yukarıdaki bölümde de görüleceği üzere söz konusu eserde sık sık bu gibi sınıf içi öğrenci öğretmen diyaloglarına yer verilmiş ve günün koşullarında icra edilen

eğitim ortamına ve yazarın kendi benimsediği eğitim modeline ilişkin örneklemelerde bulunulmuştur. Yazarın, eserlerinde öğrencilerin etkin olduğu, öğrenci merkezli bir eğitim ortamını benimsediği görülmektedir.

3.2.3.3. "Düşleme Oyunu" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazarın bu çalışmasında, önceden de belirtildiği üzere bu hikâye yazarın başka eserleri içerisinde bir bölüm olarak da kullanılmıştır, söz konusu eğitim sistemi ve sınıf içi öğretmen-öğrenci diyalogları ana unsurdur. Yine bu diyalogların da detayları çocuk ve oyun başlığı altında incelenmiştir.

3.2.3.4. "Bir Gün Büyüyeceksin" İsimli Eserindeki Bulgular

Mehmet Seyda, bu eserinde, özelikle ilkokul çağına henüz gelmemiş bir çocuğun hikâyesini anlattığından, yazarın diğer eserlerinde sıklıkla kullandığı sınıf ortamındaki olayların betimlenmesi ve öğretmen- öğrenci ilişkilerinin üzerinde durulması gibi konulara yer vermemiştir. Ancak bu eserinde de, dönemin koşulları gereği, bir çocuğun bir aile ferdine ya da okulda öğretmene teslim edilmesinde, "Eti senin kemiği benim" yaklaşımının yaygın bir biçimde kullanılması gerçeğine değinmiştir ki bu da, dönemin eğitim sistemi hakkında okurlara net bir fikir vermektedir. Diğer taraftan, kadınların okutulmaması da yine aynı bölümde yazar tarafından eleştirilmiştir.

Bu yaklaşımı anlatan kısım, ilgili eserde şu şekilde yer almaktadır:

"Okulun ilk günü, torununu okula bırakmak isteyen büyükanne:
– Ah bu ihtiyarlık, dedi. İki adım yürüdün mü bitiyorsun. Seni kendi elimle Başöğretmene teslim etmeliydim. Eti senin kemiği benim… Başını iki yana salladı. Bizim ailenin kadınları okusaydı, herhalde bugünkü durum başka türlü olurdu."

Eğitim sistemine dair aynı temanın, yazarın diğer eseri "İhtiyar Gençlik"te de işlenilmiş olduğunu aşağıdaki bölümde görülecektir.

Yazar, eserlerinde masala da yer vermiştir. Öykü kitaplarının içinde büyükbaba torununa veya torunlarına masallar anlatarak onlara ders verme amacındadır.

Aşağıda da böyle bir bölüm yer almaktadır:

"*Babaanne:*
– Bey, diye sordu eşine, siz bunlara neler anlatıyorsunuz allasen? Ne anlatıyorsunuz da, Mısırlı mumyalar gibi kıpırdamadan duruyorlar?
O günler Mısır' da, binlerce yıl önce ölmüş firavunların mumyaları bulunduğunu yazmıştı gazeteler. Sandıklara koymadan önce sarmış sarmalamışlar firavunları. Onlar da hiç bozulmadan, bir kalıp kalmışlar öyle. Bu bakımdan büyükannenin benzetişi oldukça yerindeydi.
Büyükbaba:
– Bu yaştaki çocuklara roman anlatacak değilim ya Hanım… dedi. Masal anlatıyorum elbet.
Osman doğruladı büyükbabasını:
– Büyükbabam bize masal anlatıyor babaanne, masal.
– Şimdi de ayı masalı anlatacak… diye ekledi Fahim.
– Evet, ayı masalı denir biliyor musunuz?
Büyükbaba, eşinden yana bakıp, sağ gözünü kırparak:
– Ne masalı efendim? Masal değil bu…dedi. Masal neye denir biliyor musunuz? Olmamışken, olmayacakken, sanki olmuş gibi uydurulan hikâyelere denir. Benim anlatacağım şey nasıl masal olur? Kendi başımdan geçti, geçmese neyse…"

Bu alıntı da görüldüğü üzere yazar masalın tanımını da vererek okuyucuyu masalın ne olduğu hakkında bilgi sahibi yapmıştır.

> "*–Biz Anadolu çocuğuyuz; açık havayı, avlanmayı severiz… diye başladı büyükbaba. Sık sık tavşan, keklik avına çıkarız. Çantalar tavşan ve keklikle dolmayınca eve dönemeyiz, ayıptır. Bir gün arkadaşlardan nasılsa uzaklaşmıştım, dağda yolumu kaybettim. Güneş derseniz, ha battı ha batacak. Karanlık bastı mı ben ne yaparım yahu?*
> *Fahim:*
> *-Şehzade ağaca çıkmıştı ya hani büyükbaba, diye atıldı, sen de ağaca çıkarsın!*
> *Büyükbaba kendisine yol göstermeye çalışan torununa:*
> *-İyi söyledin, aferin ama üstüne çıkıp sabahı rahat rahat bekleyecek kadar büyük ağaçlar yoktu orada, dedi. Bodurdu, kısacıktı bütün ağaçlar. Hem, bir daha kesme benim sözümü. "*

Bu bölümde de büyüklerin sözünün kesilmemesi gerektiğine yazar değinmektedir. İlerleyen bölümlerde büyükbaba bir ayıyla karşılaşır ve karşılaşma anını şu şekilde anlatır:

> *"Yirmi adım kadar ilerimde, apansız, korkunç bir homurtu koptu. Ne göreyim? Ejderha gibi, kapkara, koskocaman bir ayı yolumu kapatmamış mı?*
> *Çocukların ikisi birden, " Hiii.." dediler. İskemlelerinin üzerinde, sezgisine varmadan, birbirlerine sokuldular.*
> *- Siz olsanız durur musunuz? diye sordu büyükbaba. Ben de durmadım işte. Çifteyi doğrulttuğum gibi, salyalar akan ağzının içine nişanlayıp tetiği çektim: Gümmm! Hem benim tüfeğin, hem de vurulan ayının sesiyle inledi ortalık. Ne çare! Vurulmasına vurulmuştu, boşa atacak değilim, ama gebermemişti yedi canlı canavar. Ben ancak bir canını öldürmüştüm, geriye kalır altı, onlar yaşıyor. Hadi bakalım şimdi, ormanın içerisine doğru, gerisin geriye beni kovalamaya başladı hayvan. Kasaba nerede kaldı, ben nerdeyim? Bir yandan, tabana kuvvet kaçıyorum; bir yandan da, vakit kazanmak için tütün kesemi, azık torbamı, fesimi yere atıyorum.*
> *Çocuklar gözlerini yumarak, her zaman ağır ağır yürüdüğünü gördükleri büyükbabalarının nasıl koşabileceğini tasarlamaya çalıştılar. Olmuyor, tasarlanamıyordu böyle bir şey. Onun için de, bir lâhza sonra gözleri faltaşı gibi açılmış, büyükbabaya dikilmişti. "*

Çocuklar hayalle gerçeği benzeştirmeye çalışırlar. Masal, bu bölümde de anlatıldığı gibi çocukların hayal güçlerini zenginleştirir. Hayallerinde anlatılanı gerçekleştirmeye çalışırlar.

"-… Fesimi yere atıyorum. Canavarda durma duraklama yok, efendim. Eğilip onları şöyle bir kokluyor, sonra da ha babam, gene peşimden geliyor. Patika derseniz, gitgide sarplaşıp dikleşmekte. Hay Allah, nereden çattık bu sunturlu belaya?

Dilim bir karış dışarıda, üstelik karnım tıka basa dolu, neredeyse düşüp bayılacağım. O zaman her şey geçmiş ola,,,

Zora gelmiş büyükbabasını düşünürken, huyu gereği, gene gözleri sulanmıştı Osman' ın. Kırpıştırıp durmaktaydı kirpiklerini.

Fahim ise, olgun ve sabırlı, aynı zamanda büyük bir merek içinde, gerisini bekliyordu:

Hacı Ömer Şakir Bey, yâni büyükbaba:

-Gözü kör olsun! Dedi. Sağ yanım uçurum, sol yanım kaypak bayır. Ayağım bir kaysa, paramparça olmak işten bile değil! Dişimi tırnağıma takmış, boyuna tırmanıyor, tırmanıyorum. Şakır şakır ter içinde. Aman aman, çok şükür, sonunda bir kurtuluş yolu görebildim. Yokuşun sonunda, Allah razı olsun, önüme öbür dağın çok yakın doruğuna bir köprü gibi atılmış bir kütük çıktı. Anlaşılan, iki dağı birbirine kavuşturmak için, bunu oraya köylüler getirip koymuşlar. Kim koymuşsa, dediğim gibi, Allah ondan razı olsun. Siz artık bendeki sevinci görün.

İyi hoş ama bu tehlikeli köprüyü geçmek de, öyle her babayiğidin harcı değil! Aşağıdaki uçuruma gözüm kaydı mıydı, gözlerim kararıyor. Sonra, her dağın tepesinde olduğu gibi, insanı serseme çeviren çok kuvvetli bir rüzgâr esiyor. Gözün kararmasa, belki de rüzgâr itip düşürür. Öyle. Ama şu cenabet hayvandan başka türlü kurtuluş da yok ki… Dönüp yeniden nişan alayım desem, yetişecek ve beni parçalayacak. Eh artık, silahı astım omzuma, bu son çare; yürüyemeyeceğim için, o kütüğe sarılarak, ortasına doğru yavaş yavaş emeklemeye başladım. Azıcık daha, azıcık daha… kurtulacağım. Öbür dağın doruğuna kapağı attım mı, geçmiş olsun, Kara Ayı' ya Allahaısmarladık!

…

-Başımı şöyle bir kaldırdım ki, dostlar, ne göreyim!

-Ne büyükbaba? diye sordu Fahim.

-Ne, ne? diye üsteledi Osman.

-Hay aksi şeytan hay... dedi Hacı Ömer Şakir Bey. Böyle bir şey dünyada olamaz ve kimsenin aklına gelmez. Öbür dağın doruğuna da, benim vurup yaraladığım canavarın dişisi, bir başka ayı, her biri kazma büyüklüğündeki dişlerini dışarı çıkarmış da beni beklemiyor mu? Varın düşünün artık siz. Arkamda bir kızgın yaralı ayı, önümde bir başka ayı, altımda bir korkunç uçurum... Geriye dön ölürsün,

ileriye git ölürsün, aşağıya düşsen parçalanırsın. İş öyle bir sarpa sarmış ki, ne iz sorun, ne ben söyleyeyim!
Çocuklar:
-Sonra, sonra ne oldu büyükbaba? diye sorarken kendilerinden geçmiş gibiydiler. Anlatsan hadi!
Böyle yalvarıyorlardı.
Dedeleri, sağ omuz başını hafifçe oynattı:
-Ne olsun yavrularım? dedi. Bu durumda ne olur? Ayılar beni yedi.
Bu beklenmedik sonucu Osman anlayamamış, Fahim de anlayamamıştı. Ayıların parçalayıp yediği yürekli, yiğit avcıya büyük bir merakla bakıyor, yutkunup duruyorlardı. Hem ayılar yemişler onu, hem de karşılarında sapasağlam, kendilerine masal anlatıyor. Nasıl olur? Var, bir şey vardı bu işte. İlk önce Fahim kıkırdadı, onun peşinden Osman. Arası geçti geçmedi, makaraları koyuverdiler.
Büyükbaba da onlar gibi keyiflenmiş gülüyordu.

- *Hay Allah, ben sahi sanmıştım.. dedi Fahim.*
- *Ben de, ben de! diye bağırdı Osman. Sahi sanmıştım büyükbaba"*

Mehmet Seyda eserlerinde merak öğesini sonuna kadar kullanmıştır. Merak eden çocuğun sorgulayıp, araştıracağını düşünmektedir. Eserlerinde yer verdiği masallarla çocukları geliştirmeye çalışmıştır. Romanın devamında büyükbabanın ağzından Mehmet Seyda *"Çocuklar masal dinleyerek büyürler, sonra o masalları kendi çocuklarına anlatırlar. "* diyerek her çocuğun masal dinleyerek büyümesi gerektiğini anlatmaya çalışır. Devamında yazar hayvan sevgisini kazandırmak için şöyle devam eder.

"–Ben çok korktum büyükbaba, dedi Osman.
Fahim:
-Ben korkmadım, dedi.
-Korkmadınsa, eğer yalan söylemiyorsan çok iyi, dedi büyükbaba. Çünkü, pek öyle korkulacak, büsbütün kötü bir hayvan değildir ayılar.
-Ben onu, karşı kahvede çingeneler oynatırken gördüm.
-Ben de gördüm, dedi Osman.
-Hah işte..hayvanı yerinden yuvasından edip şehre indiren, oynatan çingenelerden korkun asıl siz. Para kazanmak için hayvanlara eziyet edenlerden korkun. Sen ayıya bir şey yapmazsan, o da sana ilişmez, geçer gider yanından. Üstüne saldırmaz. Karnı çok açsa, ya da senden bir kötülük geleceğini sezinlerse, kaçacak yeri kalmamışsa, saldırır. Hem tut ki saldırmış, ne çıkar? Alt yanı hayvan bu, saldırır saldırır. Biz saldırmıyor muyuz onlara sanki? Keyif uğruna tutup öldürmüyor muyuz onları? "

Bu şekilde masal yoluyla hayvan sevgisi aşılamaya çalışılmıştır. Yine ilerleyen bölümlerde büyükbabanın ağzından şu hikâye anlatılır:

"–Bu anlatacağım hikâyenin içinde yalan dolan olmadığından, bana da çok dokunmuştu çocuklar. Aradan yıllar geldi geçti, körpecik fidanlar koskoca ağaç oldular, ben küçüktüm dede oldum, andıkça ve anlattıkça gene dokunur. Sanki dün dinlemişim.. Her neyse, ilçeden gelen Jandarma Komutanı, Malmüdürü, bir de bizim arkadaş, üçü, dere boyundan 30- 40 metre kadar uzakta, vuracakları ayıya pusu kurarlar. Derenin, bulundukları yakası çalılıkmış, karşı yakası çamlık. Akşamüstüne doğru ayının biri oraya su içmeye gelirmiş. Ayının biri mi gelirmiş, ikisi mi? Onu bilmiyorum. Ayı gelirmiş ya, sen ona bak.

Suyunu içiyor hayvancağız, gene dönüp gidiyor. Kimseye zararı yok. Bizim üç ahbap çavuşlar, pusuda, akşamı beklemişler. Bana bu olayı anlatanın dediğine bakılırsa; dağın tepesinde yangın var, çamlar bütün tutuşmuş yanıyor sanmışlar. Meğer güneş batıyormuş.

Güneş batmış. Sular da kararmaya yüz tutmuş. Gerçekten tam bu sırada çocuklar, boz renkli bir ayı, efendim, salına salına, yabansı bir güzellikle inmiş dere kıyısına. İnmiş ki, suyunu içecek. Bizimkilerin arasında en keskin nişancı Jandarma Komutanı… Silahını omuzladı mı, Allah inandırsın, 30 metreden makarayı parçalıyor. Bir kurşunda deliyor. Onun için, herkesten önce o fırlamış çalının dibinden. Ayakta, tüfeğinin namlusunu doğrultmuş, nişan almış, çekecek tetiği. Tamam. Ne var ki; ayı, kendi üstüne çevrilen demir parçasını görmüş mü ne? Görmese de, tehlikenin kokusunu almış olacak. Belki de, namlu üzerindeki arpacığa güneş vurup arpacığı bir an parlatmış, hayvan ondan ürkmüştür. Her ne hal ise.. tehlikenin kokusunu alınca, hemen sinmiş oraya. Artık kımıldamıyor. Biraz daha yaklaşalım şuna, buradan olmayacak, yakından ateş edelim demişler. Ama hayvan, mübarek çalı çırpı arasında avcıların göremedikleri iki yavrusunu, minik ayıyı, pençeleriyle enselerinden yakaladığı gibi, havaya kaldırıp göstermiş onlara. Demek istiyor ki, yani, 'Beni vurmayın yavrularım var. Ben ölürsem onlar küçüktür, aç kalırlar.'

Bunu böyle gören bizim arkadaş, 'Aman Yüzbaşım, görmedin mi? İndir tüfeğini! ' diye bağırmış. 'Sen şu işe bak hele… ' demiş. 'Sözde o ayı, biz de insanız. ' Tövbe etmiş ve ettirmiş, o gün bugündür avcılığı bırakmışlar. Hele ayı avı mı? Tövbeler tövbesi… "

Büyükbabalarının anlattığı bu hikâyeyle çocuklara hayvan sevgisi aşılanmaya çalışılmıştır. İlerleyen bölümlerde Osman, hayvanlara karşı duyduğu sevgiyi, kedileri "Tekir"e karşı korumaya çalıştığı fare yavrularına gösterecektir.

Görüldüğü gibi masallar da birer eğitim aracıdır. Çocukların en çok sevdiği ve en çok ilgilerini çeken türdür. Belli bir davranış kazandırılmak istendiğinde masallar yardıma koşarlar.

Ayrıca çocuğun eğitiminde pekiştireç verilmesi çok önemlidir. İstenilen davranışın tekrar edilme olasılığını arttırılmak istenildiğinde, o davranış gözlendiğinde pekiştireç verilmelidir. Bunu çok iyi bilen Mehmet Seyda " Bir Gün Büyüyeceksin" romanında bunu çok güzel ifade etmiştir.

> *"Osman, büyükbabasının dizleri dibindeki küçük iskemlede otururdu. İçinde bütün balıkların resimleri bulunan bir kitap geçirmişti eline. Bu ne balığı büyükbaba, bu ne? diye sorup onlarla oyalanırdı. Derken, büyükbabasının gösterip saydığı balıkları o da büyükbabasına sayarı: Bu lüfer balığı, bu yunus balığı, bu köpek balığı.*
>
> *Hacı Ömer Şakir Bey, sırayı bozup torununu yanıltmak, şaşırtmak amacıyla, kitabın sonundan başına doğru rastgele bir sayfa açardı: Peki bu ne? O mu? Derdi Osman, hızlı hızlı gözlerini kırpıştırırdı. O, ahtapot. Aferin. Ya bu? O mu? O, mürekkep balığı. Bu? Uskumru. Bu? Hamsi. Peki bu? Sormuştun Büyükbabacım; lüfer işte.*
>
> *Bir gördüğünü, bir gösterileni kolay unutmadığı için, hemen hiç yanılmaz ve böylece büyükbabasından, ilk yürümeğe başladığı aylarda, ağustos böceği toplayıp götürdükleri sandalcılardan kopartılmış aferinleri yeniden kopartır alırdı. "*

Yukarıdaki bölümde büyükbabanın "Aferin" demesinin bir çocuk için ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Büyükbaba çocukta istediği davranışın ortaya çıkma olasılığını arttırmaktadır.

Yazar, masalın çocukların eğitiminde önemli ir yere sahip olduğunu ve ailelerin çocuklarını eğitirken pekiştireç vermeleri gerektiğini vurgulamıştır.

3.2.3.5. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular

Mehmet Seyda'nın bu romanında da sınıf içerisindeki olaylara sıklıkla yer verilmiş, öğretmen ve öğrenci ilişkileri ile öğrencilerin kendi aralarındaki arkadaşlıkları çeşitli bölümlerde ele alınmıştır. Kitabın yazıldığı yıllarda, bir sınıfta yaşanabilecek olaylar, öğrencilerin birbirlerine çeşitli lakaplar takmaları ya da öğretmenin öğrencilerini sözlü yoklamaya alması ve bu esnada onlara sorduğu sorular ve aldığı cevaplar eserin içerisinde işlenmiştir.

Aşağıdaki diyalogda olduğu gibi yazar bu temayı eserin içinde incelikle okurlarına aktarmaktadır:

"-Aslan oğlum sen, sana söylüyorum, tahtaya kalk!
Vampir Hüsnü(arkadaşları onu böyle çağırıyorlardı) üçüncü sıradan isteksizce kalktı. Tahtaya doğru yürüdü. Hem uykular akan hem de başa gelen çekilir demelere getirdiği durgun, aldırışsız yüzünü Halil Hoca'ya çeviri, baktı. Gözlerini kırpıştırarak bekledi. Bir tebeşir parçası aldı eline, ucunu parmakları arasında ufalayıp ezmeye koyuldu.
- Bırak aslan oğlum o tebeşiri, tebeşirlik işimiz yok, dedi Halil Hoca.
Vampir Hüsnü tebeşiri bıraktı.
-Engebe neye derler?
-Hocam, diyelim şurda bir çukur ve bir tepe var, şurda bir dağ ve dibinde bir göl var, buna engebeli toprak derler.
-Yani?
-Arızalı toprağın adına engebe derler.
-Oldu. Hattı üstüva neye derler?
-Hocam! Dünyanın tam orta göbeğinden geçtiği farz olunan çizgiye hattı üstüva derler.
-Aferin! Boyu kaç kilometredir bunun?
Vampir Hüsnü, hattı üstüvanın boyunu bilemez. Daha sonra Halil Hoca ona bir şans daha vermek için başka bir soru daha sorar:
– Peki, medarları anlat. Seretan medarı ne, cedi medarı ne?
-Seretan medarı Afrika'da, cedi medarı Amerika'dadır.
-Bunar nedir?
-Çöldür Hocam.
Vampir Hüsnü, yine yanlış cevap verdiği için düşük not almaktan kurtulamaz. "

Bu ve benzeri anlatımlardan yazar sıklıkla yararlanmış ve eğitim sistemine dair dönemin koşulları ile ilgili tasvirleri sıkça yapmıştır.

Dönemin eğitim sisteminin ezbere dayalı olduğu görülmektedir.

Yukarıda da değinildiği üzere Mehmet Seyda; "İhtiyar Gençlik" isimli romanında, tıpkı "Bir Gün Büyüyeceksin" de olduğu gibi, eğitim sistemi ile ilgili olarak çocuğun bir aile ferdine ya da okulda öğretmene teslim edilmesindeki yaklaşımı işlemiştir.

Çocuk babası tarafından halası ve eniştesine teslim edildikten sonra bir yaramazlık yapıp ceza aldığında; bu yaklaşımın bir örneğini görmekteyiz:

> *"Atıfet abla kapıyı çekiyordu:*
>
> *-Hiç ses etme, eniştem sana çok kızgın, çok, dedi. Babandan mektup geldi, bilmiyorsun. Eti senin kemiği benim diye yazmış. Yaramazlığını, arsızlığını gördün mü bakma gözünün yaşına, bas sopayı kerataya. Ya adam olur ya geberir diyor. Eniştem uyusun, ben seni gelir buradan çıkarırım."*

Dolayısıyla yazar, çocuk eğitiminde, ilerideki bölümlerde değinildiği gibi, ceza ve şiddetin de kullanılabildiği gerçeğini ve bunun aslında aileler tarafından teşvik edilerek eğitimin bir parçası olarak görüldüğünü eserinde eleştirmiştir.

3.2.3.6. "Deli Ali" İsimli Eserindeki Bulgular

Mehmet Seyda masalın çocukların eğitiminde vazgeçilmez bir tür olduğunu düşünerek genelde eserlerinde masala yer ayırmıştır.

"Deli Ali" adlı eserinde özürlü olan bir çocuğa büyükbabanın ağzından masallar anlatarak onun bir şeyler öğrenmesini, konuşmaya başlamasını sağlamış ve onu topluma kazandırmıştır. Aşağıya da bununla ilgili eserin kahramanı Seyda'nın ağzından şunlar dökülüyor:

"Demir halkanın, zincirin, kara gömleğin ürkütücü görünüşünden kurtulunca, herhangi bir çocuğa benzemişti Ali de. Her şey iyiye doğru hızla gelişiyordu. O, günün birinde arkadaşım da olabilirdi.

Büyükbabam, tadına doyulmaz masallarından ilkini o sabah anlattı bize.

Ümmügülsüm abla yer hasır yaymıştı.

-Çocuklar, bir varmış bir yokmuş. Bir zamanlar bir yaşlı, hasta dede ile onlara masallar anlattığı torunları varmış.

Ümmügülsüm abla ile Ali, hasıra diz çökmüşlerdi. Aslında, Ali ablasına bakıyor, o ne yaparsa o da onu yapıyordu. Büyükbabamı dinlerken, sürekli gözlerini kırpıştırmaktaydı.

Ben, her zamanki dikkatli sessizliğimdeydim.

Masal bittiğinde Ali gülüverdi, ' Dede…' deyiverdi. Kafasının içindeki ısı geçirmez buzlardan biri daha çözülmüş, kırılmıştı sanki.

Ümmügülsüm abla kardeşine sarıldı, sevinçle ağlamaya başladı. Evlerinin kapısına koştu.

-Ana ana…diye seslendi. Gel bak bi yol, gel de bak! Ali masal dinliyor, ana!

Büyükbabam yeni bir masala başlamıştı.

-Size, kırlangıcın kuyruğu neden çatallıdır, sivrisinek neden vızıldar, onu anlatayım. Ali, oğlum, sen de dinle! Bir zamanlar, tüm hayvanların padişahı yılanmış. Kan dökücünün, kan içicini biriymiş. Daha içmediğim, tatmadığım hangi kan kaldı merakıyla, her tür hayvandan birinin yanına gelmesini buyurmuş. Hayvanlar, hangi yaratığının kanının tatlı olduğunu söyleyerek, kendilerini av olmaktan kurtarmanın çabasına düşmüşler. Padişah yılan bunlardan hiçbirini beğenmemiş. Çünkü o kanları tadını biliyormuş. Bu sırada, kırlangıçla sivrisinek yan yana oturuyorlarmış. Sivrisinek, kırlangıca:

-Bunların hiçbiri bulamadı, bilemedi, ama ben biliyorum.

Padişahımızın da çok hoşuna gidecek. En tatlı kan insan kanıdır, demiş.

Kırlangıç:
-Aman, sakın söyleme. İnsan yeryüzünün en akıllı, en usta yaratığıdır. Aman sus, yoksa dünyada insan kalmaz! Diye yalvarıcı olmuş.
Sivrisinek dinler mi? Padişah yılan:
-Sıra sende, sivrisinek, sen konuş! Dediğinde sivrisinek ayağa kalkıp, bildiklerini anlatacakken, kırlangıç gagasıyla bir ısırışta onun dilini koparmış.
Buna çok öfkelenen yılan da onun üzerine atılmış. Neyse ki, çevik davranan kırlangıç, kuyruğunun orta yerinden kopmasına karşılık, canını kurtarmış. Daha sonra, insanlara yakın yerde yaşamaya, evlerinin damlarında, saçaklarında yuva kurmaya başlamış. İnsan kanı emen dilsiz sivrisineğin vızıltısı, çatal kuyruklu kırlangıçların ağaçlarda değil, evlerimizde yuva kurmaları işte bundan sonradır, çocuklar.
Ev sahibi kadın gelmişti. Masalı dinlemiş, durumu görmüştü. O, Ümmügülsüm abla gibi ağlamadı. Yalnız, birkaç kez üst üste:
-Sağ ol Efendibaba, sağ ol… dedi. Tanrı sana uzun ömürler versin, tuttuğunu altın etsin. Amin! dedi. ”

Görüldüğü gibi masal iyi bir eğiticidir. Mehmet Seyda masalı çocukların ilgisini çeken, dinleme yeteneğini geliştiren önemli bir tür olarak görür.

3.2.3.7. “Bastıbacak Ermiş” İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, bu eserinde de okuyucularına doğru davranışı kazandırmaya ve farklı bilgileri sunmaya çalışmıştır.

Romanda kitap okumanın öneminden; alkolün, gazozun zararından bahsedilerek okuyucu bu konularda yazar tarafından bir anlamda uyarılmıştır.

Romanda faklı kavramların açıklamalarına yer verilerek okuyucu bu kavramlar

hakkında bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Aşağıya alınan roman kahramanları Ermiş, Gülçin Abla'sı ve Nesrin Hanım arasında geçen konuşma buna örnek teşkil eder:

"Yolda Sapanca gölünü görmüş, denizi gördüm sanmıştı Ermiş. Anlamak istemişti.
-Deniz bu mu?
-Hayır! Demişti Gülçin Abla. Deniz bu gördüğün suyun yüz katı, bin katı daha büyük bir sudur. Git git tüketemezsin.
-Biliyor musun, diye ona bilgi verdi Nesrin Hanım, şu üzerinde yaşadığımız dünyada, denizler karalardan daha çoktur. Üzerinde koca vapurlar yüzer ki, görsen şaşırırsın!
-Burasını anlayamadım. Kara parçaları da mı deniz üzerinde yüzüyor?
-Yok, o kadar uzun boylu değil, demişti Gülçin Abla. Çukur yerlerini suların doldurmasıyla, dünya denizlerle karalardan oluşmuştur. Yalnız dört bir yanı denizle çevrili adalar, adcıklar vardır ki, uzaktan baktın mı denizde yüzüyor gibidirler. "

Yazar, büyüklerin çocukların sordukları sorulara baştan savıcı değil mantıklı ve doğru cevaplar vermeleri gerektiğini savunur.

Roman kahramanları, Ermiş ve Gülçin arasında geçen aşağıdaki konuşmayla yazar çocuklara farklı bilgiler sunmuştur:

"Ermiş:
- O haminnenin adı nedir?
- Müsavat Hanım.
- Müsavat mı?
- Yani, senin anlayacağın, eşitlik, denklik demek.
- E peki, niçin doğrudan doğruya eşitlik, denklik dememişler?
- Eski adlar biraz antikadır. Osmanlılar zamanında Osmanlıca geçerliymiş. Yabancı dillerden sözcükler alınıp kullanılırmış. Neyse, bunları artık okula gidince öğreneceksin. "

Yazar, okuyucusuna okulda her şeyin öğrenildiği mesajını vermiştir. Ayrıca kelime haznesini zenginleştirmeye çalışmıştır.

Anne ve babaların çocuklarını okutma isteği içinde olmaları gerektiğini ve çocukların da bu okuma isteğine sahip olmaları gerektiğini yazar Ermiş ve annesi arasında geçen şu diyalogla veriyor:

> *"Anne:*
> *-Senin için, oğlun çok akıllı çocuk bulunmuş Hürmüz Bacı, diyor köylüler. Yüksek mekteplerde okuyacakmışsın. Essah mı?*
> *Ermiş, ' Eh… ' gibilerden başını sallamakla yetindi. Kendini övmekten hoşlanmaz, başkaları överse karışmazdı.*
> *Kadın derinden iç çekti:*
> *-Ah kardaşların da senin gibi okusalardı. Bir yolunu bulsalardı okumanın. Hasan'ım, Hüseyin'im, öldü sizlere ömür, buban demiştir. Hacer'im, Ayşa'm hep okuyabilselerdi. "*

Yazar, çocukların okula gitmekten mutlu olmalarını istemekte ve kitap okumayı alışkanlık haline getirmeleri gerektiğini savunur. Aşağıya alınan bölüm bu düşüncelerini ortaya çıkartır:

> *"Okulların açılma günleri yaklaşmıştı. Bir hazırlıktır gidiyordu herkeste. Büyükler coşkulu, küçükler hem coşkulu hem sevinçliydiler. Gülçin Abla, onları alıp çarşıya götürmüş, her birine göğüslük, yaka, çanta, ayakkabı, çorap, palto falan almıştı. Onlara ablalık yerine analık taslıyor, sanki kendi çocuklarını giydirip kuşatıyordu.*
> *Ermiş'i geceleri yatmadan önce, odasında yoklardı bir kez. Sırasıyla dolaşırdı çocuk odalarını. Hasan'ı kitap okurken, Ayşe'yi daha sökemediği kitapları karıştırırken bulurdu. Hacer, bozuk yazısını düzeltme çabasındaydı. Ha bire yazı yazıyordu defterlere. "*

Mehmet Seyda, çocukların eğitiminde büyüklerin çok özenli olmaları gerektiğini, küçüklerin sorduğu sorulara mantıklı cevaplar vermek gerektiğini, kitap okumanın alışkanlık haline getirilmesi gerektiğini, anne babaların çocuklarını okutmak için gayret içinde olmaları gerektiğini ve çocukların okuma isteğinde olmaları gerektiğini belirtmiştir.

3.2.4. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Oyuna İlişkin Bulgular

Oyun, özellikle okul öncesi çağda çocuklar için vazgeçilmez bir öğrenme ve eğlenme faaliyetidir. Bu konuda Yörükoğlu (2004: 67) şöyle der:

> *"Çocuk oynadıkça duyuları keskinleşir, yetenekleri serpilir, becerisi artar. Çünkü oyun, çocuğun en doğal öğrenme ortamıdır.*
> *Duyduklarını, gördüklerini sınayıp denediği, öğrendiklerini pekiştirdiği bir deney odasıdır. Kısacası oynayan çocuk, kendi küçük dünyasındadır. O dünyaya kendisi egemendir. "*

Oyun her yaşta insanın hayatında önemli bir yeri olan etkinliktir. Yetişkin için oyun eğlenmek, dinlenmek, boş zamanı değerlendirmek olarak görülürken; çocuk için, yaşadığı dünyayı, çevresindeki insanları anlama ve tanıma aracıdır.

> *"Çocuk oyunları, insan türünün yavrusu olan çocuklardaki eğlenme, zamanı değerlendirme, gördüklerini taklit etme, arkadaşlarına uyum sağlama, coşkun hayal gücünü doyurma gibi gereksinmelere dayanan düzenli ve kurallı davranışlardır. Biçim, uygulama ve yaratıcılık yönleriyle tiyatro sanatının ilkel bir türü sayılırlar. Oyun oynamakta olan çocuk, bir tiyatro sanatçısı gibi oynadığı rolün tatlı yalanı içinde yaşamaktadır. Oyun sonuna kadar gerçeğe dönmek istemez. "*(Akalın 1987: 84).

Çocuğun bedensel, ruhsal gelişimi ve eğitimi için oyun şarttır.

> *"Çocuğun bedensel, ruhsal gelişimi ve eğitimi için oyun, beslenme ve uyku kadar önemli bir ihtiyaçtır. Çocuğun gözüyle bakıldığında oyun, çocuğun en önemli aracıdır.*
> *Çocuk oynadıkça duyguları keskinleşir, yetenekleri serpilir, becerisi artar. Çünkü oyun çocuğun en doğal öğrenme ortamıdır. Duydukların, gördüklerini sınayıp denediği, öğrendiklerini pekiştirdiği bir deney odasıdır. Kısacası oynayan çocuk kendi küçük dünyasındadır. O dünyaya kendisi egemendir. Kuralları kendisi koyar, kendisi bozar. Yaşıtları dışında kimsenin bu dünyaya girmesini istemez. Oyun çocuğun özgürlüğüdür. "*(Turan 2007: 17).

Çocuk eğitiminde oyunun önemli bir yeri vardır. Çocuk oyun oynarken pek çok şeyi öğrenir. Büyüklerin çocuklara bir şeyler öğretmek istediklerinde, onu oyunlaştırarak anlatmaları gerekir. Onların dünyalarına ancak bu şekilde girilebilir.

> *"Çocuğa bakmak, onu susturmak için oyunlar kurmak, uyusun diye başına oturup ninniler söylemek, onu öpmek ve sevmek gibi hareket ve duygular insanidir. "*(Cemil 1987: 510).

Çocuğun oyun ihtiyacı muhakkak giderilmelidir. Çocuk oyunla başka dünyalara gider, kurduğu hayaller oyunda gerçekleşir. Çocuk oynadığı oyunlarda adeta bir tiyatro oyuncusudur.

> *"Çocuk iş alâkasından evvel oyun alâkası içinde yaşar ve hakikati aramağa, ispat etmeğe mecbur olmadan evvel ihtiyaçlarının sevkile hareket eder. Oyunda arzu ve hayaller, ihtiyaçların sevkinde ise heyecanlarla insiyaklar, haz ile elemler hâkimdir. Bir kelime ile, düşünceden evvel faaliyet vardır. "*(Tunç 1987: 214).

Çocuğun oyun oynaması onun sosyalleşmesini de sağlar. Çevresiyle daha etkili bir iletişim kurmasında etken olur.

> *"Çocuk oyunlarının temel özelliklerinden biri de, toplumsal oluşlarıdır. Çocuk tek başına oyun kuramaz. Yalnız bebeğiyle oynamak zorunda kalan minik bir kız bile bebeğini canlı sayıp onunla konuşur ve yalnızlıktan sıyrılır. Oyun kuracak çocuğun en az bir oyun arkadaşı olmalıdır. Bu gereksinme çocuğu toplumsal olmaya zorlar. Yarınki yaşamaya hazırlar. "*(Akalın 1987: 85).

Oyun çocuğun kendine olan güvenini arttırır, kendini ifade etmesini kolaylaştırır.

> *"Çocuk oyunları, çocukların bağlı bulundukları toplumun birikimini ve toplumsal psikolojisini de gösterirler. Güvenceli, bakımlı, güçlü*

> *toplumların çocukları oyunlarda daha ataktır. Güvencesiz, bakımsız, güçsüz toplumların çocukları oyunlarda daha çekingendir. "(*Akalın 1987: 85).

Çocuk oyunları öğretici, akıl işletici, sevmeyi öğretici, yaşama içinde yenilmenin de yer alabileceğini hatırlatıcı yönleriyle çocukları eğitir ve geleceğe hazırlar.

> *"Çocuklar kişilikleriyle değil de bedenleriyle küçüktür. Kendilerine yetişkin insan davranışı yapılmasından çok hoşlanırlar. Oyunlar bunları rahatça karşılar. Çocuklarca okulun genelde soğuk karşılanması, oyun çocukluğundan ve özgürlükten ayrılış getirdiği içindir. Bu nedenle anaokullarında yalnızca oyunla vakit geçirilir. Sınıflar ilerleyince bir ders boyunca hiç kıpırdamadan sırada oturmak, Papen penceresi gibi sıkıştırılmış buhar dolu bir çocuk için çekilmez eziyettir. Dinlemekten yorgun ve bezgin düşerler. Ders aralarında bu nedenle konuşur dururlar. "*(Akalın 1987: 86).

Okul da çocuğun oyun ihtiyacını karşılamalıdır. Dersler oyunlaştırılarak işlenmelidir ki çocuk dersten keyif alarak öğrensin. Aksi hâlde sadece dinlemeye dayalı bir eğitimden çocuk sıkılır, dersten ve okuldan soğur. Oyun her yerdedir çocuk için.

Mehmet Seyda, okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocukların eğitimlerinde oyunun çok etkili bir araç olarak kullanılabileceğini eserlerinde üzerine basa basa işlemiştir. Özellikle çocuk okurlarına yazdığı eserlerinde, hikâyenin önemli bir bölümünü sınıf ortamında oynanan bu oyunlara ayırmıştır.

Aynı zamanda, okul öncesi çağındaki çocukların da yine çeşitli oyunlar yardımıyla eğitilmelerinde aşamalar kaydedilebileceği özellikle masal yoluyla da hayal güçlerinin gelişmesi konusunda ilerleme sağlanabileceği yazarın eserlerinde tekrar tekrar vurgulanmaktadır.

Mehmet Seyda eserlerinde, oyunun çocukları birbirine yaklaştırdığını, sınıf farkı gözetmeksizin bir araya getirdiğini savunmuştur.

Çalışmanın bu bölümünde, okul çağı çocukları için sınıf ortamında gerçekleştirilen bu eğitim amaçlı oyunlara ve bu oyunların temelini oluşturan Fabl türüne değinilecektir. Aynı zamanda, okul öncesi çağdaki çocuklar için de masal kavramı çerçevesinde anlatılan eğitici hikâye ve masallardan örnekler verilecektir.

Yazarın eserlerini teker teker ele almadan önce, genellikle çocuk kahramanların yaşantılarından kesitlerin anlatıldığı ve çocukların gelişimlerinin aşama aşama tarif edildiği eserlerde, masal ve oyun kavramının çok sık bir biçimde kullanıldığı tespitinin yapılması doğru olacaktır. Bu noktadan hareketle, Mehmet Seyda'nın okul öncesi ve ilkokul çağındaki çocukların hala oyun çağındaki çocuklar olmaları nedeniyle gelişimlerinde bu temel aracın kullanılması gerekliliğini vurgulamasıyla, bu kavramların etkinliğinin güçlü bir savunucusu olduğu söylenilebilir. Yazarın hayat hikâyesine bakıldığında; yukarıda da değinildiği üzere "Bir Gün Büyüyeceksin" ve "İhtiyar Gençlik" romanlarında yazarın çocukluğundan kesitler olduğu görülmüştür. Yazarın kendi gelişiminde ve de hayal gücünün güçlenmesinde hatta yazar olmaya karar vermesinde yine çocukluğunda büyükbabasının anlattığı masalların ya da kendi öğretmenlerinin sınıfta oynattığı oyunların katkıları olduğuna varılmıştır.

Çalışmanın da konusu olan çocuk ve eğitim teması içerisinde çocuk ve oyun alt başlığının özellikle ele alınması gerektiğine varılmıştır. Yazarın incelenen bütün eserlerinde de bu tema üzerinde ısrarla durması nedeniyle, bu temanın geçtiği bölümler üzerinde detaylı bir biçimde durulacak ve elde edilen bulguların yorumlanmasına çalışılacaktır.

3.2.4.1. "Gururlu Peri" İsimli Eserindeki Bulgular

"Gururlu Peri" hikâyesinde, Salim Öğretmen'in sınıfta öğrencilerine oynattığı oyun ve elde ettiği kazanımlar oldukça önemlidir, çocuk ve oyun temasının vurgulanması konusunda değinilmeye değerdir. Buna göre, derse yeni başlayacak olan Salim Öğretmen'in ilk derste öğrencilerine oyun oynattırması ve onların derse tam olarak iştiraklerini bu yolla sağlaması, öğretmenin niyetini ortaya koymaktadır.

> *"–Peki, geç otur bakalım. Bu ilk derste hemen derse başlamayalım. Kendi aramızda bir oyun düzenleyelim diyorum. Siz ne diyorsunuz?*
> *-Çok, çok iyi olur öğretmenim! sesleri tavanı çınlattı."*

Salim Öğretmen aldığı reaksiyondan mutlu bir şekilde öğrencilerini kendi düşündüğü oyunun oynanılması konusunda yönlendirmeye başlar:

> *"–Sizlere, ayrı ayrı iki haftayı nasıl geçirdiniz sormayacağım. Nerelere gittiniz, neler yaptınız kim bilir! İçinizde benim gibi, hiçbir yere gitmeyenler, kasabadan ayrılmayanlar da vardır kuşkusuz. Onların çokluk olduğunu sanıyorum. Neyse, şimdi oynanılacak oyuna dönelim.*
> *Veli parmak kaldırdı.*
> *-Söyle!*
> *-Bahçeye çıkalım da oyunu orda oynayalım, öğretmenim, dedi.*
> *-Öbek öbek ayrılıp, birdirbir, körebe, saklambaç, uzun atlama, el bende oynayabiliriz, deyip kardeşinin önerisini pekiştirdi Ali.*
> *Salim Bey:*
> *-İyi ama bahçeden içeriye daha yeni girdiniz. Bahçeyi ne tez özlediniz! der demez de sustular. Beş dakika izin size. Düşünün. Sınıfta hep beraber oynanılacak, hepinizin katılabileceği bir oyun bulun, söyleyin bana! "*

Salim Bey kararı öğrencilerine bırakır ancak istediği gibi bir cevap alamayınca aklındaki oyunu öğrencileri ile paylaşır:

"–Şimdi beni dinleyin! Fısıltılar durdu, hepsi kulak kesildiler. Ben, sınıfta, kendi aramızda, hayvanlar dünyasını canlandıralım diyorum. Nasıl beğendiniz mi?
Hiç akıllarına gelmemiş bir şeydi bu.
-Aa, aman çok iyi! deyip, öğretmenlerini alkışladılar.
-Her birinizin tanıdığı, istediği, sevdiği hayvanın biri olsun! Buraya gelsin, bütün hayvanların kralı olan aslana derdini anlatsın. Kendini savunması gereken durumlarda savunsun kendini. Ne dersiniz? "

Öğretmen Salim oynattığı oyun gereği rolleri öğrencilerine dağıtarak onların bu oyun esnasında dağıttığı rollere uygun olarak kendilerini ifade etmelerini beklemektedir.

"–Oturun! dedi. Aslanı siz seçeceksiniz. Seçeceğiniz aslan bu kürsüye gelecek. Derdini anlatmaya gelmiş hayvan kardeşlerini burada dinleyecek. Onlarla, gerekiyorsa, bu kürsüden konuşacak. Ne de olsa kraldır. Hadi bakalım, aranızdan bir aslan seçin!
-Kolay değil öğretmenim, diyenler oldu.
-Neden?
-İçimizden birini aslanlığa seçmemiz doğru olmaz.
-Neden olmasın?
-Kimimizi kayırır, kimimizi kayırmaz. Aslan siz olun!
Sesler yükseldi:
-Siz olun!
-Siz olun!
-Siz kimseyi kayırmazsınız!
Öğretmen kabul etmedi:
-Hayır, çocuklar, ben oyun dışıyım. Şurada, bir kıyıda durup sizi dinleyeceğim. Koskoca dördüncü sınıf öğrencilerisiniz. Bu okulda, sizden küçük üç sınıf daha var. Ders yılının ortasını aştık. Gelecek yıl son sınıf öğrencileri olacaksınız. Karşılıklı konuşmayı, dert dinlemeyi, bir oyunu kendinizce kurup yürütmeyi başarmalısınız. "

Öğretmen Salim, öğrencilerinden oyunu kurgulamalarını ve kendi arkadaşları arasından oyun için gerekli olan karakterleri seçerek oyunu başlatmalarını bekler. Daha sonra da bunun için ilk adım atılır ve öğrencilerden birisi ilk ve en önemli rol olan aslan için önerilir. Ancak bu öğrencinin bazı özelliklerinden ya da arkadaşlarınca yetersiz görünmesinden ötürü sınıfın onunla ilgili tereddütleri vardır.

"Kızıl saçlı Ayşe atılır:
-Ömer çekingendir aslan olamaz.
Bu söz tepki uyandırdı sınıfta. Öğretmenin yanında kimse kimseyi küçük düşürmemeliydi. Kendi aralarında birbirlerine her şeyi söyleyebilirlerdi, ama öğretmenin yanında hayır! Korkaklıkla, kavgacılıkla, yalancılıkla suçlayamazlardı birbirlerini. Bağrışmaya, el çırpmaya, sırada tempo tutmaya giriştiler:
-Ömer, Ömer, aslan Ömer!"

Yazar, bu bölümde kendi aralarındaki ilişkiler nasıl olursa olsun çocukların kendilerinden olmayan birisine (öğretmenlerine) karşı nasıl birlik olduklarına vurgu yapmış ve çocuk okurlarına bunu anlatmaya çalışmıştır. Öğrencilerin, aslan karakterinin kim olduğuna karar vermelerinin ardından oyun başlatılmış olur ve diğer hayvanları canlandıran diğer öğrenciler teker teker belirlenmeye ve oyuna dâhil olmaya başlarlar:

"–İlkin kuzu kardeşi dinleyelim. Yaklaş kuzu kardeş!
Kral, Ayşe'ye bakmaktaydı. Demek, kuzu kardeş rolünü Ayşe üstlenecekti. Oyun içinde, hiç konuşulmadan, böyle bir kural doğmuştu kendiliğinden. Ömer hangisine, hangi hayvanın adıyla seslenirse, o sırada hangi arkadaşına bakarsa, onun o hayvan rolüne girmesi kendiliğinden kararlaştırılmış oluyordu böylece."

Bu girişten sonra, çeşitli hayvanların rollerini üstlenen öğrenciler birer birer krallarının huzuruna çıkmaya ve ona sıkıntılarını anlatmaya başlarlar. Kuzu rolündeki "Ayşe" kardeşlerini kurtların alıp götürdüğünü ve hiçbir şey yapamadıklarını, anası koyun rolündeki "Elif"le beraber anlatırlar. Durumun aslını bir de olayın diğer tarafından dinlemek isteyen kral, kurt rolünü oynayacak olan "Niyazi"yi kürsüye doğru çağırır ve ona diğerlerinin iddialarının doğru olup olmadığını sorar. Kurt bu iddialara cevaben, doğa kanunu gereği kuzuları yediğini söyler ve aslanı da gerektiğinde aynı biçimde davranmakla suçlar. Bu cevabı yeterli görmeyen aslan rolündeki Ömer de kurdu ikaz ederek yerine gönderir.

Dolayısıyla, oyunun ilk perdesi gayet başarılı geçmiş ve hak dağıtmakla görevlendirilen aslan, öğrencilerin gözünde görevini yaparak herkese hakkını vermiş ve adaleti sağlamıştır. Bu ilk gösteriden sonra diğer öğrenciler sırasıyla tavuk (Fatma) ve tavuğun yumurtalarını çalan ya da onu yemeye çalışan tilki ile sansar (ikizler Ali ve Veli) teker teker kürsüye gelerek durumlarını kendi üsluplarıyla krala anlatırlar ve kralın kendileri hakkında vereceği kararı beklerler. Dersin sonu geldiğinde Salim Öğretmen'in istediği biçimde ders çok faydalı geçmiş ve öğrenciler de bu oyundan büyük keyif almışlardır. Ders arasında öğretmenler odasında, sınıftaki gürültüleri duyan ve ne olduğunu merak eden Müdür Bey'e ve diğer öğretmenlere Salim Öğretmen yaptırmakta olduğu faaliyetin neden yararlı olduğunu anlatır.

"–Peki ama yararı ne bunun?
-Ben yararını görüyorum. Her birinin anlama kavrama yeteneği ortaya çıkıyor. Onların bu yeteneklerini, oyun sırasında siz de görürsünüz.
Bir şey diyemediler. Yalnız, Başöğretmen:
-İzin verirsen, ben seyredebilir miyim? diye danıştı.
-Hay hay! "

Müdür Bey'in de sınıfa gelmesi ve gösteriyi izleyebileceği bir yere geçmesinin ardından öğrenciler yeniden oyunlarına başlarlar. Oyunun ikinci bölümünde maymun rolünü oynayan öğrenci (Abdullah) kürsüye gelir ve yazarın aklın üstünlüğünü vurgulamak istediği bölümdeki rolünü oynar. Ayrıca maymun rolündeki "Abdullah", ormanlar kralı aslanın sorunları çözme yolunu da eleştirmekte ve aslında yazarın ağzından bazı toplumsal mesajlar vermektedir.

Son olarak yazar, her canlının aslında kendisine benzemesi gerekliliğini de yine bu kısımda ele almaktadır.

"Maymun:
– Dur hele. Sana birkaç şey sormak istiyordum.
Ömer sesi elverdiğince, aslan kükremesini andırır bir ses koyverdi. Bu da onun öfkelendiğini gösteriyordu:
-Tanrı iyiliğini versin. Aslanlara soru sorulmayacağını bile bilmiyorsun!
-Aslanlara ve krallara soru sorulmazmış evet… diye konuştu maymun. Sen hem aslansın hem kral. Oh ki, oh oh!
-Ne o, alay mı ediyorsun benimle?
-Hayır, alay etmiyorum. Ne haddime! Aslanlık gücünün önünde saygıyla ve korkuyla eğilirim, aslan kardeş.
-Ama bir maymunu bunca aşağı görmene katlanamam. Pençen güçlüdür, dişlerin keskindir; bilirim. Akıldan yana hangimiz güçlüyüz, onu da ancak bilen bilir. Sana, krallık işleri nasıl gitti diye soracaktım. Zor mu, kolay mı?
– Evet, diye söylendi. Krallık işlerinin nasıl gittiğini sormuştun. Eh, oldukça iyi gitti sayılır. Kuzu ile koyun kardeşin kurt kardeşten, benekli tavuk kardeşin sinsi sansarla kurnaz tilki kardeşten şikâyetlerini dinledik.
-İyi ama bu şikâyetleri nasıl bir çözüme bağladın?
-Herkes dinledi. Bir tek sen mi dinlemedin? Kurdun hakkını kurda, kuzunun hakkını kuzuya verdim.
Maymun yüz ekşitti:
-Aslan payını da herhalde kendine ayırmışsındır, değil mi?
Canı sıkılmış durumda:
-Ya başka türlü nasıl olur? diye homurdandı aslan.
-En güçlü sensin diyerek beni sizler seçmediniz mi krallığa? "

Son olarak maymun rolündeki "Abdullah", neden kendisine gülündüğünü öğrenmeye çalışır:

"–İnsan gibi iki ayak üstünde yürümen gülünçtür biraz. Tilki kardeşe, kurt kardeşe, tavuk kardeşe, sansar kardeşe, kuzu kardeşe ve bana bak!
-Baktığımı kabul edelim. Ne olmuş?
-Biz kime benziyoruz?
Maymun kardeş, bir an düşündükten sonra karşılık verdi:
-Kendinize benziyorsunuz.
Aslan kardeş, bir daha sordu:
-Yani, kuzu kuzuya, kurt kurda, tilki tilkiye benziyor. Değil mi?
-Evet, öyle.
-Peki, ya sen kime benziyorsun?
-Ben de kendime benziyorum.
Bunun üzerine:

Hayır, hayır, dedi aslan kardeş. Sen hem kendine hem insana benziyorsun. İşte gülünçlüğün burada… ”

Bu bölümün de tamamlanmasının ardından, fare rolünü oynayacak olan “Ahmet Türkü” sahne alır ve onun sergilediği bölümün ana teması da, cüssesi aslana kıyasla çok küçük olan bir farenin, bazı durumlar ve uygun koşullar altında, kendisinden beklenmeyecek derecede kritik bir rol oynayarak, aslan gibi büyük bir hayvanı kurtarabilmesidir. Oyunun bu bölümü aslında La Fontaine’ in “Aslan ve Fare” isimli masalından alınarak icra edilmiştir. Yine bu bölümde, aslan ile fare arasında geçen diyalogda, orman yasasının ne olduğuna dair da bazı yorumlara yer verilmiş ve bunların çocuk okurlar tarafından anlaşılmasına çalışılmıştır.

“–İşte ben de onu soruyorum, dedi. Ah, bağışlayın, sormuyorum da, öğrenmek istiyorum; bu orman yasası dediğiniz şey nasıl şey?
-Ormanda geçerli biricik yasa demem, hiçbir canlının değiştiremeyeceği, bozamayacağı yasa anlamına gelir. Böyle gelmiş böyle gider demektir. Farecik, sen hiç oyun kuzuyu; kuzunun kurdu yediğini gördün mü, duydun mu? ”

Aslan ve farenin rollerini oynamasından sonra oyunun sonuna gelinmiş ve aslında orman yasası gereği tüm hayvanların haklı olduğu ve güçlü olanın zayıf olanı yemesi gerektiği, hayvanların ancak bu şekilde hayatta kalabilecekleri ve nesillerini sürdürebilecekleri sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin bazıları bu yasayı çok acımasız bulmuşlar ve bundan dolayı öğretmenlerden bir açıklama istemişlerdir.

Öğretmen Salim de, acıma duygusunun sadece insanlara mahsus olduğunu ve hayvanların bu duygudan yoksun olduklarını öğrencilerine açıklamaya çalışır:

“–Birbirlerini kollayıp koruyan hayvanlara da rastlamaktayız, çocuklar. Ama bunun acıma duygusundan ileri gelip gelmediğini bilmiyoruz. Sanırım, bizim anladığımız anlamda bir acıma duygusu yok onlarda. Belki de belirli koşullar altında, yalnız o koşullarda geçerli olan içgüdüsel bir dayanışma söz konu olabilir. ”

Mehmet Seyda'nın "Gururlu Peri" isimli hikâyesinin oldukça önemli bir bölümünü oluşturan "hayvanlar âlemi oyunu", aslında her bir karakterlerle ve oyun içerisinde diyalogla, çocuk okurlara çeşitli mesajlar verme çabasındadır. Oyunun son bölümünde ise; Mehmet Seyda'nın çocuk ve eğitim konusunda savunucusu olduğu eğitim ve oyun temasına ilişkin mesajı; oyunu izleyen Müdür Bey (Başöğretmen) ve oyunu öğrencilerine oynatan Salim Öğretmen öğrencilerine ve dolayısıyla okurlara aktarmaktadır:

> *"Başöğretmen ağır ağır doğruldu yerinden. Kapıdan çıkarken, sınıf öğretmenlerinin elini sıktı. Bu iyi. Sınıfa dönüp, 'Aferin çocuklar' dedi. Bu da iyi… 'Başarılıydınız. Kutlarım sizi! ' Bu, hepsinden iyi... Gelgelelim, yakınında olan çocuklar, onun, 'İyi bir oyundu. Güzel oynadılar! ' diyeceği yerde, 'Güzel bir dersti…' diyerek çıkıp gitmesini bir türlü anlayamadılar. Ders değildi ki yaptıkları şey, bir oyundu. Oyun sırasında, ayrıca, bol bol konuşmuş, gülmüş, el çırpmışlardı."*

Yine Salim Öğretmen de öğrencilerine aynı konuda şunları söyler:

> *"–Hayvanlar dünyasını başarı ile canlandırdınız çocuklar, diye konuşmaya başladı. Müdürünüz de beğendi. Kutladı sizi. Bunun yararlı bir ders olduğu kanısına ulaştı. Bana sorarsanız, bence de, kimi oyunlar vardır ki en iyi ders yerine geçer. Biz bu oyun sonunda şunu anlamış olduk; doğada orman yasası geçer. Uzun sözüm kısası, beslenmek için, yaşamak için, güçlü güçsüzün üzerine atılır, onu avlar ve yer. Yeryüzü oluşalı beri değişmeyen, bundan sonra da değişmeyecek olan bir yasa bu. "*

Mehmet Seyda, çocuğun oyun oynamaktan çok hoşlandığını, oyunun içerisinde daha kolay öğrendiğini ve öğrendiğini unutması zor olduğunu vurgulamıştır .

3.2.4.2. “Melek Yenge” İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, bu hikâyesinde de yine ilkokul çağındaki çocukların eğitimlerinin bir parçası olarak oyunun önemli bir rolü olduğunu, öğretmenin sınıfta oynattığı bir oyun ile vurgulamaktadır.

Türkçe derslerine girmekte olan okul müdürü, öğrencilerine “Düşleme Oyunu” isimli bir oyun oynatarak hem onların anlatım becerilerini görmek ister hem de ilgi alanları, hayalleri konusunda bilgi sahibi olmaya çalışır. Müdür Bey, oyuna başlamadan önce bu oyunu, kendisinin yakın bir arkadaşının kendi öğrencilerine oynattırdığını hatırladığını ve bu oyunu oynatarak arkadaşını anmak istediğini belirtir. Hikâyede bu eski öğretmen arkadaşının adı “Mustafa Toraman” olarak verilmektedir ki bu ismi daha sonra yazarın diğer eserlerinden “Düşleme Oyunu” ve “Şampiyonluk Kupası” isimli eserinin içindeki “Acı Tatlı Günler”, “Ben Kimim? ” ve “Yaş ve Yaşamak” hikâyelerinde de kullanılmaktadır.

Dolayısıyla bu ismin temsil ettiği öğretmen figürünün, Mehmet Seyda’nın yaşamında da çok önemli bir role sahiptir. Hem “Düşleme Oyunu”nda (bu oyun Melek Yenge’de hikâyenin bir bölümünü oluşturmaktadır) hem de “Ben Kimim? ” isimli hikâyelerde, öğretmen Mustafa Toraman öğrencilerine oyun oynatarak dersini bu şekilde işlemektedir. “Düşleme Oyunu” ve “Ben Kimim? ” adı verilen oyunlar, yazarın incelenen diğer eserlerinde ele alınmıştır; ancak Melek Yenge’de oyunla ilgili verilen mesaj ve oyun ile ilgili Müdür Bey’in yorumlarına bu bölümde değinilmiştir.

Müdür Bey’in sınıfta bu oyunun oynanılacağını söylemesinin ardından, öğrenciler oyunu anlamak için öğretmenlerine oyunun nasıl oynanacağını sorarlar:

"-Nasıl efendim?
-Anlatacağım. Açıklayacağım. Üstelik, belki de rahmetli arkadaşımın kullandığı deyimleri, sözcükleri kullanacağım.. dedi Müdür. Çünkü etkisinde kaldım ve unutamadım. Önce şunu bilmenizi istiyorum çocuklar; aklınıza gelen her oyun bir derstir aslında. Oynayacağınız düşleme oyunu da bizim için böyle ders olacak."

Burada da görüleceği gibi, "Melek Yenge" deki Müdür Bey de tıpkı "Gururlu Peri" hikâyesindeki Salim Öğretmen gibi, kendi öğrencileri yaşlarındaki çocuklar için her oyunun aslında bir ders olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla bu yaklaşımın, yazar Mehmet Seyda'nın çocuk ve eğitim teması hakkındaki temel yaklaşımlarından birisi olduğunu söylemek doğru olacaktır.

3.2.4.3. "Düşleme Oyunu" İsimli Eserindeki Bulgular

Düşleme Oyunu, yukarıda da değinildiği üzere, Mehmet Seyda'nın düşünce yapısını açık bir şekilde ortaya çıkartması bakımından da önemlidir.

Bu hikâyede, öğretmen Mustafa Toraman uzun süredir birlikte olduğu, onlara çok fazla emek ve sevgi verdiği ilkokul beşinci sınıf öğrencileri ile sınıfta bir oyun oynamaya karar verir ve hikâye öğrencilerin oynadığı bu oyun çevresinde anlatılır.

"–Bugün, bu derste sizinle başka bir şey yapalım, diyorum. Aklınıza gelen her oyun bir derstir aslında. Gelin, düşleme oyunu oynayalım!
-Hiç bilmiyoruz, oynamadık, bu nasıl bir oyun öğretmenim? Diye sordu çocuklar.
-Çok basit, çok kolay… İsterseniz, oyunumuzu Tekin başlatsın. Tekin, diyelim sen apansız büyüdün. Ya da büyümedin, bugünkü durumunda, bugünkü yaşındasın. Ne olmak, nasıl biri olmak isterdin?"

Öğretmenin bu girişi ile öğrenciler düşleme oyununu oynamaya başlamışlardır.

Öğrencilerden kimisi model olarak aldıkları öğretmenleri gibi bilgili ve saygıdeğer kişiler olmayı düşlemişler; kimisi ise babası ile daha çok zaman geçirebilmek için babasının çalıştığı fabrikada ustabaşı ya da mühendis olmayı düşlemiştir. Daha sonra söz olan bir başka öğrenci ise, uzun uzun 'Tarzan' olmak ile ilgili düşlerini anlatmış ve herkesin dikkatini çekmiştir. Ancak daha sonra bu öğrencinin bütün anlattıklarının aslında bir rüya olduğu ortaya çıkınca diğer öğrencilerden bazıları oyunun kuralının bozulduğunu düşünürler. Buna karşı öğretmen tekrar müdahale ederek insanların tümünün uyur ya da uyanıkken düşler gördüğünü öğrencilerine anlatır.

> *"–Hesapta bu da var çocuklar, diye konuştu. Bence oyunun kuralı bozulmuş değil. Hepsi aynı kapıya çıkar. Büyük küçük hepimiz, uyurken de, uyanıkken de düşler kurar, düşler görürüz. Siz hiç uyanıkken, olmasını istediğiniz bir şeyi tasarlayıp gitmediniz mi? Sırtına bindiğiniz tahta at gerçekten canlı bir at olup, kişnemedi, şaha kalkmadı mı? Leğende yüzdürdüğünüz kâğıttan kayık, sizi içine alarak enginlere açılmadı mı? İşte bunlar da, bu dalıp gitmeler, olanı olduğundan başka türlü görmeler de bir çeşit düştür. "*

Öğretmenin oynattığı oyunun amacına uygun olarak öğretmen öğrencilerinin anlatımlarını çok beğenir ve onlardan bazılarının ileride şair ya da yazar olabileceklerini düşünür. Aslında öğretmen Mustafa Toraman'ın da düşleme oyununu oynatmaktaki temel amaçlarından birisi, öğrencilerinin anlatım güçlerini ölçmektir ve istediği gibi bir sonuç almış olduğundan; öğrencilerinin *"Sizce bizim aramızdan hiç şair, öykücü, yazar çıkacak mı? "* sorusuna şu cevabı verir:

> *"–Hiç çıkmaz nasıl derim? Dilim varır mı böyle bir şey demeye? Biz insanların hepimizde gizli, üzerinde durulmadığı için daha açığa çıkmamış yetenekler barınır. Kaynaşır hatta. Asıl sorun onların ortaya çıkarılması, işletilmesidir. İşte onun için, İnsanda yetenek yoksa, nice çabalasan para etmezmiş görüşüne karşı çıkıyorum. Katılmıyorum bu görüşe. Sizler de, sende hiç yetenek yokmuş diyenlere inanmayın,*

katılmayın! Benim gibi siz de, işleyen demir pas tutmaz diyenlere inanın, katılın! ”

Mustafa Toraman, öğrencilerini kendi yeteneklerini keşfetmeleri ve bu konularda çabalayarak başarıya ulaşmaları konusunda motive etmektedir.

Oyunun geri kalan bölümünde, öğrencilerden bir diğerinin, anlattığı düşünün sonunu diğer arkadaşlarına bırakması ve sınıfın kalanının tamamının hikâyenin sonuna uyacak sonlardan zor ancak erdemli olanını seçmesi sonucunda, Öğretmen Mustafa Toraman, eseriyle tatmin olur ve öğrencileri ile gurur duyar:

“Kesin kararlı sınıfa bir şey söylemeden, Niçin? diye sormadan, ayağa kalkıp, dolu dolu gözlerle baktı öğretmen Mustafa Toraman. Onları belirli bir düşünce düzeyine getirmiş, sonra özgür bırakmıştı. Karar onlarındı.”

“Düşleme Oyunu” adlı hikâyede de yine yazarın benzer bir temayı işleyerek öğrencilerin oyun vasıtası ile dikkatlerinin derse toplanması ve aynı zamanda oldukça yararlı bir aktivite ile gelişimlerinin sağlaması temasının ele alındığını görülmektedir.

3.2.4.4. “Şampiyonluk Kupası” İsimli Eserindeki Bulgular

Bu eserin içerisinde yer alan “Ben Kimim? ” isimli hikâyede de yazar yine sınıfta oynanılan bir oyunu okurlarına aktarmıştır.

Bu hikâyenin de kahramanı yine öğretmen Mustafa Toraman’dır. İlkokul son sınıfa gelmiş ve kısa bir süre sonra ortaokula yollayarak onlardan ayrılacağı

öğrencilerine, ayrılırken yine bir oyun oynatmak ve kazananı da kitapla ödüllendirmek istemiştir. Buna göre öğretmen Toraman, kendisini, geçmişte yaşamış, ünlenmiş, Türk ulusunun büyük isimlerinden birisinin yerine koyar ve öğrencilerine çeşitli bilgiler ile ipuçları vererek onların bu büyük isme ulaşmalarını sağlamaya çalışır.

Öğrenciler, öğretmenin rolündeki kimliği bilmek için, onun bir devlet adamı olup olmadığını sorarak başlarlar çünkü geçmişte yaşamış ve Türk ulusunun büyük bir ismi denildiğinde onların akıllarına önce "Mustafa Kemal Atatürk" gelmiştir. Ancak öğretmen öğrencilerinin sonuca hemen bu kadar kolay bir biçimde ulaşmalarını istemediğinden oyun için başka bir Türk büyüğünü seçmiştir.

Daha sonra öğrencilerinin hangi çağda yaşadığı ve öldüğü, hangi işi yaptığı daha önce hiç kitap yazıp yazmadığı gibi sorularına cevaben gerekli ipuçlarını verir ve en sonunda da bu Türk büyüğünün eserlerindeki öykülerden birkaçını öğrencilerine okur. Öykülerinden birisi "Keçeli Dede", bir diğeri "Şadi Çelebi" ve son öykü de "Hazerfan Ahmet Çelebi" hakkındadır. "Hazerfan Ahmet Çelebi"nin hikâyesini dinleyen ve onun uçma denemelerinde başarılı olduktan sonra padişah Dördüncü Murat tarafından Cezayir'e sürgün edilmesini öğrenen öğrencilerden bir tanesinin yorumu da önemlidir.

"–Keşke padişah ondan korkmasaymış. O zaman biz belki uçağı Batılılardan önce bulurduk."

Bütün bu ipuçlarından sonra öğrencilerin son sorusu *"Sizin adınızda da 'Çelebi' var mı?"* şeklinde olmuş ve buna cevaben öğretmenleri de çelebinin anlamını da onlara açıklayarak şöyle söylemiştir:

"–Çelebi eskiden, şimdiki bay, geçmişteki bey ve efendi yerine kullanılan bir deyimdir. Ayrıca, terbiyeli, ölçülü, bilgili kişilere de çelebi derlerdi. "

Bu son açıklamanın da ardından, öğrencilerin hepsi birden doğru cevabı, Evliya Çelebi cevabını, öğretmenlerine verirler.

Dolayısıyla, "Hayvanlar Âlemi" ve "Düşleme Oyunu"ndan sonra, "Ben Kimim? " oyunu da Mehmet Seyda'ya göre öğrencilerin düşünsel anlamda ve sözlü ya da yazılı anlatımlarının gelişmesi bakımından oyun ortamının sağlanması çok faydalı olmakta ve onların gelişimlerine katkı yapmaktadır.

3.2.4.5. "Bir Gün Büyüyeceksin" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, çocukların oyunla büyüyeceğine, oyunla hayal güçlerinin gelişeceğine inanmasından dolayı eserlerinde, eserde geçen kahramanların oynadığı oyunlara da yer vermiştir.

Yazarın bu eserinde de romanın başkahramanı Osman'ın ve kuzeni Fahim ağabeyinin arkadaşları Piraye ve Mehlika ile oynadıkları " korsancılık" oyununu anlatmıştır. Bu oyunu aynı zamanda "Del'Ali" adlı eserinde de yine hikâyenin kahramanlarına oynatmıştır. Ancak "Del'Ali" adlı eserinde "Osman" karakterinin yerini "Seyda" karakteri almaktadır. Bu oyun romanda (Bir Gün Büyüyeceksin) şöyle anlatılmaktadır:

> *"Boş dakikalar geçirmenin yakışık olamayacağını hesaplayan Fahim, elebaşlılığını takınıp ayaklanmıştı zaten. Onlara hangi oyunu oynamak istediklerini sordu. Evcilik mi, koşmaca mı, el bende mi, köşe kapmaca mı, hangisini? Bir yanda da 'Çağıracaklar şimdi, çabuk…'*

diyordu.

Hemen karar verilmeliydi, evet. Danışıp soruyordu, evet. Ama öbürleri de biliyorlardı ki, gene onun dediği olacak, gene o kendi bildiğini okuyacaktı. Zaten, 'Evcilik' diyeni, 'Saklambaç' diyeni dinlememiş, bir ağacın arkasına, büyükbabadan saklanmış tahta kılıçları alıp getirmeye koşmuştu. Bu, 'Korsancılık' oynanacak demekti.

Osman'la birlikte, bellerine sicim bağlayıp, kuşandılar kılıçları. Mehlika 'Ana Kraliçe' idi, Piraye onun kızı. Fahim, 'Baş Korsan' dı, Osman yardımcısı.

Ana Kraliçe ile kızı, büyükbabanın biraz önce kalktığı sandalyenin üzerine çıktılar. Oradan masaya geçtiler. Düşmemek için birbirlerine sıkıca tutundular. Orası haydutların gemisiydi. Büyük gemisi. Hattâ, büyük gemisinin de kaptan köşkü. Çevrelerindeki iskemleler ise, küçük gemilerdi. Kraliçeyi kurtarmak için, her şeyden önce, küçük gemileri dolduran haydutları haklamak gerekecekti; bütün hazırlık buna. "

Daha sonra Fahim ile Osman kılıçların çekerler, sanki gerçekten dövüşüyormuşçasına sesler çıkartırlar, kızlar da korku içinde çığlık atarlar ve sonunda kızları kurtarırlar. Kurtarmalarının ve kraliçeyi selamlamalarının ardından şölen sofrasına geçerler. Bu bölümde şöyle anlatılır:

"Şölen sofrasına oturuldu mu, kırık kiremitlerin üzerine yatırılmış incir yapraklarında, yemeklerin biri gider biri gelirdi. O yemeğin tadı üzerinde, özel kanılar ille açıklanmalıydı.

- Ih ıh ıh… aman ne güzel olmuş, eline sağlık!

- Çok tatlıymış.

- Ben bu hurma tatlısını yedim, tıkandım be yahu,

- Ben bir tane daha alayım.

- Obur.

- Obur sensin!

Fahim'le Osman, büyükbabalarının kimi zaman sofrada söylediği bir sözü söylemeyi, yani, bir süre dillerini avurtlarında gezdirdikten sonra ağızlarını şapırdataraktan, 'Hay eline sağlık! ' demeyi hiç unutmazlardı. "

Yazar, çocukların oynadıkları oyunları ayrıntılarıyla anlatarak okuyucunun hayal gücünü zenginleştirmekte, onu eğlendirmekte ve çocukların oynadıkları oyunlar hakkında bilgi sahibi yapmaktadır.

Ayrıca bu oynanan oyundan hareketle çocukların aile büyüklerini örnek aldıklarını ve oyun oynarken de o kişinin rolüne girmeye çalıştıklarını görmekteyiz.

Çocukların oyun ihtiyacını muhakkak çocuk kitaplarıyla da doyurmalıyız.

3.2.4.6. "Deli Ali" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, bu eserinde de yine oyun öğesine değinmiştir. Çocukların oyun oynarken veya varlıkları oyuncak hâline getirirken ortaya koydukları hayal güçlerini göstermesi bakımından önemlidir.

Bu hikâyede eserin başkahramanı Seyda, büyükbabası ve büyükannesiyle birlikte Uşak'a taşınacaktır. Kuzeni Fahim ağabeyinden ayrılmadan son gece birlikte yatarlar. Aralarında şu konuşma geçer:

"Fahim ağabeyimle benim dileğimizi kırmadılar, son gece aynı döşekte yatmamıza izin verdiler. Gözümüze uyku girmedi. Mır mır konuştuk durduk.
Fahim ağabeyim:
-Sen hiç merak etme, dedi. Oyuncaklarını kırmam, olduğu gibi korurum.
Pek çoğu kırılmış, eskimiş oyuncaklarımı zaten gözden çıkarmıştım. Eski süpürge saplarını kesip entariler giydirdiğimiz, baş yerine bir bez parçası bağladığımız ve kaşını gözünü mor kalemle boyadığımız bebekler daha değerliydi bence. Bunların irilisi ufaklısını- diyesim, analarıyla çocuklarını- becerikli elleriyle Mehlika yapmıştı. Düz bir tahtaya koyardık hepsini. Tahtada parmaklarımızla usuldan bir tutturduk mu, başalarlardı döne döne oynamaya. Seyrine, keyfine doyum olmazdı.
- Mehlika ile Piraye gelince birlikte oynarsınız, dedim.
- Siz gidiyorsunuz, onlar artık gelmezler, dedi.
- Belki gelirler.

- Kim bilir?
Bir an, gözümün önünde, Mehlika'nın ana bebeği kucağına alarak ona ninniler söylemesi canlandı. Sarışın, uysal, mavi gözlü Piraye, küçük bebekleri uyutmak için çok sıkıntı çekerdi. ' Bu yaramazlar uyumuyorlar…' diye yakınırdı. Ablasının üstüne yıkardı tüm sorumluluğu. Çünkü, ya ablası gibi söylemez, ya sesinin duyulmasından utanırdı.
Fahim ağabeyim, bir aralık:
- Gideceğin yerlerden mektup yaz, postaya at… diye uyardı. "

Bu bölümden de çocukların oyun oynarken oyuncak olarak düşündükleri varlıkların çeşitliliğini görüyoruz. Yine, yazar çocukların hayal güçlerinin genişliğini anlatmaya çalışmıştır. Çocukların oynadıkları oyuncaklardan anlaşılmaktadır ki çocukların, yetişkinlerin dünyasından farklı bir dünyaları vardır.

3.2.4.7. "Bastıbacak Ermiş" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, bu eserinde de çocuklar için oyunun şart olduğunu göstermektedir.

Roman kahramanı Ermiş'i yaşının gereği tüm oyunlarda oynatmıştır yazar. Aşağıya alınan bölümler çocuğun her zaman oyuna ihtiyacı olduğunu göstermektedir:

"Ermiş, öbür kardeşleri –yani ablaları, ağabeyleri- ve köy çocuklarıyla birlikte çeşitli oyunlara dalmıştı. En sevdiği oyunlardan biri saklambaçtı. Bir yere gizlendi mi, kendiliğinden ortaya çıkmadıkça, hiçbiri onu bulamazdı. "

Oyunların çeşit çeşit olduğunu ve çocukların farklı oyunlardan hoşlandıklarını, bu bakımdan çocukların ilgilerinin farklı olacağını yazar aşağıya alınan bölümde ifade etmek istemiştir:

"Daha sonra taş tutup, eşleşip, ağaçlar altında köşe kapmaca oynamayı kendilerine uygun buldular. Bahçede çığlıklar yükselmeye başladı. Sevinç çığlıkları, coşku çığlıkları!

Çocukların kimisi salıncaklarda sallanıyor, kimisi elinde bir teneke kutu ve bir değnekle yerlerde harıl harıl bir şeyler arıyorlardı. Onlar, her gün taze yumurtalarını içtikleri, bahçenin bir köşesinde kümesleri tel örgü ile çevrilmiş tavuklar için solucan arıyorlardı."

Çocuklar, oyun oynarken çok mutludurlar ve çok eğlenirler.

"Çocuklar bahçeye çıkarıldıkları zaman onlarla birlikte bahçeye çıkıp koşmaktan, oynamaktan geri kalmazdı hiç. Oyun oynarken de coşkun bir yanı vardı onun. Sessiz, durgun zamanlarının acısını çıkartmak ister gibi, oyunlara ver gücüyle, canla başla katılırdı. İkide bir kendisini ebe yapmalarını, gözlerini bağlamalarını bayağı istekle, gülümseyerek kabullenirdi. "

Yazar, sadece çocukların değil yeri geldiğinde büyüklerin bile oyuna ihtiyaçları olduğunu düşünür. Aşağıdaki bölüm bunu gösterir:

"Akşamüzeri bahçede eğlenildi. Koca koca adamlarla Gülçin abla köşe kapmaca oynadılar. Aralarına Ermiş'i de almışlardı. Onu da koşturuyorlardı. Ermiş'teki keyif gırla! "

Ayrıca yazar, roman konu olan hırsızlık olayında gerçek hırsızı ortaya çıkartnak için bütün aile üyeleri adeta bir tiyatro oyunu sergileyerek gerçek hırsızı ortaya çıkartmışlardır.

Mehmet Seyda, çocuğun her zaman oyuna ihtiyacı olduğunu, oyunun çocuk için eğlendirici, öğretici yanları olduğu mesajını vermiştir.

3.2.5. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Şiddete İlişkin Bulgular

Çocukluk yıllarında çocukların maruz kaldığı şiddetin, çocukların gelişimleri üzerinde çok ciddi etkileri olduğu ve kişiliklerinin gelişmesinde derin izler bıraktığı açık bir gerçektir. Bu noktadan hareketle, Mehmet Seyda'nın da bu konudaki tespitleri ve eserlerinde şiddet temasını ele alış biçimi oldukça önemlidir.

> "*Fiziksel şiddet, kişilere veya hayvanlara karşı fiziksel gücün kullanılması ya da ifade edilmiş açık bir biçimde fiziksel gücün tehdit unsuru olarak kullanımıdır. Sözel şiddet, insanın karşısındakini küçük düşürücü, kırıcı, alay edici sözler kullanması, doğrudan ya da dolaylı olarak onu aşağılaması, kötülemesi, kişiliğine saldırması, umudunu, beklentisini kırması, türlü söylentiler çıkarması, sert, kaba konuşmalarla sürekli engellemeler yapması olarak açıklanabilir. Simgesel şiddet ise eylem öncesi simgesel dil ve işaretlerdir. Simgesel şiddette daha çok yüz ifadeleri, mimik ve işaretler egemen unsurlardır."*(Turan 2007: 204).

Şiddet bir çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkiler. Şiddeti yaşayan veya şiddete şahit olan çocuğun kişiliğinde şiddetin izleri kalır.

> *"Aile ortamında çok sıklıkla rastlanan şiddet tipi, kocasının kadını istismar etmesidir. Aile içi şiddet, çocuğun iki yönlü istismarına neden olmaktadır. Birincisi, şiddet gören annenin çocuğuna şiddet göstermesi şeklinde ortaya çıkar. İkincisi ise, ana baba arasındaki şiddet sahnesine tanık olan çocuğun duygusal yıkımıdır. Şiddetin öğrenilen ve taklit edilen bir davranış modeli olduğu unutulmamalıdır.*" (Turan 2007: 203).

Şiddetin öğrenilen ve taklit edilen bir davranış olduğu unutulmamalıdır. Şiddet gören çocuğun kendine güveni azalır, toplum tarafından dışlanır ve yalnız bir birey haline gelir.

> *"Döven anne ve baba, ya aile içi huzursuzluğunun ya da iş yaşamındaki gerginliğinin etkisinde kalarak, çocuğu ile kuramadığı iletişimi dayak yoluyla bastırmak ister. Dövülen çocuk, itilen, horlanan ve duygularını dile getiremeyen çocuktur. Dayak olumsuz ve itaatsiz çocukların yetişmesine sebep olur. Çocukların bu olumsuz davranışları, ana- baba- çocuk ilişkisinin gelişim boyunca daha da bozulmasına yol açar. Evinde duygularını ifade edemeyip, dayakla bastırılan çocuk, okulda saldırgan, arkadaşlarını ve öğretmenini rahatsız eden bir birey olabilir. Bir bakıma, evde bastırdığı duygularını oyunda veya okulda açığa çıkarabilir. Babasının kendisine yönelttiği saldırganlık türündeki davranışları, arkadaşlarına uygulayabilir. Bazen de dayak yoluyla sindirilen çocuk, öylesine pasifize olur ki, bu silik kişilik görüntüsünü tüm yaşamında sürdürebilir. Kendine güveni kalmaz. Oyun grubu tarafından dışlanır ve yalnız bir birey olarak kendi dünyasında yaşamını sürdürebilir. "* (Yavuzer 1999: 48).

Fiziksel şiddetin yanında yazarların kendi doğrularını dikte etmeye çalışmalarında farklı bir şiddet söz konusudur.

> *"Yazarlar kitaplarında çocuğu özgür bırakacak bir takım yöntemleri öne çıkarmak yerine, kendi doğrularını öğretmeye çalışarak olumsuz bir tutum sergilemektedirler. Bu tutum hedef kitle olan çocukları robot varlıklar olarak görme eğilimini yansıtmaktadır. Bu bakımdan yazar ve çocuk arasında gerçek bir iletişim söz konusu olamaz. Eleştirel okuma yapmanın yollarını tıkar. Edebiyat çocuğu özgür kılması gereken bir sanat dalıdır. Bu dayatmacı tavır sanatın tabiatına ters düşer. Çocuk farkında olmadan yazarın dayatmacı tavırla sergilediği şiddete maruz kalınca, ondaki en önemli duygu olan merak duygusu körelir ve soru sorma cesaretini kaybeder. Bu çocuğun gerçek edebiyat zevkini gasp etmekten başka bir şey değildir.* "(Turan 2007: 209).

Çocuk, özgür bırakılmalıdır, kendi doğrusunu bulabilmelidir.

Sever (2002) "Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet" başlıklı bildirisinde aşırı öğreticiliğin çocuk edebiyatı metinlerinde şiddet anlamı taşıdığını belirtmesinin yanında şuna değiniyor:

> *"Amacına şiddet uygulayarak ulaşan kahramanların bir özdeşim öğesi olarak belirdiği kitaplar, çocuklarda ruhsal sorunlara neden olabilecek iletilerle yapılandırılmaktadır. "*

Çocuk kitaplarının şiddete özendirici olmaması gerekir. Çocuk şiddet göstererek amacına ulaşmamalıdır.

Sonuç olarak, çocuk edebiyatında şiddet farklı şekillerde ortaya çıkar. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

> *"1. Çocuk edebiyatı metinlerinde görülen aşırı öğreticilik boyutu.*
> *2. Metinlerin mutlak doğru olduğu konusunda ısrarcı yaklaşımlar ve bunların sonucunda çocuk okuyucuyu eleştirel yaklaşımlardan yoksun bırakma.*
> *3. Kültürel Şiddet. Özellikle batı merkezli çocuk klasiklerinde rastlanılan batı değerlerinin tartışılmaz bir biçimde yerli kültüre empoze edilmeye çalışılması.*
> *4. Sosyal hayatta görülen psikolojik ve fiziksel şiddetin çocuk edebiyatı metinlerine yansıması. Eserlerde yazarların eleştirel ana-baba tavrını esas alarak, çocukları ve onların davranışlarını küçümseyici bir tutum sergilemeleri. Bu tutumların, yine şiddet tanımında yapılan tasnife uygun olarak, çocuk edebiyatı metinlerinde sözel ve simgesel bir şiddet şeklinde belirgin kılınması.*
> *5. Yetişkinler için kaleme alınan metinlerin hiçbir düzenlemeye tabi tutulmadan çocuklara okutulması şeklinde ortaya çıkan ana- baba veya öğretmenin pedagojik yaklaşımdan uzak tutum sergilemeleri. "* (Turan 2007: 209).

Çocuk kitaplarında, çocuğun sağlığı; fiziksel, duygusal gelişimi göz önünde bulundurularak şiddet öğesine yer verilmelidir.

Mehmet Seyda'nın eserlerinde şiddetin farklı ortamlarda, farklı türlerinin ele alındığını görmekteyiz. Bunlar arasında, çocukların arkadaşlarına karşı uyguladıkları fiziksel ve sözel şiddet, aile fertlerinin çocuklarına uyguladıkları

fiziksel ve sözel şiddet ve de eğiticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerine uyguladıkları fiziksel ve sözel şiddet vardır.

3.2.5.1. "Gururlu Peri" İsimli Eserindeki Bulgular

"Gururlu Peri" isimli hikâyede, sokaktan alınarak evlat edinilen küçük kızın diğer çocuklar tarafından maruz bırakıldığı sözel ve fiziksel şiddet de hikâyenin önemli bir teması olarak yazar Mehmet Seyda tarafından işlenmiştir.

Hikâyede, evlat edinilen, sahip çıkılan ve bir anlamda hayatı değişen küçük kızın yaşadığı bu değişim, diğer çocuklar tarafından hemen kabullenilemez. Çocukların zaman zaman çok acımasız olabildikleri gerçeği ile beraber yazar bu durumu hikâyede oldukça güçlü bir biçimde işleyerek çocukların uyguladıkları şiddeti okurlarına aktarmaktadır. Mehmet Seyda hikâyede, küçük kız gerçek annesine ilaç götürmek için evden ayrıldığı sırada kendisini takip eden üç gölgeyi fark etmesi ile başlayan bölümde bu durumu şöyle verir:

> *"Ardına takıldıklarını sandığı bu üç gölge, onun yabancısı değillerdi. Bir zamanlar sokak arasında taş ve kuka oynadığı, itişip kakıştığı çocuklardı. Ne ki, Öğretmen Salim'in evine kapılanalı, onunla annesinin "kızları" olalı beri, özellikle yırtık pırtık giysilerinden kurtulup iyi ve sıkı giyinmeye başlayalı beri tutumlarını, davranışlarını değiştirmişlerdi. Takılmaya başlamışlardı Peri'ye. Arkasından yetişip iteleyerek çamura düşürmek istiyorlardı. Sataşıyorlardı. Çelmelemeye kalkışıyorlardı. Peri bu oyunların tümünü bilirdi. Ya kaçarak, ya çelmelerin üstünden atlayarak kurtuluyordu ellerinden. Kimden nasıl öğrendilerse, Peri'yi görünce başlıyorlardı bir makam tutturmaya:*
>
> *Allayıp pullamışlar kızı*
> *Çalım atarmış bazı bazı*
> *Süsünü alınca üstünden*
> *Olmuş gene hizmetçi kızı! "*

Bu sataşmaların ardından üç çocuk, Peri'nin üstüne gitmeye devam ederler ve küçük kızın karşılık vermesine üzerine ona fiziksel şiddet uygularlar:

> *"Recep, onun zayıf damarına basmayı acımasızca sürdürüyordu:*
> *-Çeşmeden su taşıyor her gün. Koyunları, inekleri sağıyor. Ağıl temizliyor. Bok kokuyor!*
> *Küçük kız, gözyaşlarından önünü göremez olmuştu. Bağırırken, boyun damarları hani oklava gibi şişti:*
> *-Yalan!*
> *Recep anasını su taşırken görmüş olabilirdi. Ama kapalı damda koyun, inek sağarken görmüş olamazdı. Kendini tutamadan, küçük ayaklarıyla Recep'i tekmelemeye çalıştı:*
> *-Pis domuz, pis yalancı!*
> *Azıcık arkaya sıçrayıp kendini tekmelerden koruyan Recep, yandan saldırıya geçerek bir tokat yapıştırdı Peri'nin yüzüne:*
> *-Beni tepeni ben de teperim, kız! – Yetinmedi, durmadı, bir de tekme attı baldırına.*
> *-Sümsük! "*

Peri, bu saldırılardan kendini kurtarır ancak çocuklardan kaçarken dereye düşer ve ciddi bir ölüm tehlikesi atlatır.

Hikâyede işlenmiş olan bu şiddet, her çocuğun aslında büyürken kendisini çevresine kabul ettirme sürecinde büyük sıkıntılar yaşadığını göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca, çocukluk çağından itibaren insanların, değişen, gelişen ve ilerleyen kişilere karşı duyduğu kini ve onu aşağı çekme çabasını da vurgulaması açısından kayda değer bulunmuştur.

3.2.5.2. "Melek Yenge" İsimli Eserindeki Bulgular

"Melek Yenge"de de küçük kız ailenin en küçüğü olması nedeniyle ailede en savunmasız ve bu nedenle de sözel şiddete en çok maruz kalan birey olarak

karşımıza çıkmaktadır. Küçük kızın yengesi Zehra'nın bu durumunu, okul müdürüne, müdürün küçük kızla ilgili bazı beklentilerini aktarmasının ardından şu şekilde anlatarak onun içinde bulunduğu durumu açıklamak istemiştir:

> *"–Ummayın, beklemeyin. Bunu hiçbir zaman yapmaz o, dedi. Yapmaz değil de, yapamaz. Gözünüzden düşmekten korkar. Evde de eziliyor. Sanki onu gagalamak için herkes tepesinde. Belki o yüzden, içyüzünü hiç kimseye göstermek istemez."*

Diğer taraftan Zehra, evde yaşadığı bu sözel ve de hikâyede açıkça ifade edilmiş olmasa da, aslında ima edilmekte olan fiziksel şiddet nedeniyle okulda bazı küçük, affedilebilir hatalar yapmakta ve bunun sonucu olarak da farklı bir sözel şiddeti arkadaşlarından görmektedir. Arkadaşları Zehra'ya genellikle inanmazlar ve onunla alay ederler ki bu da küçük kızı çok derinden etkilemektedir. Yine böyle bir durumda, arkadaşları yoğun bir biçimde Zehra'ya yüklenmektedirler ve yazar Mehmet Seyda bu anı şu şekilde tasvir eder:

> *"Zehra'nın gözlerinden yaşlar inmeye başladı:*
> *-Size çekilin yanımdan diyorum, beni rahat bırakın!*
> *Sanki öbürleri görmemiş, ayrımsayamamış gibi Ayşe haber verdi:*
> *-A, çocuklar, ağlıyor bu!*
> *Hiç oyuncak yüzü görmemişken, ellerine her nasılsa geçmiş bir oyuncağı kurcalamak, sonunda kırmak isteyen çok meraklı çocukları andırmaktaydılar hepsi de."*

Mehmet Seyda, çocukların aralarından birisine karşı takındıkları bu tavrı, ve çocuğun kendini koruma çabasını Müdür'ün ağzından eserinde şu şekilde açıklar okurlarına:

> *"–Çocuklar birbirlerine zayıf yanlarını, yerlerini göstermekten kaçınıyorlar, kardeşim. Kendilerini korumaya çalışıyorlar. Arkadaşlarının hemen o zayıf yanlarına saldırmalarından, alay etmelerinden ödleri kopuyor. "*

Bu hikâyede, son olarak üzerinde konu ile ilgili olarak durulması gereken nokta ise şiddete maruz kalan çocukların içinde bulundukları durumu açıklayan aşağıdaki diyalogdur ve yapmış olduğu saptama açısından önemlidir.

> *"Azarlandığım zaman, bana çıkışıldığı zaman, hiç de içimden iş yapmak gelmez…dedi Fidan Çıdal. Oturup, bol bol ağlamak gelir. Gelip, büyüklerden biri gönlümü alıncaya kadar, bütün büyüklerime darılırım, küserim.*
> *-Duydunuz ya çocuklar! dedi Müdür Bey. Böyle olur. Genellikle böyle olur. Siz çocuklar azarlanmaya, dövülmeye gelemezsiniz. İnce bir fidan gibi kırılıverirsiniz, hemen solarsınız. "*

Şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini bu diyalogtan anlamaktayız. Mehmet Seyda, şiddetin çözüm olmadığını savunmaktadır.

3.2.5.3. "Deli Ali" İsimli Eserindeki Bulgular

"Deli Ali" isimli hikâyede, rahatsız bir çocuğun bilinçsiz ebeveynler tarafından yanlış yetiştirilmesi ve her türlü şiddete maruz bırakılması nedeniyle rahatsızlığı ilerleyen ve tamamen ailenin kontrolünü kaybettiği bir çocuğun hikâyesinin işlendiği belirtilmişti. Çocuğun maruz bırakıldığı şiddet neticesinde çocuğun da saldırganlaştığı ve çevresine zarar vermeye başladığı, bu nedenle de zincire vurulduğu hikâyede ele alınmaktadır.

Çocuğun aileyi utandırdığı bir olayın ardından babanın çocuğa yaklaşımı ve bununla ilgili yaptığı açıklama aslında durumu daha net bir biçimde ortaya koymaktadır:

"Tut bakalım, Ali'ye şeker tut.
Kâğıdı açıp şekerleri uzattım.
Ali önce elime baktı. Sonra elime öyle şiddetli vurdu ki, elim merdiven korkuluğunun tahtasına çarptı ve getirdiğim şekerler dört bir yana saçıldı. Canım yanmıştı, ama canımın yanmasından çok, korkmuştum. Aynı zamanda kızmıştım.
– Terbiyesiz… diye üzerine yürüdü babası.
Ali hemen basamağa çöktü ve bir böcek gibi kollarıyla kapandı.
-Sakın vurma evladım… dedi büyükbabam.
-Bu oğlandan çok bezdim, Efendi baba. Onca dövdüm, zincire vurdum, adam edemedim. Gebermedi gitti! "

Aile içindeki şiddetin hasta bir çocuğu bir anlamda eğitmek için kullanıldığı bu hikâyede, şiddetin durumu çok daha kötüye götürdüğü, ancak daha sonra büyükbabanın çocuğa şefkatle yaklaşması ve ilgi göstermesi neticesinde, çocukta meydana gelen pozitif ilerleme, yazar Mehmet Seyda tarafından oldukça yalın ve çarpıcı bir şekilde çocuk okurlara aktarılmıştır.

Aynı zamanda, "Deli Ali"deki ilerleme neticesinde, çevredeki diğer çocuklarda artık onunla alay edememekte ve uyguladıkları psikolojik şiddeti de sürdürememektedirler. Dolayısıyla, ilgilenilen ve doğru şekilde yaklaşılan bir çocuk, bu sayede hem fiziksel hem de sözel şiddetten kurtulmuş, daha sonra da babasına işlerinde yardımcı olarak ailesine katkı sağlayan gerçek bir birey haline gelmiştir.

3.2.5.4. "Bir Gün Büyüyeceksin" İsimli Eserindeki Bulgular

Bu eserde, şiddet temasının yoğun bir biçimde işlendiği tespit edilmemiştir. Hikâyenin sadece bir bölümünde çocuğa uygulanan fiziksel ve sözel şiddetten bahsedilebilir.

Bu bölümde, küçük çocuğun (Osman) üvey annesi, çocuğun kendisine "anne" demesi için çocuğa baskı yapmakta ancak bunu başaramamaktadır. Durumdan sıkılan Osman, yerinden kalkmak istediğinde ise hiç beklemediği ve daha önce maruz kalmadığı bir şiddetle karşılaşır:

> *"Osman gözlerini kısarak yeniden baktı ona. Boş bulunmadı da, iki şekerle yola gelmeyeceğini, öyle bir şeyin olamayacağını anlaması için:*
> *-Melahat! dedi.*
> *Kadının da yüzü sertleşti:*
> *-Bak ama, sonra ben seni döverim.*
> *-Yaaa, diye uzattı Osman. Ona inanmıyordu; nasıl dövermiş? Büyükannesi, yalnız o, pek yaramazlık ederse, arada bir kıçına vurur. Ama öbürleri? Hayır, böyle bir şeyi dünyada yapamazlar. Nebiye Halası onun kulağını çekecek olmuştu da bir gün, ortalık ayağa kalkmıştı. "*

Bu bölümde de değinildiği üzere daha önce gerçek anlamda bir şiddete maruz kalmamış olan küçük çocuk, annenin tehdidini algılayamamıştır. Dolayısıyla, onu fazla ciddiye almamış ve yapmakta olduğu şeyi yapmaya devam etmiştir.

Daha sonra, Osman'ın iyice sıkılarak yerinden kalkmak istemesi üzerine annenin tavrı sertleşir:

> *"Ama kadın bırakmadı ki.. Onu kolundan tuttuğu gibi, kaldırdı kerevetin üstüne oturttu yeniden. Kolunu da acıtmıştı üstelik. Canlı cansız, bunun önemi yok, canını acıtan her şeye söylediği o sözü kadına karşı da kullanmakta gecikmedi Osman:*
> *-Pis! dedi. Pis, n'olicek!*
> *-Ne dedin bakayım, ne dedin?*
> *Kadın bir hışımla yürüdü geldi, sağ yanağına tokadı patlattı Osman'ın. "*

Hikâyenin devamında, üvey annenin (Melahat) çok fazla Osman ve ailesi ile beraber kalmadığını, babası tarafından geri gönderildiğini görmekteyiz.

"Bir Gün Büyüyeceksin" romanının devamı niteliğindeki "İhtiyar Gençlik" romanında ise, Osman'ın diğer üvey annesi ile, ondan çocukluğunda ve ergenlik döneminde hiç şiddet görmemiştir, daha iyi ilişkilerinin olduğu ve onun Osman'ın deyimi ile en sevdiği üvey annesi olduğu yazar tarafından belirtilmiştir.

3.2.5.5. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular

"İhtiyar Gençlik" romanında, şiddete dair oldukça önemli bir bulguya rastlanmakta ve bunun sonucu olarak ortaya çıkar durum, şiddetin çocuk üzerindeki etkileri açısından ele alınmalıdır.

Romanda işlenildiği üzere, şiddete maruz kalan çocuk, bunu eğitimin bir doğal bir parçası olarak algılamakta ve aynı tavrı kendisinden küçük kişilere (romanda bu kişi çocuğun küçük kardeşi olarak verilmiştir) aynen yansıtmakta ve onları da bu yöntemle eğitmeye çalışmaktadır. Bu durum, toplumumuzda da sıklıkla karşılaşılan bir durumdur.

Eğitim seviyesi göreceli olarak düşük ailelerde yetişen çocukların, şiddete daha fazla maruz kaldıkları ve bu nedenle de şiddeti eğitimin değişmez bir parçası olarak algıladıklarından, kendi çocuklarını da bu yöntemle yetiştirmeye çalıştıkları çeşitli çalışmalarla tespit edilmiştir.

Dolayısıyla, "İhtiyar Gençlik" romanında Mehmet Seyda'nın bu durumu oldukça incelikli bir üslupla okurlarına aktarması dikkate değer bulunmuş ve çalışmanın ana öğelerinden birisi olarak çalışma kapsamına dâhil edilmiştir.

Romandan alınan bölümde, ilkokul çağındaki bir çocuğun sınıfta yaptığı aşırı bir davranış neticesinde önce öğretmenden arkasından da müdürden gördüğü

abartılı tavrı ve bunun neticesinde de babasının onu eğitmek ve cezalandırmak için çocuğa uyguladığı şiddet anlatılmaktadır.

Diğer arkadaşlarının da yaptıklarını görüp onlara uyum sağlamak adına çocuk derste şunları yapmaktadır:

> *"Çocuk, yanındakine bakıp kalemin ucunu yandan sıraya bastırıp kırdı. Ayaklandı gitti sepetin başına. Yolda Ayı Galip'le çarpıştı. Dedi:*
> *-Bu sınıfın ayısı da amma çok!*
> *Ruhi Bey (müzik öğretmeni) iki büklüm, kemanı yere değdi değecek, sinir içinde, onlara bakmaz, uğraşır didinirdi "do" sesini bulmak için. Sordu:*
> *-Ne oluyorsunuz?*
> *Dediler:*
> *-Bir şey yok efendim.*
> *Kalemini kör aletlerin en körüyle açmayı kafasına koymuştu çocuk. Sepette bir kirmen gördü. Neyin nesi gibisine eline aldı. Kızlar onunla yün eğirirlerdi. Birazcık da yün vardı üstünde. Tuttuğu yünün bir ucundan, kirmeni çevirdi. Çevirmesi beklenirmiş, gürültülü kahkahalardan tavan yıkıldı.*
> *Gözleri dönmüş Ruhi Bey onun üstüne geldi.*
> *O, kapıya doğru fırladı.*
> *Ruhi Bey'in niyeti, gerisine tekmeyi yerleştirmekti. Olmadı, tutturamadı. Soluğu Bursa Kız Öğretmen Okulu'ndan yeni gelen Müdür Osman Nuri Bey'in yanında aldı. Çocuğa, " Çal kapıyı içeri gir. Beyefendi seni istiyor!" dedi. Tam girerken, kalleş, ensesine bir tokat patlatacak oldu.*
> *Çocuk eğildi, o tokat boşa gitti. "*

Derste arkadaşlarını güldürmüş ve dersin düzenini bozmuş olan çocuk, öğretmeninden beklemediği kadar sert bir tepki almış ve akabinde gönderildiği Müdür tarafından da okuldan uzaklaştırma cezası ile cezalandırılmıştır. Daha sonra babanın bu durumdan haberdar olması ile birlikte, babası da kendi yöntemine göre çocuğu cezalandırmak ve onu eğitmek ister:

"Saat 21 sularındaydı. Baba musluğa gitti, elini ağzını yıkadı. Odaya döndü. Anne ona büyük, temiz yüz havlusunu uzattı. Baba, kurulandı. Yaygıyı toplayan çocuğun başına dikilip:
-İt herif, sen ne zaman adam olacaksın? diye sordu.
Çocuk, bu soruya şaşmıştı:
-Efendim, baba! dedi.
Baba:
-Sana soruyorum teres, sen ne zaman adam olacaksın? diye yineledi. Yüz havlusuyla onun yüzüne vurdu. Ha, ne zaman?
Çocuk, elini acıyan yanağına bastırıp:
-Hii! Yanağım! dedi.
Anne durumu kavradı. Hiç değilse, sezdi. Çocukla babasının arasına girip:
-Yapma Bey, diye çocuğu korumaya çalıştı. O şimdi bir şey yapmadı ki.
Baba bağırdı:
-Karışma sen, çekil aradan!
Beti benzi uçmuştu. Havluyu karyolaya fırlatarak, çocuğu tokatlamaya girişti:
-Ha, sana soruyorum it; itlikten vazgeçip ne zaman adam olacaksın?
Çocuk, elleri ve kollarıyla yüzünü korumaya uğraşıyordu. Buysa, babayı daha çok sinirlendirmekteydi.
Anne:
-Yapma Bey, vurma artık! Diye yalvardı.
Babanın gözü iyice dönmüştü. Karısını iteledi:
-Çekil dedim, kadın!
-Bey, Allah aşkına.
Tokatları indirirken yüzü sapsarıydı:
-İt herif, ya sen adam olursun, ya ben seni gebertirim dayaktan!
Anne bir girişim daha yaptı:
-Bey, kuzum Allah aşkına, ne olursun…
Baba artık kendini hepten yitirmişti. Çocuğun rasgelen yerine vuruyor ve homurdanıyordu:
-Ağaç yaşken eğilir kadın, yaşken. Sertleşti mi eğemezsin!
Anne çırpındı:
-Anladım evet, ama burnu kanıyor.
Burnundan kan gelen çocuk:
-Bırak anne bırak, hırsını alsın babam! dedi.
Bu söz babayı beş beter çileden çıkartmış:
-Görüyor musun, duyuyor musun? İt bana kafa tutuyor! derken tokatlamayı bırakmış, tekmelemeye başlamıştı.
Anne, öfkesinin önü alınmaz babayı ne yoldan yatıştıracağını kestirememekteydi. Son bir çaba gösterip:
-Kafa tuttuğu falan yok Bey, diye inledi. Fenalaşıyordu. Gördüğü kan onu tüketiyordu. Allasen, dudağı patladı.
Baba soludu:

-Hani nerde bastonum? Bastonum nerde? Geberteceğim. Ya, benim istediğim gibi adam olacak ya da geberip gidecek. İki rahmetten biri… Bastonum nerde?
Anne kollarını açtı. Kapıda durdu. Kendi çocuklarıyla dövülen çocuk arasındaki yazgı birliğini o anda kavramış, çıldıracak gibi olmuştu:
-Hayır, olmaz Bey, olmaz!
Baba, o aşılamaz annelik kalesini görmezlikten gelip, daha çok da annenin yuvalarından uğramış çılgın gözlerini görüp, çocuğa döndü:
-Yıkıl köpek, defol karşımdan!
-Pe.. pe.. peki! diyebildi çocuk.
Baba sedire gitti oturdu. Minderleri mıncıklıyor, sallanıyordu:
-Aç şuna kapıyı, defolsun gitsin evimden! ”

Baba, çocuğun yaptığı hatayı, çocuk henüz küçükken, ona çok sert bir biçimde ödetmek istemiş ve onu kendi yöntemine göre en etkili biçimde eğitmeye çalışmıştır. Babanın bu eğitiminin çocukta bıraktığı etki ise, romanın ilerleyen bölümlerindeki başka bir olayın anlatımı sırasında okurlara verilmektedir.

“Çocuk resim çiziyordu. Mustafa’nın (küçük kardeşinin) uykusu geleceğe benzemiyordu. Çocuk, değil mi ki kadın resmi çizmiyordu, altı bezli kartonu masaya yaymış, açıktan açığa çiziyordu. Mustafa da bakıyordu. Karşıdaki iskemleye tırmanmış, masaya abanmış, bakıyordu. Çocuk, onun boya kalemine uzandığını gördü:
-Hişt, o kalemi elleme, bırak Mustafa! dedi.
Silgiye uzandığını gördü:
-Silgiyi bırak Mustafa, dedi.
Fırçaya el attığını gördü:
-Fırçayı yerine koy, dedi.
Mustafa’nın ille bir şeyler arandığını gördü:
-Hey, çek elini, döverim! dedi. Mustafa’nın çini mürekkebini kaptığını gördü:
-Çini mürekkebini dökeceksin! dedi.
Elinden almak isterken, Mustafa mürekkebi resme dökünce:
-Döktün işte hınzır yezit! deyip ona vurdu.
Mustafa bunu hiç beklemiyordu. İlkin şaşkınlığından bağırdı. Bağırınca, çocuk bir daha vurdu. Vurdukça bağırıyordu, susuncaya kadar vurdu.
Bir süre oralı olmayan, dikişini diken bakıcı kadın koştu kaptı Mustafa’yı, elinden güç kurtardı onun. ”

Buradan sonrasını, yazar Mehmet Seyda oldukça vurucu bir üslupla anlatarak aslında bir önceki bölümle ilgili bağlantısını çok etkili bir biçimde kurmaktadır:

> *"Yinelenen bir oyundu sanki; kadın anne idi, çocuk baba idi, Mustafa da çocuğun, yani kendisinin yerinde idi. Mustafa anlayışsızdı, anlamıyordu; abinin "baba" olduğunu, öfkenin birden patlak verdiğini, yaygarasının babaya karşı geliş sayıldığını, bu yüzden daha çok çileden çıkıldığını hiç anlayamıyordu. Anlayışsız gözleri yuvarlak yuvarlak, yaşlı yaşlı açılıyordu.*
> *-Uğursuz cenabet sus! Sus yezit sus, seni gidi it seni! Nedir senden çektiğim! Ya adam olursun, ya geberirsin!*
> *Abinin dudaklarından gelişigüzel dökülen bu sözlerin anlamını anlayamıyordu. Gene saldırılınca, kolundan çekilince, geliniyordu.*
> *Çocuk, ona:*
> *-Susacak mısın? N'olur sus, ağlama diyordu.*
> *Mustafa susmuyor, susamıyordu. Bir bakıma kendi kendini cezalandırıp döven çocuğun ona vurmaktan artık elleri acıyordu. Mustafa bitti, katıldı, tıkandı dayaktan ve ağlamaktan. "*

Çocuk babasından gördüğünü, biraz da bilinçsiz, istem dışı, bir şekilde aynen küçük kardeşine yansıtmış ve yazarından da çarpıcı bir şekilde ifade ettiği gibi bir bakıma kendi kendini cezalandırıp dövmüştür.

Mehmet Seyda, çocukların büyüklerinden gördüklerini uygulamaya çalıştıklarını ve şiddetle büyüyen çocuğun yine kendi çevresinde de şiddete başvuracağını anlatmak istemiştir.

Bu olayın akşamında, çocuk üvey annesinin desteğini ve sevgisini büyük oranda kaybetmiş, hatta yoğun bir şekilde nefretini kazanmıştır. Diğer taraftan, olayla ilgili babasından beklediği tepki ise, olay günü akşamı olayla ilgili olarak değil, ertesi gün yaşanır:

"Çocuk, beklediği halde, bütün gece, hiçbir şey olmuyordu.
Ve ertesi sabah anne, nefretten onun yüzüne bile bakamıyordu; gözlerinin görülmesini istemiyormuş gibi. Görülürse, çok kötü durumlara düşebilirmiş gibi. Ve tek sözcük konuşmuyordu. Ve öğleyin baba hastaneden gelip, "Musluktaki sabunu sabunluğa niçin koymazsın?" deyip çocuğa veryansın edinceye ve gecenin acısını kat kat çıkarıncaya kadar da onunla konuşmadı. Mutfağa girmiş bulaşık yıkıyordu. Mutfak kapısını açık tutmuştu.
Çocuğun kafası duvarla, misafir odasının kapısıyla, babanın tokatları arasında gidip geliyordu. Bir ona, bir öbürüne çarpıyordu. İyice sersemlemişti. Ağzından burnundan kan boşaldı. Salyaları göz yaşlarına karıştı. "

Babanın, çok sert tepkisi üzerine kendisini yapmak zorunda hissettiği açıklama ise; aslında, konunun özünde anlatılmak istenilen mesaja dair ipuçları içermektedir:

"Baba, onu benzettikten sonra:
-Biz babadan böyle gördük, dedi. "

Aslında, her iki kuşak da (hem baba hem de çocuk); babalarından gördükleri eğitim biçimini uygulamışlar ve tamamen başarısız olmuşlardır. Mehmet Seyda'nın bu noktadaki vurgusu bu nedenle son derece önemli ve değinilmeğe değer bulunmuştur.

3.2.5.6. "Bastıbacak Ermiş" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar, şiddete karşı çıkmıştır ve çocuklar için nelerin şiddet sayılabileceğini gösterme çabasına girmiştir.

Roman kahramanı Ermiş, evlat edinen aile tarafından kendisine " bastıbacak" denmesine bir anlam verememekte ve böyle denilmesine kızmaktadır.

> *"Ermiş, üzerine binen köpeğin ağırlığı ile yıkılmamak için direniyordu.*
> *Cevat Bey:*
> *-Aferin sana Ermiş. Aferin bastıbacak! dedi. Pamuk'un şımarıklığına iyi dayanıyorsun.*
> *Keşke 'bastıbacak' demeseymiş. Çünkü, köşke girdikleri zaman, kulaklarının çok ağır işitmesi dolayısıyla onların geldiğini duymayan pamuk saçlı, ufak tefek haminne de, oğlunun yalnız o sözünü duymuşçasına:*
> *-Aman, bu bastıbacak nereden çıktı? diyerek Ermiş'in canını sıkmıştı.*
> *-Ben bastıbacak değilim, ben Ermiş'im..diye tanıttı kendini. "*

Yazar, çocukların kendilerine lâkap takılmasından, dalga geçilmesinden hoşlanmadıklarını ve bunun da çocuklar için bir çeşit şiddet sayılabileceğini göstermiştir.

Romanda haminnenin dayak için söylediği sözler, yazarın şiddet hakkındaki düşüncelerini açıkça göstermiştir:

> *"Haminne mırıldanıyordu:*
> *-Oysa Tanrı, kullanmaları için insanlara dil vermiş. Her şeyinizi onunla çözümleyin demiş. Sizin diliniz yerine, ikisi ön, ikisi arka, hayvanlara dört ayak verdim. Onlarla kaçsınlar, tutsunlar diye."*

Yazar, şiddete kesinlikle karşıdır. Çocukların çeşitli özellikleriyle dalga geçilmemesi gerektiğini ve hiç kimsenin şiddetle eğitilemeyeceği mesajını verir.

3.2.6. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Kişilik Gelişimine İlişkin Bulgular

Çocuğun toplumun beklentileri ile uyumlu, çağdaş bir kişilik kazanmasında okul ve diğer çevresel etmenlerin de önemli işlevi olmakla birlikte bireyin eğitiminde kritik bir dönem olan ilk çocukluk yıllarında hemen hemen bütün sorumluluk ailededir.

Aile bu dönemde çocuğun sosyalleşmesinden sorumludur. Bu bakımdan aile ortamında çocuğa yönelik ebeveyn davranışlarının, çocuğun sağlıklı kişilik modelleriyle özdeşim kurabilme ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olması gerekmektedir.

> *"Kişilik terimi, '1. Bireyin, toplumsal çevresi içinde karşılaştığı ve edindiği izlenimlerle oluşturduğu davranış özelliği. 2. Bireyin ruhsal ve toplumsal özelliklerinin tümüne verilen ad. 3. Bir kimsenin kendine göre belirgin bir özelliği olması durumu. "*(Sever 2003: 46).

Çağdaş eğitim anlayışında, okulun üzerine düşen öğrencinin bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden en uygun düzeyde geliştirilmesi için çaba göstermektir.

Çocukta kişilik gelişimi; aile, okul, beslenme, çevresel faktörler, kalıtsal özellikler gibi faktörlerin az veya çok etkili olmasına göre değişkenlik göstermektedir.

> *"Kişilik gelişmesi, her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre gelişmesi, hayatta karşılaştığı yeni şartlara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi demektir. Böyle bir hayat ve eğitim anlayışı, insanda çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme bilincinin bulunmasını*

> *gerektirir. İşte edebiyat bu bilinci uyandırmaya yarayan araçların başında gelir. "*(Sever 2003: 47).

Kişilik gelişmesi, bireyin karşılaştığı sorunlara karşı çözümler üretebilme, topluma uyum sağlama, duygularını uygun biçimde gösterebilme sürecidir. Yani, bireyin kişilik gelişiminde topluma uyum sağlama isteği, kaçınılmaz bir gerçektir.

> *"Birey, sürekli, karmaşık ve kendine özgü olan gelişme süreci boyunca algılama biçimlerinde, tepkilerinde, tutumlarında, alışkanlıklarında, grup normlarına ve değerlerine uymak durumundadır. Bu durum, bireyin sosyal gelişmesinin niteliğini belirler. Birey kendi gelişimi için karşılanması önemli olan gereksinimlerini, atalarından devralmakta ve içinde yaşadığı kültüre özgü yollardan öğrenmektedir. "*(Başal 2003: 144).

Çocuk, kişiliğinin gelişmeye başlamasıyla birlikte, sosyal bir varlık olmaya başlar. Zamanla empati duygusu gelişir ve kendisini başkalarının yerine koyarak doğruyu yanlışı ayırt edebilir duruma gelir.

> *"Okul çağında, çocukta zihinden işlem yapabilme yeteneği gelişir. Bu, çocuğun çevresi ile sürekli iletişim ve etkileşim durumunda olduğunu gösterir. Çocuk, bu dönemde benmerkezci tavrından uzaklaşır, olay ve durumları başka insanların bakış açısıyla da görmeye başlar. Empati yerleşir. Kendini başkalarının yerine koymayı öğrenir. Sosyal bir varlık olmaya yönelir. Toplumun onu benimsemek için koyduğu kuralların farkına varır. Okuma yazmayı öğrenme, dört işlem yapabilme, toplumsal bir ortamda bulunabilme, iş bölümü, uyumlu bir birey olma gibi kavramlar toplumun çocuğa sunduğu kabul şartlarıdır. "*(Şimşek 2004: 13).

Anne- babanın çocuğa kendi davranışlarını yönetme özgürlüğü tanıyan demokratik yaklaşımları, çocukların olumlu kişilik özellikleri geliştirmeleri için çok önemlidir.

Çocuk, aile içerisinde özgür olmak ister. Bu konuda Şener (1976: 104) şöyle der:

> *"Çocuklar, büyüdükçe karşılaştıkları problemleri çözümlemek için bildiklerini birbirine ekleme ve bunlardan bir sonuç çıkarma yetenekleri de artar. Çocuklar, yetişkinler gibi yargılarsa da, bunun nedenini büyükler kadar açıklayamazlar.*
>
> *Çocuklara karşı takındığımız en önemli aksaklıklarda biri de, onların kendilerine bir şeyi düşünebilme yeteneklerine inanmamamızdır. Genel olarak, problemler karşısında hemen onlara yardım edip kendi yargı güçlerini kullanma fırsatını vermeyiz. Bir anne veya bir babanın eğer yetenekli sabrı varsa, bir problem karşısında ilk önce çocuğun çözümleme çabası göstermesini bekleyip, gerektiğinde ona cesaret vererek yardım etmesi ve bu yolda yavrusunun zekâ ve yargı gücünün gelişmesine destek olması gerekir."*

Çocukların, ayrı bir kişilik olduklarının ve değerli olduklarının hissettirilmesi gerekir. Çevresindeki insanların (anne, baba, kardeş…) kendisi hakkındaki düşüncelerinden ve kendisine karşı olan davranışlarından etkilenir.

> *"Kişiliğin gelişmesi, becerikli oluşun etkisindedir. Bazı çocuklar, yılmadan uğraşıp gerekeni yapmayı başardıkları gibi, bazıları da aşağılık duygusuna kapılır hemen bırakırlar. Bu tip çocukları, anneleri, babaları, öğretmenleri ile abla ve ağabeylerinin cesaretlendirmeleri, onları övmeleri gerekir. "*(Şener 1976: 99).

Çocuğun sıcak ve güvenli bir ortamda yetişmesi onun kişilik gelişimini olumlu yönde destekler.

Çocuklar, arkadaş ortamlarının etkisinde de kalırlar.

> *"Çocuklar sık sık kendilerini akranlarıyla kıyaslarlar. Herhangi bir konuda yerlilik gösteremezlerse, aşağılanacaklarını düşünürler. Bu yüzden daha çok çalışma çabasındadırlar. "*(Geçgel ve Güleç 2005: 35).

Edebiyatta çocuğun kişiliğinin gelişmesine yardım eder. Çocuğun farklı dünyalar görerek kendisini ve çevresini tanıma imkânı verir.

> *"Çocuk kitapları, yaşam çizgisinde karşılaşılabilecek sorunlara oluşturulacak yanıtları, verilecek tepkileri sanatçı bakış açısıyla örneklendiren bir kaynaktır. Bu kaynak, çocuklara insanların farklı özelliklerde olabileceğini sezinletir; değişik kültürlerdeki yaşamı ve insan ilişkilerini tanıtır. Çocukların yaşam çevrelerini genişletir, o çevrelerden sayısız duygu ve düşünce örnekleriyle buluşmasını sağlar. Okuma eylemini alışkanlığa dönüştüren çocukların, kendilerini tanıma, başka insanlarla karşılaştırma, onlara benzeyen ya da onlardan ayrılan yanlarını görme denemeleri, onları kendi kişiliğini tanımaya, çevresindekilerin kişiliklerini de anlamaya yönelik bir bilinçlenme sürecine sokar. "*(Sever 2003: 47).

Çocuk kitapları, çocuğun yaşadığı toplumun insan ilişkilerini tanıtır, bu ilişkileri okuduğu farklı kültürleri tanıtan kitaplardaki insan ilişkileriyle karşılaştırma olanağı oluşturur. Toplumlarda kabul gören, daha çok benimsenen; kabul görmeyen, karşı çıkılan tutum ve davranışların sezilmesine yardımcı olur. Böylece çocuk, kendi kişiliğinde gelişme ve değişme sürecine girer.

> *"Çocukların yaşadıkları çatışmaları çözmelerinde hayalî karakterlerin önemli bir rolü vardır. Kitaplar çocuklara, kendi düşüncelerine cevap verecek hikâye karakterleri ile uzun bir deneyim yaşama şansı vermektedir. Kitap, çocuk için bir oyun aracı görevini de üstlenebilmektedir. Küçük çocuğun ilgilendiği pek çok konu, resimli öykü kitaplarında yansıtılabilmektedir. "*(Geçgel ve Güleç 2005: 35).

Mehmet Seyda'nın incelenen eserlerinde, çocukların çocukluk ve ergenlik dönemi sürecinde kişiliklerinin şekillenmekte olduğunu ve birtakım kişilik özelliklerini bu yıllarda kazanarak ileriki yaşlarda da muhafaza ettiklerini vurgulamaktadır.

Yazar, çocukların kişilikli bireyler olarak yetişmeleri gerektiğini her fırsatta vurgulamıştır. Buna kendince bir katkı sağlamak amacıyla yazdığı öykülerinde

kültürel değerlere sahip çıkmak, kendi olmak, başkasına özenmemek, dünyayı daha yaşanılası kılmak için üzerine düşeni yapmak, çalışmak, çabalamak, okumak, cesur olmak, umutlu olmak, sorumluluk sahibi olmak, paylaşımcı ve yardımsever olmak, değişime açık olmak gibi erdemlerin üzerinde durulduğu görülmektedir.

Aynı zamanda yazar eserlerinde, çevre şartlarının ve dış faktörlerin, çocukların kişilik gelişimlerindeki etkilerini de vurgulayarak çocukların, özellikle erken yaşlarda aldıkları sorumlulukların, onların kişilik gelişimlerini daha da hızlandırdığını belirtmektedir.

Eserlerinin büyük oranda kaleme alındığı yıllardaki koşullar gereği, çocuklar erken yaşlardan itibaren aile içerisinde çeşitli sorumluluklar almaya başlarlar. Mehmet Seyda, çocukların bu koşullara ayak uydururlarken geliştirdikleri kişilik özelliklerini çok güzel bir biçimde betimlemiş ve hikâyelerinin belli bölümlerinde, kahramanlarının bu kişilik özelliklerini derinleştirerek okuyucunun olaylar arasında daha kolay bir biçimde neden- sonuç ilişkisini kurabilmesini sağlamıştır.

İncelenen eserlerinde, çalışma konusuna uygun olarak yapılan tespitler doğrultusunda çalışmanın kapsamına dâhil edilen bölümlerde bahsedilen kişilik özellikleri ile saptamalarda bulunulacaktır.

3.2.6.1. "Gururlu Peri" İsimli Eserindeki Bulgular

Bu eserde, Mehmet Seyda'nın özellikle vurgu yaptığı konunun, hikâyenin kahramanı olan küçük kızın, mevcut koşulların da etkisiyle oldukça güçlü bir kişilik geliştirmiş olması ve bu kişiliğinin onu evlât edinen Salim Öğretmen ve annesi tarafından takdir edilmesi temasıdır.

Salim Öğretmen, eve getirdiği küçük kız hakkında arkadaşı olan Başçavuş ile konuşurlarken Başçavuş'un aslında kızı tanıdığı ve kızın kendisi ile ilgili bazı bilgileri onlardan saklamış olduğu gerçeği ortaya çıkar:

> *"Küçük Peri, ilk gece, anasını babasını saklamış, 'Yok. Öldüler!' demişti. Aşırı gururu nedeniyle, çekip giden babasıyla, kendisine bakamayan anasını yabancıya şikâyetten utanmıştı herhalde. Onları ölü sayıp kurtarmıştı, kurtulmuştu sorgudan, sorudan. Ertesi sabah da 'Annem…' deyip kalmıştı. Karlı, ıssız sokaklarda titremeyi göze alıyor ama kötülemeye yanaşmıyordu onları.*
> *Öğretmen Salim cin çarpmışa döndü. Gözleri doldu. Anasına babasına toz kondurmak istemeyen bir çocuğun bu denli gururlu olması, gerçekten göz yaşartıyordu. "*

Mehmet Seyda, çok küçük yaştaki bir kız çocuğunu, yukarıda da anlatıldığı biçimde oldukça gururlu bir şekilde tasvir etmiş ve aslında bunun altındaki nedeni, çocuğun çok küçük yaşlardan itibaren ailesi nedeniyle taşımak durumunda olduğu ağır yüke bağlamıştır. Daha sonra, çocuğun evden kaçması üzerine, Salim Öğretmen, annesi ve Başçavuş durumu değerlendirmeye devam ederler ki bu bölümde, kızın kişilik özellikleri ile ilgili de önemli ipuçları verilmeye devam edilmektedir.

Başçavuşun, bilgi edinmek üzere Salim Öğretmen'in annesine, kızın giderken yanına evden herhangi bir şeyler alıp almadığını sorması üzerine annesi:

> *"–Sen ne diyorsun kuzum, evladım? O çocuk öyle çocuk değil! Gözü, gönlü tok zavallının. Karıncığı açlıktan kazınsa, üç gün aç susuz bıraksan, ballı çörekler, peynirli börekler şöyle hemen uzanıp alacağı yerde dursa, sen ona 'Ye kızım!' demedikçe onlara elini bile sürmez. Dönüp bakmaz bile! Evden bir şeyler alıp götürmek şöyle dursun, benim giydirdiklerimi bile çıkarmış, güzelce katlayıp döşeğinin ayakucuna koymuş da kendi eski partallarını giyip öyle gitmiş! "*

Bu açıklama karşısında Başçavuş ikna olmaz ve kızın arkasından şikâyet olmaması için bu şekilde davrandığını düşünür. Daha sonra sözü Salim Öğretmen alır ve kızın kişilik özellikler hakkında Başçavuş'a bilgi vermeye devam eder:

> *"–Kardeşim, kendi partallarını giymesi, arkamdan şikâyetçi olmasınlar diye değil bence. İnan ki değil! Onurlu kız. Bayağı büyük insan onuru var onda. Kimseye avuç açmıyor, dilenmiyor. Kibrit, çengelli iğne satarak para kazanmaya kalkışmasından anla! "*

Dolayısıyla yazar, Salim Öğretmen'in ağzından, çok küçük yaşta, büyük sıkıntılar göğüslemek zorunda kalan bir kızın, kişiliğinin nasıl güçlenebileceğini okurlarına aktarmaktadır.

Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde ise, yine kişilik gelişimine ilişkin olarak, Başçavuş'un kendi çocuğuna dair sorularına Salim Öğretmen'in verdiği yanıtlar da önemlidir.

> *"Başçavuş mırıldandı:*
> *-Benim oğlan nasıl? Seni uğraştırıyor mu?*
> *-Senin oğlan oyunu, yaramazlığı sever, diye anlattı Salim Bey. Sınıfın yaramazlarından, ele avuca sığmazlarındandır. Bunu bir daha yapma Ahmet derim. Onu yapmaz, başka bir şey yapar. Ama oyun ve yaramazlık her çocuğun en doğal hakkı. Ben daha çok durgunlardan, sessizlerden, bir köşeye çekilip kara kara düşünenlerden korkarım. Onların iç dünyaları acaba nasıl bir dünyadır. Mutlu mudurlar, mutsuz mudurlar? Şunca yıllık öğretmenliğimde, onların genellikle mutsuz olduklarını gördüm, anladım. Evlerindeki dengesizlik, geçimsizlik ya da yaşam koşullarının yetersizliği onları perişan eder. Ancak kabuklarına sığınarak yaşamlarını sürdüren çoğu yumuşak etli hayvancıklar gibi. Sert darbelerden kendilerini kurtarmak, daha çok yaralanmamak için, kabuklarına çekilmişlerdir."*

Yazar, bu diyalogda, çocukların kişiliklerinin gelişmesindeki faktörlerin bazılarını sıralamış ve bunların çocukların kişiliklerini ne şekilde etkilediğini

Salim Öğretmen'in ağzından dile getirmiştir ve dolayısıyla, Mehmet Seyda'nın konu ile ilgili yaklaşımına ışık tutması açısında önemlidir.

3.2.6.2. "Melek Yenge" İsimli Eserindeki Bulgular

Yine bu eserde de diğer konuların yanı sıra, kişilik gelişimi ile ilgili olarak yazar Mehmet Seyda'nın üzerinde durduğu iki temel kavramdan bahsedilebilir. Bunlardan ilki, çocukların kişiliklerinin gelişmesinde ebeveynlerin ağırlığı nedeniyle çocukların yaptığı bir takım hatalarda, ebeveynlere biçilen rol ve diğeri de; yine erken yaşta sorumluluk alan çocukların kişilik gelişimlerindeki ilerlemedir.

Roman kahramanı Zehra Eryılmaz'ın annesinin söylemiş olduğu söz, bir çocuğun eğitiminde ailenin ne kadar önemli olduğunu anlatması bakımından oldukça önemlidir:

> *"Müdür Bey, ders için yazılı ödev vermişti.*
> *Zehra'nın aklına iyi, parlak, yerli yerinde şeyler de gelmiyordu doğrusu. Sınıf arkadaşları bu yazdıklarını görseler, okusalar, ona gene, 'Uydurukçu, yalancı! ' derlerdi. Ama varsın desinler. İlle de her bir şeyin gerçeğini, doğrusunu mu yazmak zorundasın? Düşlediğin, kurduğun, tasarladığın ya da ilk aklına gelen güzel şeyleri yazamaz mı? Açsan 'Açım! ' , çıplaksan 'Çıplağım! ' , giydiğin ayakkabının altı delikse, 'Ayakkabım delik. Altı su alıyor!' mu diyeceksin?*
> *'Hıh..'layıp güldü: 'Hiç bile öyle şey olmaz. Annem, 'Yavrum, doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.. 'der durur. Kendimi sınıfta neden küçük düşüreyim? Neden alay etsinler benimle? O fırsatı vermem onlara. Hiç bile! "*

Görüldüğü üzere çocuk annesinin söylediği sözü doğru kabul eder ve kişiliğinde olumsuz bir davranış oluşturmaya, yalan söylemeye başlar. Ayrıca,

burada çocuğun üzerindeki arkadaş baskısı da ortaya çıkmaktadır. Çevre faktörü de kişiliğin gelişmesinde başlıca etkendir.

Romanda, başkahraman Zehra Eryılmaz'ın yengesi, Zehra'nın yalan söylediğini düşünen müdüre, Zehra'nın durumunu konuşmak üzere gider. Zehra'nın ailesi tarafından hor görüldüğünü, ilgilenen bir kişinin olmadığını anlatır ve Zehra'nın yalan söylemeyeceğini, söylediyse de bunun başka bir sebebi olacağını düşündüğünü söyler ve okul müdürünün konuşmasını dinlemeye başlar.

> *"Müdür Bey:*
> *-Bakın, anlaşalım. Biz, bir bir çocuk sıkıyı görünce yalan söylüyorsa, o yalan üzerinde durmayız da, yalan söyleyişinin nedenleri üzerinde dururuz. Çünkü doğuştan yalancılar, uydurma hastaları söz dışı, hepimiz yalanı bir amaç uğruna kullanırız. Öyle değil mi? Kimi zaman yalan bir sığınaktır. İçine girer, geçici bir süre rahatlarız. Bir doktor, bunalımlar geçiren bir hastasına, 'Merak etme. Bir şeyciğin kalmayacak, iyileşeceksin! ' diyerek moral verirken, yalan söylemek zorunda kalabilir. Bir dostunu, yakınını çok berbat durumda gören birisi, ' Seni bugün dünden daha iyi gördüm! ' diyebilir.*
> *Yalan, geçici bir sığınaktır, diyorum. Neden? İnsan o yalan zırhının içinde uzun süre rahat edemez, yalan ona iğneli fıçı gibi batmaya, vicdanın rahatsız etmeye başlar da ondan… "*

Müdür Bey'in konuşması yalanın kötülüğünü ve insanın vicdanını rahatsız ettiğini söylemesi bakımından oldukça önemlidir.

Yazar, okuyucusuna yalanın kötü bir davranış olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Çocukların yalan söylemesinde ebeveynlerin etkili olduğunun anlatımı, Melek Yenge ile Müdür Bey arasındaki diyalogda geçmektedir ve yengenin, küçük kızın durumuna, içine kapanıklığına, üzerindeki ağır baskıya ilişkin yorumlara cevaben Müdür Bey'in bu konudaki tespitleri önemlidir:

"Bay Mustafa Sağlam genç kadına hak verirmişçesine ağır ağır iki kez başını salladı. Sonra şöyle konuştu:
-Anneler, babalar, büyükler biraz hoşgörülü, biraz anlayışlı, biraz bağışlayıcı olsalar, çocuklar elbette daha açık yürekli, daha özü sözü tutarlı olurlardı. Yalancılık nedir bilmezlerdi. Kendileri de yalan söyleyip dururken, yalan söyleyenle alay etmeye kalkışmazlardı."

Yazar, ebeveynlerin çocuklar üzerinde baskı kurmaması gerektiğini, çocukların özgür olma isteklerini anlatmaya çalışmıştır.

Okul müdürü, Zehra'nın neden yalan söylemiş olabileceği hakkında Melek Yenge'ye şunları söyler:

"Çocuklar birbirlerine zayıf yanlarını, yerlerini göstermekten kaçınıyorlar, kardeşim. Kendilerini korumaya çalışıyorlar. Arkadaşlarının hemen o zayıf yanlarına saldırmalarında ödleri kopuyor. "

Çocukların birbirleriyle yarış hâlinde olduklarını ve birbirlerinin açıklarını arama alışkanlığının hâkim olduğunu da yazar okul müdürünün ağzından anlatmıştır. Çocukların bu korkular yüzünden kişiliklerinde olumsuz davranışların oluşacağını belirtmeye çalışmıştır.

Dolayısıyla Mehmet Seyda, çocukların kişilik gelişimlerinde, ailenin, arkadaşların ağırlığı ve etkisi üzerine tespitlerine burada yer vermiştir. İkinci kavram olan, erken yaşta çocukların aldıkları sorumluluk kavramına ise, hikâyenin ilerleyen bölümlerinde, Müdür Bey'in öğrencilerden birisi olan ve hikâyede önemle üzerinde durulan küçük kızın işlediği suç konusunda etkisi bulunan " Hayri" isimli öğrencinin içinde bulunduğu durumun anlatılmasında rastlamaktayız.

Hayri, hasta olan babasına destek olabilmek için, küçük yaşta sorumluluk almış ve hamal (küfeci) olarak çalışmaya başlamıştır. Daha sonra, arkadaşlarının bazıları

onu çalışırken görmüşler ancak Hayri'nin bu şekilde görünmekten rahatsız olacağını düşünerek ona bunu söylememişlerdir. Hayri'nin ise bunu öğrendiği zaman yaptığı yorum, özellikle çocuk okurlara verilmek istenilen kişilik gelişimi mesajını yansıtmaktadır:

> *"Hayri durdu. Onları da durdurdu:*
> *-Aman, bana neye söylemediniz beni gördüğünüzü?*
> *Gözleriyle de soruşturuyordu bunun nedenini.*
> *Bakışları Fidan'ınkiyle buluşunca, kızcağız doğrusunu söylemek zorunda kaldı:*
> *-Belki görmemizi istemezsin, hoşuna gitmez dedik. Olur ya!*
> *Yeniden yürümeye başladı Hayri. Bir yandan da anlatıyordu:*
> *-Hepiniz yanılmışsınız. Küçük, yoo pek de küçük sayılmaz bir küfem var. İşimi bitirdikten sonra bizim dükkânın yanındaki bakkala bırakıyorum. Babamın arkadaşı Salim amcaya! Önceleri ağır geliyordu, utanıp sıkılıyordum küfecilik etmekten. Hiçbir arkadaşın beni görmesini istemiyordum. Doğru, haklısınız. Ama şimdi ağrıma gitmiyor, alıştım. Hem, babam hastaneden çıktı diye bırakacak değilim bu işi, gene çalışacağım. Babamdan istemeyeceğim artık, kendi kendime söz verdim, harçlığımı kendim kazanacağım. Biliyor musunuz, Amerika'da da böyleymiş. Öteberisini taşıdığım orta yaşlı bir adam söyledi. Amerika'da okumuş. Zengin yoksul hiç fark etmiyor, bahçen varsa, çocuklar bahçeye sokulur, ya da senin kapını çalarlar, "Efendim, bahçenizi sulatmak, temizletmek ister misiniz?" diye sorarlarmış. Yani, boş zamanlarını değerlendirmek, harçlık kazanmak için, her kapının ipini çalarlarmış. Hoşuma gitti bu benim. Zaten utanmayı ondan sonra bir yana bıraktım. Çalışmak ayıp mı? "*

Dolayısıyla, şartlar gerektirdiği için sorumluluk alması gereken ve bunu başarıyla yapan bir çocuğun çizdiği kişilik gelişimi tablosu eserde yukarıdaki biçimde işlenmiş ve okuyucuya sorumluluk almanın önemi vurgulanmak istenmiştir.

Son olarak kişilik gelişimine dair açık sözlü ve dürüst olmak gerektiğini yazar, Zehra'nın okul müdürüne gidip arkadaşı Hayri'yi korumak için yalan söylediğini söylemesiyle, müdürün konuşmasıyla okuyucusuna şöyle aktarır:

"Müdür, onun yüzünü bakışlarıyla okşayarak:
-Her zaman, böyle ol yavrum! Açık yürekli, açık sözlü ol. Böyle olursan zarara uğramazsın, sonunda sen kârlı çıkarsın. Yalanın büyüğü, küçüğü de olmaz. Yalan alandır. Doğruluktan ayrılma, doğru olmaya bak. Nasıl alışırsan öyle gidersin. Anlıyorsun değil mi beni?
Süklüm püklüm halinden en küçük bir iz kalmamış, Zehra'nın sesi daha güçlü ve gür çıkmıştı:
-Anlıyorum efendim. Şimdi daha iyi anlıyorum. "

Böylece yazar, okuyucuya dürüst olmanın önemini, doğruluktan ayrılmamak gerektiğini ve yalanın alışkanlık haline gelip kişiliğimize zarar vereceğini anlatmıştır.

3.2.6.3. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular

Bu eserde, çocukluk dönemini tamamlamış, ergenliğe adım atmış bir çocuğun, yavaş yavaş kemikleşmeye başlayan kişilik özellikleri ile ilgili yukarıdaki bölümlerde de çeşitli bilgiler verilmiştir. Ayrıca, yazar, Mehmet Seyda, çocuğun kişiliğinin şekillenmesi esnasında, edebiyat sevgisinin nasıl çocuğun kişiliğinde yer ettiğini de romanda şu şekilde vermektedir:

"Sonradan baş gösteren alışkanlıklar –bilinç boş zamanlarında kendi üzerine katlanınca-, okuduğu bir sayfa gıcırdayıcı yazı ile baktığı resmin, kendini yapayalnız, tasalı, hakları çiğnenmiş, dar yerlere sıkıştırılmış bulduğu günlerde, çocuğu daha çok kışkırttığını açığa vurdu. Şiirle, hikâyeyle, resimle kurulan ilişkiler cinsel isteklenmelere bağlanıyor, giderek daha çok bağlanıyordu. Sekizinci sınıftan birisinin eline tutuşturduğu 'La Garçonne'u beş altı kere okuduysa, içindeki toplumcu görüşleri kılı kılına paylaştığı için değildi bu; kitabın açık saçık yerleriyle ateşlendiği için okumuştu. Böylece, oluşum durumundaki kişiliğine sokulup giren edebiyat tutkusu, onun en ayakta duran, uyanık yanına sesleniyordu. Baba dayağından, anneyle üstü kapalı çekişmelerden sonra hep önceden okunmuş, okuna okuna neredeyse ezberlenmiş kitapları açar, onların içine gömülürdü.

Yenilikten, ilerleyişten yoksun, sadece bildiklerini yineleyen bir içe kapanış…"

Görüldüğü üzere yazar hem çocuğun oturmaya başlayan kişilik özelliklerinden, hem bu kişilik özellikleri arasında özel bir yere sahip olan edebiyat tutkusundan, hem de ergenlik dönemine girmekte olan çocuğun cinsellikle ilgili ilk ilgilerinden, meraklarından bahsetmektedir.

Bu bakımdan çocuğun olumlu kişilik özelliklerine sahip olmasını sağlamak için ailenin ve eğitimcilerin çocukların gelişim özelliklerine, ilgilerine, ihtiyaçlarına özenle dikkat etmeleri gerektiğini anlatmak istemiştir.

3.2.6.4. "Bastıbacak Ermiş" İsimli Eserindeki Bulgular

Romanda genel olarak; hırsızlık, yalancılık, kumar, alkol gibi olumsuz özellikler eleştirilmiş, yardımseverlik, dürüstlük, saygı, okumanın önemi gibi olumlu özellikler de özendirilmiştir.

Romanda anlatılan olaylar Ermiş adında, üstün zekâlı olduğuna inanılan bir çocuğun etrafında gelişmiştir.

Ermiş, üstün zekâlı olduğuna inanılmasından dolayı önce hastaneye arından Çocuk Esirgeme Kurumuna verilir. Buradan da kendi isteğiyle bir aileye evlatlık gider. Bu gittiği ailedeki kişilerle çok iyi anlaşır ve babasını özlüyor olmasından dolayı, babası da bahçıvan olarak köşke alınır. Daha sonra köşkte Gülçin adlı evin kızının düğünü yapılır. O gece misafirlerin çantaları çalınır ve Ermiş'in babası suçlu bulunur. Bundan sonra asıl olaylar başlar.

Ermiş'in babasının suçlanması üzerine bütün aile asıl suçluyu bulmak üzere bir oyuna girişirler ve asıl suçlu olan Gülçin'in yeni evlendiği kocası ortaya çıkar.

Yazar yalancılığın, hırsızlığın eninde sonunda ortaya çıkacağını, dürüstlüğünse her zaman kazanacağını bu eseriyle ifade eder.

Çocuk okuduğu kitapların etkisinde kalır ve örnek gösterilen kişiler gibi olmaya çalışır. Yalan söylemenin, hırsızlık yapmanın, alkol kullanmanın zararını bu eserle görmüş olur.

Yazarın bu eserinde; üstün zekâlı olduğuna inanılan roman kahramanı Ermiş hastaneden ayrılıp Çocuk Esirgeme Kurumuna verilir. Burada kalışından bir müddet sonra Ermiş'teki kişilik gelişimi şu şekilde anlatılır:

> *"Öbür çocuklarla kaynaşabilmesi, gerçek çocukluğunu yaşayabilmesi için, ayrıcalık gösterilmemesi istendi.*
> *Bilginlerden biri arada bir uğrayıp onu yokluyordu.*
> *Nemize gerek, Ermiş yuvadaki öbür çocuklarla gerçekten kaynaşmıştı. Çocukluğuna gerçekten kavuşmuştu. Büyük laflar etmiyordu artık eskisi gibi. Hiçbir arkadaşını itiştirip kakıştırmıyor, hepsiyle güzel güzel geçiniyordu. Usluydu, sessizdi. Hiç ağlamaz, huysuzluk etmezdi. Birinden biri istedi mi, elindeki oyuncağı onlara bırakıverirdi. Öğle uykusuna, gece uykusuna onlarla birlikte yatar, uykudan onlarla birlikte kalkardı. "*

Yazar, çocukların farklı muamele görmemeleri gerektiğini, çocuğun nihayetinde yine çocuk olduğunu unutmamak gerektiğini anlatmak istemiştir. Ayrıca, bir çocuğun kişiliğinde olması gereken vasıfları sıralayarak okuyucuya örnek teşkil etmiştir.

Ermiş'in diğer çocuklar oyun oynarken, onun kitap okumasından bahsedilerek okuma sevgisi aşılanmaya çalışılmıştır.

Ermiş'i, Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan almaya gelen ailenin yanında, Ermiş'in çalışkanlığından, uysallığından bahseden Başyöneticinin karşısında, Ermiş'in duyduğu utangaçlık anlatılarak, bir çocuğun kendisinden bahsedildiğinde utangaçlık göstermesinin olağanlığı anlatılmıştır.

Ermiş'e Başyönetici, onu isteyen aileye gidip gitmeyeceği konusunda kararı kendisinin vermesi gerektiğini şu şekilde söylemiştir:

"Başyönetici gülümseyip başını sallayarak:
-Ermiş, yavrum, beni dinle! dedi. İstersen giderin, istemezsen burada kalırsın. Bu, sana bağlı. "

Yazar, çocukların kararlarını kendilerinin vermelerinin gerektiğini savunur.

Romanda, bir çocuğun alay edilme korkusundan dolayı büyüklerine soru sormaktan çekinmesi şöyle anlatılır:

"Arabada bir düğme daha çevirdi Gülçin Abla. Başladı bir kadın şarkı söylemeye. Ermiş, kendini kadının üst üste söylediği şarkılara kaptırdı. Ezgileri beğeniyorsa da, bir tek sözcüğünü anlamıyordu. Çünkü kadın şarkılarını yabancı bir dille söylüyordu. Bir ara, sesi gelen kadını görme merakına kapılıp, arabanın içinde onu araştırdı. Sesi orada da, kendi neredeydi acaba? Parlak mikalı, üzeri çetrefil yazılarla dolu bir kutudan gelmekteydi ses. Koca insan o kutucuğa nasıl sığar? "

Yazar, çocukların zayıf noktalarını başkalarına göstermekten çekindikleri mesajını vermiştir. Çocuk, başkaları tarafından alay edilme korkusu yaşar.

Romanda, çocukların paraya olan düşkünlüğü ve babalarını zora sokmaları şu sözlerle eleştirilmiştir:

"Anasının karnından ' Buba bana para vir! ' diyerek doğdu bellersin. Buba para vir, buba para vir. Lan oğlumi toson oğlum, biz para basımevinde, basımevi müürü müyüz? Yoğsam hastanede hastabakıcı mıyız? Para nirde, biz nirde? "

Bir insanın yapısında temiz, bakımlı, düzenli olma gerekliliğini yazar, haminnenin ağzından şöyle anlatır:

"Haminne:
- Öyle deme kızım. Adımız kaynana, ama kalbimiz temiz. Geçimsizlik kötüdür. Oğlumun pasaklı kadınlardan hoşlanmadığını bilirim. Yalnız o mu? Pasaklı kadınlardan hiçbir erkek hoşlanmaz. İnsan benim yaşıma hoppadak gelmiyor; yaşayarak, görerek geliyor. "

Eserde, bir kararın verildikten sonra uygulanması gerektiğini, geri dönülmemesi de komşu kadın Hayriye Hanım tarafından şöyle anlatılır:

"…
Bir kibarlıktır, çekingenliktir gidiyor. Ne bu? Herkesten çekineceksen, onu baştan düşün de, hiç yola çıkma. Bir şeyi kararlaştırıp yola çıktınsa, geri dönme. Sonuna kadar git. "

Yazar, bir çocuğun kişiliğinin gelişmesinde yetiştiği ortamın çok önemli olduğunu vurgular. Aynı ailenin çocukları bile farklı ortamlarda yetiştilerse, birbirlerine benzemezler. Çocuğun büyüdüğü ortamın çok önemli olduğunu yazar, haminnenin Bastıbacak Ermiş'le yaptığı konuşmada şöyle değinir:

"–Bastıbacak, babanı tanıdım, ananı, kardeşlerini tanımadım. Ama sen onlardan ayrısın. Kanınla, soycak onlardansın, ama kopmuşsun onlardan, koparmışlar seni. Yaşın hepsinden küçükmüş, ya sen söyledin, ya başka biri söyledi. Ama bana sorarsan, akılca baban yaşındasın, belki ondan daha yaşlısın. Böyle olunca, çocuk ister istemez soyundan kopar, uzaklaşır. Ya kendi uzaklaşır, ya başkaları uzaklaştırırlar. Deli karının, kaçığın biriyim belki, seninle açık konuşuyorum; eğer seni bu kadar çok sevmeseydim, baban hadi

bahçıvandır, işimize yarıyor, ama ananla kardeşlerini burada toplamak istemezdim. ”

Okumanın, çalışmanın önemine de yer verildiğini, haminneyle Ermiş’in ağabeyi Hasan’ın konuşmaları göstermektedir:

“Haminne:
- Yolunu kendin seç Hasan; okumak mı, bir işe girip çalışmak mı istersin?
- Bubam ve siz okutursanız, okumak isterim haminne.
- Öyleyse okuyacaksın, bu yıl ortaokula gideceksin.
- Sağolun.
- Sen de sağol oğlum. Oku, çalış, yetiş, adam olmaya bak. Şimdiki zaman okuma zamanı. Eskiden erkekte bilek gücü aranırmış, şimdi kafa gücü aranıyor. Bak, küçük kardeşin Bastıbacak Ermiş’i örnek al!”

Roman kahramanı Gülçin Abla’nın Ermiş’in kardeşlerinde gözüne çarpan bazı olumsuzluklar vardır. Ermiş’in kardeşlerini babaları, köşk sahiplerinin her dediklerini yapmalarını, saygısızlıkta bulunmamalarını öğütlemesiyle, çocuklar; köşke ayakkabılarını çıkartarak giriyor, her denilene cevapları “ Baş üstüne” oluyordu. Gülçin Abla, bu durumdan rahatsız olur ve çocuklara aşağıdaki öğütlerde bulunur:

“Gülçin Abla:
- *Çocukların, oturdukları evin temizliğine özen, büyüklerine saygı göstermesi olağan bir şey…dedi. Biliyorum ki, ne pisliği seversiniz, ne de saygısızlığı. Ama işi bu kerteye vardırmayın. Eğer aklınızın takıldığı bir şey olursa, onu açık açık herkese söylemekten sakın çekinmeyin. Ermiş’e bakın, ondan örnek alın. Ermiş aklından, içinden geçenleri olduğu gibi söyler. Sırasında tartışırız. ”*

Yazar, çocukların içinden geçenleri, akıllarına takılanları paylaşmaları gerektiğini savunur ve saygının her denileni yapmak demek olmadığını anlatmak istemiştir.

3.2.7. Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk ve Yurt Sevgisine İlişkin Bulgular

Çocuk kitaplarında çocuklara, yurt bilinci kazandırılmalı; ulusal ve kültürel değerlere, kimliğimize ve benliğimize sahip çıkmamız gerektiği vurgulanmalıdır.

Aile, yurt ve ulus sevgisi aşılamalı, barışçı düşünceler geliştirmesine katkıda bulunmalıdır.

> *"Tarihsel olayları işleyen yapıtlar, kuşkusuz yurt sevgisi, ulusal bilinç kazandırmakta dolaylı işlev üstlenirler. Ama didaktik özen ister. Bu çeşit yapıtlar üstünlük duygusu, dar ve ırkçı bakış, savaş yanlılığı aşılamamalıdır. "*(Nas 2002: 251).

Çocuklar toplumun bir parçası olduklarına göre bulundukları toplumu tanıtıcı ve yaşanan toplumsal sorunların çözüm yollarını sezdirici kitaplara ihtiyaçları vardır. Ancak yurt sevgisi aşılanmaya çalışılırken yiğitlik abartılmamalı ve olumlu- olumsuz yönleriyle insan tanıtılmalıdır. Yörükoğlu (2004: 95) şöyle der:

> *"Yiğitlik abartılmamalı; çocuklara, yanılmaz insan, üstün insan, her şeyi bilen insan örnekleri sunulmamalıdır. Başka bir deyişle, etiyle kemiğiyle, olumlu ve olumsuz yanlarıyla insan tanıtılmalıdır. Çocuk kitaplarında, çelişkileriyle, değişen düşünce ve duygularıyla insanı görmeli; başkalarında kendisine benzer özellikler bulabilmelidir. Katı ahlâk kuralları içinde sıkışıp kalmamalı, hoşgörü ve esneklik kazanmalıdır. "*

Mehmet Seyda'nın eserlerinde, çocuk ve yurt sevgisi teması yoğun bir biçimde işlenmemiştir, ancak zaman zaman yurt sevgisine göndermeler yapmıştır.

İncelenen eserlerinden, aşağıda da değinilen, sadece iki tanesinde, yurt sevgisi, Zafer Bayramı ve milli bayramların coşkusuna ilişkin bazı konulara değinen yazar,

özelikle hikâyelerin geçtiği yıllardaki bayram sevinçlerine ve çocukların bunu algılayışlarına dair çeşitli bilgiler vermektedir.

3.2.7.1. "Düşleme Oyunu" İsimli Eserindeki Bulgular

"Düşleme Oyunu" isimli eser içerisindeki "Minare Böceği Avcıları" hikâyesi de, yine yazarın birçok eserinde olduğu gibi, "Osman" isimli küçük bir çocuğun yaşadıklarından bir kesit vermektedir. Hikâyede Osman ve kuzeni, (Osman ve kuzen teması yazarın "Bir Gün Büyüyeceksin" romanında da yer almıştır) dolaşmak için dışarı çıktıklarında çevrede kimseyi göremezler ve bunun üzerine Osman'dan yaşça büyük olan kuzen, Osman'ın da ısrarla sorması üzerine Osman'a durumu anlatmaya çalışır:

> *"–Derdin buysa dersine yan. Bugün bayram, oğlum.*
> *-Yavu, ne bayramı? diye sordu Osman.*
> *Yalandı, yüzde yüz. Gene kandırılıyordu. Evden hiç kimse bayram namazına gitmemişti. Kimse, bayramlık giysilerini giydirmemişti onlara. Alt kattaki tek kurnalı hamama, "Temiz olacaksın!" diye, ellerine yapışılarak sürüklenmemişlerdi.*
> *-Oğlum, sen de amma çocuksun… derken baya çatındı Ömer. Bugün 30 Ağustos Zafer Bayramı, anladın mı? Kuşdili'ndeki törene gitti herkes."*

Osman, bu açıklamadan sonra hala tam olarak ikna olamamıştır. Bu nedenle, yaşça büyük kuzen açıklamaya devam eder:

> *"-Bak, oğlum, sen görmedin, uyuyordun, cumbadan ben gördüm; trampet, borazan çalarak evin önünden askerler geçti. Selam durdular. Akşam yemeğinde de uyukluyordun. Baban anlattı, babam da doğru dedi. İki çeşit bayram varmış. Biri dinsel bayram, öbürü ulusal bayram. Benim şimdi sana dediğim 30 Ağustos Bayramı, ulusal bayram. Anladın mı şimdi? "*

Özelikle çocuk okurlar hedeflenerek verilen bu bilgiler, eserin başarmak istediği açısından da oldukça önemlidir. Hikâyede, yurt sevgisi teması, " 30 Ağustos Zafer Bayramı" çerçevesinde, tören katılımının çok yüksek olduğu vurgusu da yapılmıştır.

3.2.7.2. "İhtiyar Gençlik" İsimli Eserindeki Bulgular

Yazar bu romanda, yurt sevgisi temasına dair kısa bir bölümü çalışmasına dâhil etmiştir. İlgili bölümde, "29 Ekim Cumhuriyet Bayramı"nın, yurdun bir ili olan Çorum'da, halkın da büyük bir destekle cumhuriyete sahip çıkarak, nasıl coşku ile kutlandığına kısaca değinilmiştir.

Hikâyenin kahramanı olan çocuğun hayatında oldukça önemli bir role sahip olan Türkçe Öğretmeni (herkese "Hazret" diye hitap etmesi nedeniyle öğrencileri ona Hazret derlerdi), yaklaşan "29 Ekim Cumhuriyet Bayramı" törenlerinde sahnelenmek üzere "İnkılâp Çocukları" isimli bir tiyatro oyunu hazırlar ve oyunu oynayacak oyunculardan birisi olarak da çocuğu seçer. Eserde, bu bölüm şu şekilde verilmektedir:

> *"İnkılâp Çocukları'nı bayram günü Orhan'la, ilk önce okul sahnesinde, sonra o büyük günün şerefine bir kere görmemiş yerli halk için büyük yenilikti oynanan oyunlar. Onların kaşınmalarına gülmüyorlardı. Belki bunun oyunun bir gereği sayıyorlardı. Hani, iki oyuncunun ikisi de öylesine rahat, öylesine usta, öylesine babalarının evindeler ki, kaşınmaktan başka şeyler yapmaları da oyunun gereği olacak. Zengin fakir ayrımsız, her evde bir bayrak asılıydı. Bulmuş buluşturmuşlar asmışlardı bayrakları. Müzik öğretmeni Osman Bey, 'Çıktık açık alınlayı' notasıyla birlikte öğretmişti sınıflara. Bütün yurt coşkun ve ayakta. Çorum da Türkiye'nin bir ili. Çorum'un sineması, caddeleri, sokak araları, alanları günlerce öncesinden günlerce sonrasına, ortaokul öğrencilerinin kızlı erkekli söyledikleri bu marşla çınladı. "*

Yukarıdaki kısa bölümde, yazarın da değindiği üzere, eserin kaleme alındığı yıllardaki cumhuriyet coşkusu, halkın da büyük katılımı ile cumhuriyete sahip çıkma olgusu ile beraber okurlara aktarılmıştır. Yazar milli bayramların büyük bir coşku içinde kutlanılması gerektiğini okuyucularına aktarmaya çalışmıştır.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuçlar

Çocuk edebiyatı, bebeklik çağını tamamlamış ve ergenlik çağına ulaşmaya başlamış, 2-14 yaşları arasındaki bireylerin ihtiyaçlarını karşılayan, onların olay, düşünce, duygu ve imgelerine yönelik olarak yazılmış olan eserlerin tümüne denir.

Çocuk edebiyatının bu özellikleri nedeniyle, çocuk edebiyatı yazarının çocukların özelliklerini çok iyi bir şekilde tahlil etmiş olması, onları tanıması, anlayabilmesi ve onların hayal, duygu, düşünce ve ilgilerine yönelik onları cezp edebilecek eserler ortaya koyabilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, her iyi edebiyatçının, çocuk edebiyatı alanında da iyi eserler ortaya koyabileceğini düşünmek doğru olmaz.

Bu çalışma kapsamında incelenmiş olan eserlerin yazarı Mehmet Seyda, çocuk edebiyatının duayenlerinden olarak kabul edilmekte ve çocuklara yönelik olarak kaleme almış olduğu eserleri Türkiye'deki çocuk edebiyatının önemli eserleri arasında sayılmaktadır.

Yazar eserlerinde, çocukların gelişimlerinde etkin rol oynayan, aile, okul, öğretmen, arkadaş çevresi ve diğer dış faktörleri oldukça etkili bir üslupla ele almış, çocukların dünyasına kendi tecrübelerinden de yararlanarak bu şekilde girebilmeyi başarmıştır.

Bunun yanı sıra Mehmet Seyda, çocuk edebiyatının gereklerinden ve ortaya çıkmasındaki etmenlerden birisi olan çocukların eğitilmeleri maksadıyla da eserlerinde sıklıkla çocuk okurlarına çeşitli mesajlar vermiş, özellikle yazmış olduğu kısa öykülerde belirgin temalar kullanarak çocukların gelişimlerine katkıda bulunmaya çalışmıştır.

Sonuç olarak, söz konusu çalışma kapsamında incelenmiş olan Mehmet Seyda eserlerindeki bulgular çalışmanın ikinci bölümünde ele alınmış ve çalışmadaki tema doğrultusunda yorumlanmıştır.

Araştırmaya dâhil ettiğimiz beş öykünün (Düşleme Oyunu, Şampiyonluk Kupası, Deli Ali, Gururlu Peri, Çikolata) ve dört romanın (Bir Gün Büyüyeceksin, Melek Yenge, İhtiyar Gençlik, Bastıbacak Ermiş) incelenmesi sonucunda eğitim ve çocuk temalarıyla ilgili olarak ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1. Mehmet Seyda eserlerinde kendi yaşamından kesitlere yer vermiş ve hikâyelerini kurgularken kendi yaşantısında etkili olmuş bazı olaylara ve temalara özellikle yer vermiştir. Dolayısıyla, yazarın eserlerinde önemle üzerinde durduğu aile, okul ve öğretmen, büyükbaba, baba, şiddet, kişilik gelişimi gibi bazı varlık ve kavramların yazarın hayatında oldukça önemli yerleri olduğu çıkarımını yapmak doğru olacaktır.

2. Bulguların da ortaya koyduğu üzere, bu temalardan birincisi aile temasıdır. Yazarın, aile kavramının çocuğun gelişiminde ne denli önemli olduğunu, çocuğun bazı temel kişilik özelliklerini ailede aldığını ve bazı aile büyüklerinin (yazarın eserlerinde bu figürü genellikle büyükbaba ya da baba olarak görmekteyiz) çocuğun gelişiminde birinci derecede etkin rol oynadıklarını "Gururlu Peri, Bir Gün Büyüyeceksin, İhtiyar Gençlik" gibi eserlerinde açık bir biçimde görülmektedir.

3. Yazar, yine çocuk gelişiminde sevgi faktörünün oynadığı önemli rolü çok çarpıcı anlatımlarla eserlerinde ele almaktadır. Çocuk, ailesinde, okulda, arkadaşları arasında sevgi açısından ne kadar doyurulursa, sağlıklı bir birey olarak yetişme imkânı da o denli artmakta ve gelişimini doğru biçimde tamamlayabilmektedir. Dolayısıyla, Mehmet Seyda'nın eserlerindeki sevgi teması vurgusu da çok net bir biçimde tespit edilebilmektedir.

4. Mehmet Seyda, eserlerinin önemli bir bölümünde, birbirine benzeyen hatta aynı ismi taşıyan öğretmen figürlerine ve onların sınıf ortamında öğrencileri ile beraber işledikleri derslere ait anlatımlara yer vermiştir. Öğretmeninin öğrencilerine yaklaşım biçimleri, sınıfta onlarla beraber çok çeşitli konular hakkında yaptıkları değerlendirmeler, öğrencilerin yorumları ve öğretmen figürlerinin verdikleri mesajlar Mehmet Seyda'nın eserlerinde sıklıkla ele alınmış ve özellikle çocuk okurlara verilmek istenilen mesajlar bu bölümlerde öğretmenlerin ağzından verilmiştir. Dolayısıyla, Mehmet Seyda'nın kendi gelişiminde de önemli bir yer tutmuş olduğuna inanılan kendi öğretmenini, yazdığı eserlerde bu yolla anmış ve onun kendi gelişimine kattıklarını o da eserlerinde çocuk okurlarına katmaya çalışmıştır.

5. Mehmet Seyda, ilkokul öncesi ve ilkokul çağındaki çocukların eğitimlerinde oyunun oldukça önemli bir araç olarak kullanılabileceğine inanmaktadır. Bu nedenle eserlerinde, genellikle öğretmenler tarafından sınıf ortamında oynatılan ve aslında çocukların hayal dünyalarını geliştirmeye, onlara çeşitli kavramları öğretmeye ya da onların sözlü ve yazılı anlatımlarını güçlendirmeye yönelik oyunlara yer vermiştir. Dolayısıyla, öğrenciler tarafından oyun olarak değerlendirilen ve derslerinin çok daha zevkli bir şekilde geçmesini sağlayan bu aktiviteler, aslında öğretmen veya diğer eğiticiler tarafından eserlerde ders olarak adlandırılmaktadır ki, bu da Mehmet Seyda'nın bu konuya yaklaşımını daha net bir biçimde ortaya koymaktadır.

6. Mehmet Seyda, çocukluk ve ergenlik dönemlerinin başlarındaki çeşitli alışkanlıların ve kabullerin, çocuğun ilerideki yaşantısını güçlü bir biçimde etkileyeceğini düşünmektedir. Bu nedenle yazar eserlerinde; eğitimin bir aracı olarak kullanılan dayak ve şiddetin, çocuklar tarafından aynı şekilde eğitimin değişmez bir parçası olarak algılandığı ve aynı yöntemi kendilerinin yetiştirmekle sorumlu oldukları kardeşleri veya kendi çocukları üzerinde kullanarak onların da benzer bir algı kazanmalarına sebep oldukları gerçeğini çarpıcı bir şekilde işlemektedir. Dolayısıyla, Mehmet Seyda'nın eserlerinde, çocuk eğitiminde sevgi, ilgi, emek gibi kavramları yücelttiği, şiddet ve dayağı ise sert bir biçimde eleştirdiği söylenebilir.

7. Mehmet Seyda, aynı zamanda eserlerinde, çocukların kişiliklerinin, özellikle kendisinin de eserlerinde sıklıkla üzerinde durduğu gibi, ergenliğin hemen öncesi ve başlarındaki yaşlarda şekillendiğini ve bu nedenle, bu yaşlardaki çeşitli kişilik özelliklerini kazandıran yaklaşımların önemine yer vermektedir. Yazarın incelenen bütün eserlerinde, doğru muamele edilen çocukların kişilik gelişimlerindeki pozitif ilerlemeler net ifadelerle vurgulanmaktadır. Diğer taraftan, yazarın bir başka çarpıcı tespiti de, koşullar gereği erken yaşlardan itibaren özellikle aile içerisinde sorumluluk almak ve yük taşımak durumunda kalan çocukların, kişiliklerinin çok daha erken oturduğudur. Bu çocuklar, yazarın eserlerinde, bahsedilen nedenlerden ötürü diğer çocuklardan ayrılırlar ve daha farklı ve etkili portreler çizerler. Dolayısıyla, yazarın çocuk eğitiminde, çocuklara sorumluluk verilerek onların kişilik gelişimlerinin pekiştirilmesi yöntemini savunduğu söylenilebilir.

8. İncelenen eserlerde son olarak yazarın yurt sevgisi ve Cumhuriyet teması üzerinde durduğu tespit edilmiştir. Eserlerinde bu konularla ilgili derinlemesine tahliller yapmış olmasa da, yazar hikâyelerin geçtiği tarihlerdeki milli bayram kutlamalarında (29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ya da 30 Ağustos Zafer Bayramı) yaşanan yoğun duyguları, halkın katılımını ve coşkusunu ve bu milli duyguların çocuklar ve öğrenciler tarafından algılanışını ele almıştır.

4.2. Öneriler

Türk edebiyatında çok fazla eserin üretilemediği bir dönemde, çocuk edebiyatı konusunda uzun yıllar çalışmış ve yoğun bir emek vermiş olan Mehmet Seyda, bu konuda ülkemizin önde gelen yazarlarından birisidir.

Eserleri, giriş bölümünde verilen çocuk edebiyatına dair kriterleri tutturmaktadır ve içerik olarak da oldukça güçlü temalar içermektedir. Bu nedenle, Mehmet Seyda'nın çocuk edebiyatı konusunda öncü ve başarılı bir yazar olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda, yazarın çocuk edebiyatına dair eserleri kapsamında değerlendirilemeyecek ancak incelenen eserlerle çeşitli anlamlarda bağlantılar kurulabilecek diğer roman ve hikâyelerinin de okunması önerilmektedir.

Çalışma sonuçları Mehmet Seyda'nın eğitim felsefesini ortaya koymaktadır. Buradan yola çıkılarak çalışma, ilköğretim okullarında okutulması ve ebeveynlere tavsiye edilmesi açısından önemlidir. Mehmet Seyda'nın benimsediği çağdaş eğitim yaklaşımı yazarın eserlerinde de kendini göstermiş olduğundan çocukların kişilik gelişimlerine katkı sağlamak, ebeveynlerin çocuklarını daha iyi tanımalarını sağlamak amacıyla okutulması ve tavsiye edilmesi açısından önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

AKALIN, Sami
1987 "Çocuk Oyunları ve Oyun Tekerlemeleri*"*
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 84- 90.

ALPAY, Meral
1987 "Okul Öncesi Dönemde Edebiyatın İşlevi"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 523- 528.

AYTÜR, Necla
1987 "Dil- Edebiyat- Kültür İlişkisi"
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi, III, Sayı: 1.

BAŞAL, Handan Asûde
2003 *Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim?.*
İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

BEYDOĞAN, H.Ömer
1998 *Çocuklarda Dil Edinimi ve Kavram Öğrenme.*
Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları.

BEZİRCİ, A. ve N. GÖKER
1993 *Türk Dili ve Edebiyatı-1.*
İstanbul: Gendaş Yayınları.

BİLGEGİL, Kaya
1977 *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi.*
İstanbul: Dergâh Yayınları.

BİRİNCİ, Niyazi
1987 "Cahit Uçuk'la Çocuk Edebiyatı Üzerine"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 340- 342.

BORATAV, Pertev Naili
1958 *Zaman Zaman İçinde.*
İstanbul: Remzi Kitabevi.

CANAN, İbrahim
1987 "Çocuk Edebiyatı Nasıl Olmalıdır? "
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 72-75.

CELEPOĞLU, Ayşegül
2007 "Çocukta İlgi ve İhtiyaçların Gelişimi"
Ö.YILAR ve L. TURAN (Ed.) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Pegema Yayıncılık, 30.

CEMİL, Mustafa
1987 "Çocuklar ve Robotlar"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 510- 511.

CİRAVOĞLU, Öner
1997 *Çocuk Edebiyatı.*
İstanbul: Esin Yayınevi.

ÇOKUM, Sevinç
1987 "Soruşturma: 1"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 316.

CÜCELOĞLU, Doğan
1998 *İçimizdeki Çocuk.*
İstanbul: Remzi Kitabevi.

DELİDÜZGÜN, Selahattin
2004 *Çağdaş Çocuk Yazını.*
İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

DEMİRAY, Kemal
1977 *Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi.*
İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayıncılık.

DEVELLİOĞLU, Ferit
1970 *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lügat*.
Ankara: Aydın Kitabevi.

DURSUNOĞLU, Halit
2007 "Çocuk ve Edebiyat"
Ö.YILAR ve L. TURAN (Ed.) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Pegema Yayıncılık, 27- 30.

2007a "Çocuk Edebiyatı Nedir? "
Ö.YILAR ve L. TURAN (Ed.) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Pegema Yayıncılık, 31-36.

ENGİNÜN, İnci
1987 "Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 37- 46.
1987a "Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 56-60.

ERDOĞAN, Fatih
1989 *1985-1987 Yerli Çocuk Yazını Ürünlerinin Konusal ve Sayısal Analizi.*
(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul:
İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GEÇGEL, Hulusi
2002 *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı.*
Ankara: Anı Yayınları.

GEÇGEL H. ve H. GÜLEÇ
2005 Çocuk Edebiyatı.
Ankara: Kök Yayıncılık

GÖKALP, Ziya
1982 *Makaleler VII.*
Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

HATEMİ, Hüsrev
1987 "Bizde Çocuk ve Çocuk Edebiyatı"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 66- 71.

IŞIK, İhsan
2000 *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi.*
Ankara: Elvan Yayınları.

İPŞİROĞLU, Zehra
1992 "Nasıl Bir Çocuk Edebiyatı? "
Milliyet Sanat, I, Sayı: 301.

KARAALİOĞLU, Seyit Kemal
1982 *Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü.*
İstanbul: İnkılâp ve Aka Yayıncılık.

KIBRIS, İbrahim
2001 *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı.*
Ankara: Anı Yayınları.

2002 *Uygulamalı Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Eylül Kitap ve Yayınevi.

KÖKSALAN, Bahadır
2007 "Çocuk Edebiyatı ve Gelişimle İlgili Temel Kavramlar"
K. YÜCE ve M. M. NUHOĞLU (Ed.) *Çocuk Edebiyatı.*
İstanbul: Lisans Yayıncılık, 16- 64.

KUDRET, Cevdet
1980 *Örneklerle Edebiyat Bilgileri- 2.*
İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.

KURDAKUL, Şükran
1993 *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü.*
İstanbul: İnkılâp Yayınevi.

LOKMAN, Turan
2007 "Çocuğun Dünyasında Oyun, Hayal ve Merak Unsurları"
Ö.YILAR ve L. TURAN (Ed.) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Pegema Yayıncılık, 16- 27.

2007a " Çocuk Yayınlarında Yer Alan Bazı Olumsuzluklar"
Ö.YILAR ve L. TURAN (Ed.) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Pegema Yayıncılık, 204- 223.

MERİÇ, Cemil
1987 "Çocuk Edebiyatı"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 3-13.

MONTAİGNE, Michel de
1991 *Denemeler.* (Çev. Sebahattin Eyuboğlu)
İstanbul: Cem Yayınevi.

NAS, Recep
2002 Örneklerle Çocuk Edebiyatı.
Bursa: Ezgi Kitabevi.

NEYDİM, Necdet
1998 Çocuk ve Edebiyat.
İstanbul: Bu Yayınevi.

NUHOĞLU, Mualla Murat
2007 "Çocuk Edebiyatı Türleri"
K. YÜCE ve M. M. NUHOĞLU (Ed.) *Çocuk Edebiyatı.*
İstanbul: Lisans Yayıncılık, 152- 174.

OĞUZKAN, A. Ferhan
1987 *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Emel Matbaacılık Sanayi.
1992 *Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Anı Yayıncılık.

ÖNDER, Alev
2003 *Ailede İletişim.*
İstanbul. Morpa Kültür Yayınları.

ÖZDEMİR, Emin
1998 *Eleştirel Okuma.*
Ankara: Bilgin Yayınevi.

SAKAOĞLU, Saim
1999 *Masal Araştırmaları.*
Ankara: Akçağ Yayınları.

SEVER, Sedat
2002 "Çocuk Kitaplarına Yansıtılan Şiddet"
Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu
25-27 Nisan 2002, Eskişehir.

2002 *Çocuk ve Edebiyat.*
Ankara: Kök Yayıncılık.

SEYDA, Mehmet
1966 *Bir Gün Büyüyeceksin.*
İstanbul: Arkın-Ofset Basımevi.
1970 *Edebiyat Dostları.*
İstanbul: Kitaş Yayınları.
1971 *İhtiyar Gençlik.*
Ankara: May Yayınları.
1976 *Çikolata.*
İstanbul: Milliyet Yayınları.
1979 *Düşleme Oyunu.*
Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
1982 *Bastıbacak Ermiş.*
İstanbul: Altın Kitaplar Matbaası.

1984 *Melek Yenge.*
İstanbul: Altın Çocuk Kitapları.
2000 *Deli Ali.*
İstanbul: Gendaş A.Ş.
2005 *Gururlu Peri.*
Ankara: Elips Kitap.
2006 *Şampiyonluk Kupası.*
Ankara: Elips Kitap.
2007 *Cumhuriyet Öncesi Doğumlu Yazarlardan Çocuklara Hikâyeler.*
Ankara: Elips Kitap

ŞAHİN, Abdullah
2007 "Çocuk ve Çocukluk"
Ö.YILAR ve L. TURAN (Ed.) *Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Pegema Yayıncılık, 4- 16.

ŞENER, Nuran
1976 *Çocuk Eğitim Rehberi.*
İstanbul: Toker Yayınları

ŞİMŞEK, Tacettin
2002 *Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Rengârenk Yayınları.

ŞİRİN, Mustafa Ruhi
1987 "Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 47- 55.
1999 *Masal Atlası*
İstanbul: İz Yayıncılık.
1993 *Çocuk Edebiyatı.*
İstanbul: Çocuk Vakıf Yayınları.

TDK
1999 *Türkçe Sözlük.*
Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

TUNÇ, Mustafa Şekip
1987 "Çocuk Mantığı"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 213- 220.

UYGUR, Nermi
1969 *İnsan Açısından Edebiyat.*
İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

YALÇIN A. ve G. AYTAŞ
2003 *Çocuk Edebiyatı.*
Ankara: Akçağ Yayınları.

YAVUZER, Haluk
1998 *Ana- Baba ve Çocuk.*
İstanbul: Remzi Kitabevi.

YILMAZ, Durali
1987 "1986'da Çocuk Hikâye ve Masalı"
M. R. ŞİRİN (Ed.) *Çocuk Edebiyatı Yıllığı 1987.*
İstanbul: Gökyüzü Yayınları, 423- 430.

YÖRÜKOĞLU, Atalay
2004 *Çocuk Ruh Sağlığı.*
İstanbul: Özgür Yayınları.

(http://www.turkceciler.com/cocuk edebiyati.html).

EK

Ek-1

Mehmet Seyda (1919 İstanbul - 1986 İstanbul)